

YHTEISKUNTA VASTUU VALTIO-OMISTEISTEN JA YKSITYISOMISTEISTEN YHTIÖIDEN RAPORTOINNISSA

Anne Tiihonen

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2018

Tiivistelmä

Yhteiskuntavastuu valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden raportoinnissa

Anne Tiihonen

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Nathan Lillie

Syksy 2018

124 sivua + liitteet 2 sivua

Tässä pro gradu- tutkielmassa tarkastellaan valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten pörssi-yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöjä sekä sisältöä. Tutkielmassa tarkastellaan molempien yhtiöiden osalta Global Reporting Initiative-yhteiskuntavastuuohjeiston käyttöä ja sosiaalisen ulottuvuuden indeksien käyttöaktiivisuutta yhteiskuntavastuuraportoinnissa. Teoreettisessa viitekehyksessä on esitelty yhteiskuntavastuun ideologiaa sekä vastuun eri ulottuvuuksia ja kehityshistoriaa. Lisäksi teoriaosuudessa käsitellään yhteiskuntavastuuraportointia sekä raportoinnin teoriapohjaa sidosryhmäteorian sekä legitimizeettiteorian avulla sekä esitellään Global Reporting Initiative (GRI) - raportointiohjeistoa yhteiskuntavastuuraportoinnin moninaisuuden kuvaamiseksi. Aineistona tutkimuksessa on yhteiskuntavastuuraportit, jotka käsittelevät vuotta 2016. Tarkasteluun on valittu seitsemän valtio-omisteista sekä seitsemän yksityisomistuksessa olevaa pörssi-yhtiötä, joiden yhteiskuntavastuuraportteja on analysoitu sisällönanalyysin keinoin. Tutkielma on kvalitatiivinen tutkimus, joka sisältää määrällisen tutkimuksen piirteitä.

Aihetta tarkastellaan kolmen tutkimuskysymyksen ja alakysymysten muodossa.

Ensimmäisessä kohdassa käsitellään yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi käytäntöjä, sisältöteemoja, laajuutta sekä valtion omistajaroolin ilmentymistä raporteissa. Toisessa perehdytään GRI- ohjeiston käyttöön raporteissa sekä vertaillaan valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten pörssi-yhtiöiden sosiaalisen vastuun raportointia GRI:n indeksejä apuna hyödyntäen. Viimeiseksi tarkastellaan, millaisia tavoitteita yhtiöillä on yhteiskuntavastuun sosiaalisen ulottuvuuden saralla.

Yhtiöiden raportoinnin laajuudessa ja käytännöissä on eroavaisuuksia, mutta samat sisältöteemat löytyvät molemmilta. Sosiaalisen vastuun raportoinnissa oli myös eroja yhtiöiden kesken. Yhtiöiden sosiaalisen vastuun tavoitteet tiivistyivät työntekijöihin, alihankkijoihin, toimintaympäristöön sekä liiketoiminnan eettisyyteen. Yleisesti valtio-omisteiset yhtiöt eivät ole yhteiskuntavastuullisempia kuin yksityisomisteiset yhtiöt, mutta ovat vastuullisempia tietyillä osa-alueilla.

Avainsanat: yhteiskuntavastuu, sosiaalinen vastuu, sidosryhmäteoria, legitimizeettiteoria, Global Reporting Initiative, yhteiskuntavastuuraportointi

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. YRITYKSEN YHTEISKUNTAVASTUU	5
2.1. Yhteiskuntavastuun määritelmä	5
2.1.1. Yhteiskuntavastuun historia	10
2.1.2. Yhteiskuntavastuun kolme ideologiaa.....	12
2.1.3. Triple bottom line ja Carrollin pyramidi	13
2.2. Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus.....	15
2.2.1. Sosiaalisen vastuun kehitys meillä ja muualla	18
2.3. Yhteiskuntavastuusta raportointi	22
2.3.1. Raportoinnin historia	22
2.3.2. Raportointi Suomessa.....	23
2.4. Raportoinnin teoriapohja	24
2.4.1. Sidosryhmäteoria	24
2.4.2. Legitimiteettiteoria	26
2.5. Yhteiskuntavastuuraportointi ohjeistot.....	27
2.5.1. OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille.....	28
2.5.2. YK:n Global Compact- aloite.....	28
2.5.3. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet.....	29
2.5.4. ISO 26000 -yhteiskuntavastuuopas	29
2.5.5. ILO:n kolmikantainen periaatejulistus koskien monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa	29
2.5.6. GRI- ohjeisto	30
3. GLOBAL REPORTING INITIATIVE	31
3.1 GRI ja sosiaalisen vastuun raportointiohjeisto	31
3.1.1. Organisaatioiden taustakuvaus	34
3.1.2. Työntekijät ja työolot	35

3.1.3. Ihmisoikeudet	37
3.1.4. Yhteiskunta.....	39
3.1.5. Tuotevastuu	40
4. VALTIO YHTEISKUNTAVASTUULLISENA OMISTAJANA.....	43
4.1. Valtio ja yhteiskuntavastuu	43
4.2. Miksi valtio-omisteiset yhtiöt olisivat yhteiskuntavastuullisempia?.....	48
4.3. Miksi ei?	52
5. AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄ.....	59
5.1. Aineisto.....	59
5.2. Sisällönanalyysi	66
6. YHTEISKUNTAVASTUURAPORTOINTI YHTIÖISSÄ	70
6.1. Yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännöt yhtiöissä.....	70
6.1.1. Valtion omistajaroolin näkyminen	73
6.1.2. Yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin teemat.....	75
6.2. Sosiaalinen vastuu ja GRI -indeksien käyttö raportoinnissa	76
6.2.1. Organisaatioiden taustakuvaus	77
6.2.2. Työntekijät ja työolot	78
6.2.3. Ihmisoikeudet	85
6.2.4. Yhteiskunta.....	93
6.2.5. Tuotevastuu	99
6.3. Sosiaalisen vastuun tavoitteet.....	104
7. YHTEENVETO JA POHDINTO.....	107
7.1. Yhteenvedo.....	107
LÄHTEET	116
Lait:.....	124
LIITE: AINEISTO.....	125

TAULUKOT

TAULUKKO 1. GRI G4- sisältöindeksi organisaation taustakuvauksesta.....	35
TAULUKKO 2. GRI G4- sisältöindeksi henkilöstöstä ja työolosuhteista	36
TAULUKKO 3. GRI G4- sisältöindeksi ihmisoikeuksista	38
TAULUKKO 4. GRI G4- sisältöindeksi yhteiskunnasta	40
TAULUKKO 5. GRI G4- sisältöindeksi tuotevastuusta	42
TAULUKKO 6. Valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi.....	70
TAULUKKO 7. Yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi.....	72

KUVIOT

KUVIO 1. Organisaation taustakuvaus- indeksien käyttö.....	77
KUVIO 2. Työllistäminen- indeksien käyttö.....	79
KUVIO 3. Henkilöstön ja työnantajan väliset suhteet- indeksi.....	80
KUVIO 4. Työterveys- ja turvallisuus- indeksi.....	80
KUVIO 5. Koulutus- indeksit.....	82
KUVIO 6. Monimuotisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet- indeksi.....	83
KUVIO 7. Tasa-arvoinen palkitseminen- indeksi.....	83
KUVIO 8. Toimittajien työolojen arviointi- indeksit.....	84
KUVIO 9. Työoloihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit- indeksi.....	85
KUVIO 10. Ihmisoikeudet- indeksit.....	86
KUVIO 11. Syrjinnän kieltö- indeksi.....	87
KUVIO 12. Yhdistymisvapaus ja työehtosopimusoikeudet- indeksi.....	87
KUVIO 13. Lapsityövoima- indeksi.....	88
KUVIO 14. Pakko- ja rangaistustyövoima- indeksi.....	89

KUVIO 15. Turvallisuuskäytännöt- indeksi.....	90
KUVIO 16. Alkuperäiskansojen oikeudet- indeksi.....	90
KUVIO 17. Ihmisoikeusarvioinnit- indeksi.....	91
KUVIO 18. Toimittajien ihmisoikeusarvioinnit- indeksit.....	92
KUVIO 19. Ihmisoikeuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit- indeksi.....	93
KUVIO 20. Paikallisyhteisöt- indeksi.....	94
KUVIO 21. Lahjonnan ja korruption vastaisuus- indeksi.....	95
KUVIO 22. Poliittinen vaikuttaminen- indeksi.....	96
KUVIO 23. Kilpailun rajoittaminen- indeksi.....	96
KUVIO 24. Määräysten mukaisuus- indeksi.....	97
KUVIO 25. Toimittajien yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi- indeksi.....	98
KUVIO 26. Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit- indeksi.....	99
KUVIO 27. Asiakkaiden terveys ja turvallisuus- indeksit.....	100
KUVIO 28. Tuote- ja palvelutiedot- indeksit.....	101
KUVIO 29. Markkinointiviestintä- indeksit.....	102
KUVIO 30. Asiakkaiden yksityisyyden suoja- indeksi.....	103
KUVIO 31. Määräysten mukaisuus- indeksi.....	103

1. JOHDANTO

Liike-elämä on nähnyt viime vuosikymmeninä hyvin paljon erilaisia kriisejä ja skandaaleja. Toisiaan seuranneet finanssikriisit ympäri maailmaa sekä erilaiset kirjanpito- ja palkitsemisjärjestelmien skandaalit ovat vaikuttaneet yhtiöiden uskottavuuteen ja aiheuttaneet epäilyksen siemenen pesiytymisen sidosryhmien ajatuksiin. Lisäksi saman aikaisesti valtioiden hallitukset ja tavalliset kansalaiset ovat omaksuneet aikaisempaa enemmän kestäväen kehityksen ja yleisen vastuullisuuden periaatteita ja näin ollen havahtuneet pohtimaan yhtiöiden toiminnan vaikutuksia niin sosiaalisesta, taloudellisesta kuin ympäristönäkökulmasta. Myös osakkeenomistajat sekä muut yhtiöiden sidosryhmiin kuuluvat vaativat nykyisin yhtiöiden toimintaan lisää läpinäkyvyyttä, minkä vuoksi yhtiöt kokevat yhä suurenevaa painetta raportoida tarkasti yritystoiminnastaan edellä mainituista taloudellisista, sosiaalisista, kuin myös ympäristölähtökohdista. Moderni yhteiskuntavastuuraportointi voidaan siten siis nähdä vastauksena sidosryhmien vaateiden kehittymiseen sekä yhtiöiden tapana saavuttaa ja ylläpitää yritystoiminnan legitimitettä.

Perinteinen yhteiskuntavastuuta käsittelevä kirjallisuus keskittyy tarkastelemaan lähinnä yksityisomisteisten yhtiöiden ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Valitettavasti valtionyhtiöiden vastuullisuus ja heidän roolinsa yhteiskunnassa sekä yhteiskuntavastuun kontekstissa on jäänyt vähemmälle huomiolle tutkimuskirjallisuudessa ja valtiota on käsitelty lähinnä itsenäisesti, taloudesta sekä julkisesta sektorista erillisenä (Heath 2011). Tämä on selkeä puute tiedemaailmassa, sillä yleisesti tarkasteltuna nykyinen yhteiskuntavastuu keskustelu ei kuitenkaan enää kohdistu pelkästään yrityksiin ja heidän valitsemiinsa toimintalinjoihin. Valtion roolin merkitys on korostunut aikaisempaa enemmän valtioneuvostojen ottaessa yhteiskuntavastuun mukaan esimerkiksi poliittisiin toimintaohjelmiin ja omistajaohjaukseen. Suomenkin tapauksessa yhteiskuntavastuu määriteltiin valtionyhtiöiden perusarvoksi valtioneuvoston omistajapolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä 2016. (Valtioneuvosto 2016).

Erilaiset organisaatiot ja järjestöt ovat usein merkittäviä tutkimustahoja ja käsitteen määrittelijöitä erilaisissa yhteiskuntatieteellisissä yhteyksissä. Järjestöt ja organisaatiot ovat julkaisseet myös yhtiöiden yhteiskuntavastuuseen liittyvää materiaalia ja olleet täten aktiivisesti mukana yhteiskuntavastuun määrittämisessä ja yhtiöiden kannustamisessa yhteiskuntavastuullisuuden pariin. Esimerkiksi Euroopan komissio on julkaissut 2000-luvulla tiedonantoja ja kannanottoja sekä rahoittanut yritysten yhteiskuntavastuuseen

liittyvää tutkimusta, jotka osaltaan ovat lisänneet yhteiskuntavastuu tietoutta ja auttaneet luomaan määritelmää käsitteelle.

Tutkimustieto näyttää, että sidosryhmiin kuuluvien osakkeenomistajien tyypillä on vaikutusta yrityksen yhteiskuntavastuuseen Dam & Scholtens (2012, 246) Lisäksi voidaan todeta huonon yhteiskuntavastuutoiminnan olevan usein yhteydessä yhtiö-, yksityis- ja työntekijäomistukseen, jolloin kyseisissä sidosryhmissä muut ei-taloudelliset kysymykset priorisoituvat vastuu kysymysten edelle. Institutionaalisten sijoittajien, pankkien, sekä valtioiden vaikutus on tämän tutkimuksen mukaan neutraalia. Valtion ja yhtiöiden yhteiskuntavastuun suhde on siltikin erityisen kiinnostava tutkimuskohde, sillä valtion roolin ei tarvitse rajautua laillisten minimivaatimusten määrittelyyn, sekä yhteiskuntavastuun osaluokkien lainsäädännölliseen säätelyyn. Halutessaan valtio kykenee muokkaamaan yhteiskuntavastuun määritelmää sekä vaikuttamaan poliittisella ohjauksella yhtiöiden yhteiskuntavastuullisiin käytäntöihin. Tällöin valtio voi edustaa yhtiöille valtasuhteeltaan voimakasta sidosryhmää, jolla on tavoitteena uudenlainen poliittinen suhde kansalaisyhteiskuntaan sekä liike-elämään. (Fox, Ward & Howard 2002; Albareda, Lozano & Ysa 2007.)

Yhtiöiden yhteiskuntavastuusta on tehty runsaasti tutkimusta meillä ja maailmalla.

Tutkimusta on lisäksi tehty eri tieteenaloilla sekä myöskin poikkitieteellisesti, mutta suurin osa akateemisesta tutkimuksesta on taloustieteiden puolelta. Yhteiskuntavastuuta ovat määritelleet useat tieteilijät. (Esim. Elkington 1998; Carroll 1991;1999;2008; Matten & Moon 2008; Moon 2007; Moon & Vogel 2008). Elisa Juholin on tutkinut yhteiskuntavastuuta suomalaisella otteella eli esimerkiksi tarkastellut suomalaista tapaa lähestyä yhteiskuntavastuuta. (Esim. Juholin 2003, 2004). Yhteiskuntavastuuraportointia suomalaisissa pörssi-yhtiöissä on myös tarkasteltu tutkimuksissa. (Esim. Panapanaan, Linnanen, Karvonen & Phan 2003; Kotonen 2009.) Lisäksi valtion ja yhteiskuntavastuun suhdetta on tutkittu joidenkin tutkijoiden toimesta. (Ks. esim. Knudsen ja Brown 2015).

Tutkimustietoa valtion yhteydestä omistamiensa yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuuteen on kuitenkin vähänlaisesti ja saatavilla oleva tieto on osittain keskenään ristiriitaista ja tapauskohtaista. Esimerkiksi Eng ja Mak (2003, 340–341) ovat eri mieltä aikaisemmin mainitun Dam & Scholtens (2012, 246) tuloksen kanssa, sillä tutkimuksessaan he ovat todenneet, että valtionomistuksella on yhteys yhtiön yhteiskuntavastuusta raportointiin; huomattavassa valtionomistuksessa olevat yhtiöt julkaisevat vapaaehtoisesti enemmän

yhteiskuntavastuuseen liittyvää materiaalia. Oletettavasti tämän taustalla vaikuttaa tässä yhteydessä valtioon ja yhtiöön itseensä kohdistuva sosiaalinen paine, joka tutkitusti saa yritykset julkaisemaan enemmän yhteiskuntavastuuseen sisältyviä tietoja, mikä taas osaltaan vahvistaa yrityksen legitimitettä (Garde Sánchez, Rodríguez Bolívar & López Hernández 2017, 652). Valtioon sekä valtionyhtiöihin kohdistuu julkista painetta median ja kansalaisten toimesta, minkä uskoisi kannustavan yhtiöitä yhteiskuntavastuulliseen toimintaan sekä aktiiviseen raportointiin epäselvyyksien syntymisen välttämiseksi. Lisäksi valtioiden hallitusten tehtävänä on ajaa yhteiskunnan yleistä etua avoimuuden periaatteella, jolloin toimintaa on helpompi arvioida ja oikeuttaa. Käytännössä yleinen etu tarkoittaa, että asiat, kuten kansalaisten hyvinvointi sekä ympäristöongelmien ennaltaehkäisy kuuluvat valtion vastuulle. Siksi olisi luontevaa olettaa, että valtio-omisteiset yhtiöt harjoittaisivat yhteiskuntavastuullista toimintaa enemmän kuin yhtiöt, jotka ovat yksityisomisteisia. (Garde Sánchez ym. 2017, 638.)

Tässä tutkimuksessa on tarkoituksena tarkastella yrityksiä harjoittamaa yhteiskuntavastuuta yhteiskuntavastuuraportoinnin, sosiaalisen vastuun raportoinnin sekä yhtiöiden itselleen asettamien tavoitteiden muodossa. Samalla tutkimus tuottaa tietoa siitä, millaisia yhteiskuntavastuuraportointi tapoja yritykset ovat omaksuneet. Tarkastelun kohteena ovat sellaiset pörssi-yhtiöt, joissa Suomen valtio toimii jonkin asteisessa omistaja roolissa. Tutkimuksessa käytön nimitystä valtio-omisteiset yhtiöt, jolla tarkoitan yleisesti yhtiöitä, joissa valtio on yksi osakkeenomistajista riippumatta enemmistö tai vähemmistöomistajuudesta.

Tähän tutkimukseen on valittu 7 valtio-omisteista sekä 7 yksityisomisteista yhtiötä, jotka nimeän aineiston esittelyssä. Tutkimuksessa tarkastelen yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi käytäntöjä yleisesti, kuten millaisia yhteiskuntavastuuraportointi tapoja käytetään, julkaistaanko vastuuraportit vuosittain erillisraportteina vai integroituina vuosikertomuksien yhteyteen. Lisäksi tutkin näkykö valtio-omistajuus pörssi-yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa ja jos näkyy, niin millä tavoin. Oma osuutensa kohdistuu yhtiöiden sosiaaliseen vastuuseen ja Global Reporting Initiative:n raportointi indeksien käyttöön ja mahdollisiin eroihin aiemmin mainittujen yhtiöryhmien välillä. Viimeiseksi tarkastelen yhtiöiden sosiaalisen vastuun tavoitteita. Tutkimuksen hypoteesina on, että valtio-omisteiset yhtiöt eivät raportoi laajemmin yhteiskuntavastuusta tai muuten korostu yhteiskuntavastuullisempina kuin muut yhtiöt.

Tutkimuskysymykset ja alakysymykset

1. Miten valtio-omisteiset pörssiyritykset ovat raportoineet yhteiskuntavastuusta yhteiskuntavastuuraporttien perusteella?
 - Eroaako yksityisomisteisten pörssiyritysten raportointi?
 - Miten valtion omistajarooli näkyy raportoinnissa?
 - Mitä teemoja raportit sisältävät? Onko eroa?
2. Miten laajasti GRI:n sosiaalisen vastuun indikaattoreita on hyödynnetty raportoinnissa?
3. Millaisia tavoitteita yrityksillä on sosiaalisen vastuun saralla ja mitkä teemat korostuvat?

Tässä tutkielmassa on seitsemän lukua ja niiden alakohdat. Tutkimuksen johdannossa esitellään aikaisempaa tutkimustietoa ja kirjallisuutta yhteiskuntavastuuseen liittyen. Luvussa 2 määritellään yhteiskuntavastuun käsitettä, kerrotaan yhteiskuntavastuun taustalla olevista teorioista, tarkastellaan lähemmin yhteiskuntavastuun sosiaalista ulottuvuutta sekä tutustutaan yleisesti yhteiskuntavastuuraportoinnin historiaan ja kuvataan lyhyesti raportointia Suomessa. Lisäksi luvussa 2 esitellään yhteiskuntavastuuraportoinnin teoriapohjaa sidosryhmäteorian ja legitimititeettiteorian muodossa sekä tarkastellaan lyhyesti muutamia yleisempiä yhteiskuntavastuuraportointi ohjeistoja. Luku 3 käsittelee Global Reporting Initiative- ohjeistoa ja sen eri osa-alueita, joihin palaamme tuloksien yhteydessä luvussa 6. Luku 4 keskittyy valtion ja yhteiskuntavastuun suhteeseen sekä valtion rooliin omistajana. Luvussa 5 esitellään aineisto ja analyysimenetelmät, jonka jälkeen siirrytään luvussa 6 tuloksien tarkasteluun. Tämän jälkeen luvussa 7 on tutkimuksen yhteenveto sekä tarkastellaan kokonaisuudessaan tutkimusprosessia ja pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. YRITYKSEN YHTEISKUNTA VASTUU

Luvussa kaksi esittelen yhteiskuntavastuun erilaisia määritelmiä sekä aiheeseen liittyvää teoriaa. Luvun kaksi tarkoitus on käsitellä yrityksen yhteiskuntavastuun määritelmää, sekä aiheen moniulotteisuutta muodostaen ensimmäisen osan tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Luvun ensimmäisessä alakohdassa esittelen yhteiskuntavastuun määritelmää sekä yhteiskuntavastuun historiaa. Yhteiskuntavastuun määritelmään ja sisältöön tutustutaan yhteiskuntavastuun kolmen ideologian, triple bottom line:n sekä Carrollin (1991) pyramidin kautta. Toinen alakohta esittelee yhteiskuntavastuun sosiaalista ulottuvuutta. Alakohdista kolmannessa kerron yhteiskuntavastuuraportoinnista, sen historiasta sekä raportoinnista Suomessa. Neljännessä alakohdassa tarkastellaan yhteiskuntavastuuraportoinnin teoriapohjaa sidosryhmäteorian sekä legitimititeettiteorian muodossa. Viimeisessä alakohdassa esittelen erilaisia yhteiskuntavastuuraportointiin liittyviä ohjeistoja.

2.1. Yhteiskuntavastuun määritelmä

Yhteiskuntavastuukeskustelu on hyvin laaja-alaista. Sen alaisuuteen kuuluvia teemoja ovat muutamia esimerkkejä mainitakseni kestävän kehityksen aihepiirit, ympäristöongelmat, ihmisoikeuskysymykset, lapsityövoiman käyttö, työlolot, syrjintä sekä erilaiset väärinkäytökset. Tämän vuoksi yhteiskuntavastuu käsitteen määrittäminen ei ole yksinkertaista ja aiheesta on käyty paljon keskustelua, kuten siitä, mitä käsitteen alle voidaan sijoittaa. Yhteiskuntavastuun käsitteelle on erilaisia määritelmiä ja tutkijoiden joukosta löytyy erimielisyyttä käsitteen varsinaisesta sisällöstä. Yritysten yhteiskuntavastuun ympärille on muodostunut omat koulukuntansa teorioineen ja malleineen, joiden avulla yhteiskuntavastuuta ja sen mukaista toimintaa on helpompi hahmottaa. Käsitteen määrittelyä kuitenkin osaltaan hankaloittaa samasta aiheesta käytettävät ristikkäiset käsitteet. Käsitteitä yritys vastuu, yrityskansalaisuus, vastuullisuus, vastuullinen yritystoiminta, eettinen liiketoiminta, kestävä liiketoiminta, sosiaalinen vastuu, corporate social responsibility ja corporate responsibility, social responsibility käytetään usein tarkoittamaan samaa tai vaihtoehtoisesti erilaisin painoituksin, mikä osaltaan vaikeuttaa täsmällisen ja yhtenäisen merkityksen määrittelyä. Tässä tutkimuksessa käsitteet nähdään synonyymeina toisilleen ja jatkossa pitäydytään asioiden selkeyttämiseksi käsitteessä yrityksen yhteiskuntavastuu.

Yhteiskuntavastuu käsitteenä on vaikea määrittää tiivistetysti ja yksinkertaisesti. Esimerkiksi Carroll (1999) on löytänyt 25 erilaista määritelmää akateemisesta yhteiskuntavastuuta käsittelevästä kirjallisuudesta. Yhteiskuntavastuun määritelmä on myös vahvasti konteksti sidonnainen, sillä jo ”vastuu” erillisenä käsitteenä itsessään on sellainen, joka tarvitsee konteksteja tullakseen oikealla tavalla määritellyksi eri asiayhteyksissä. Lisäksi yhteiskuntavastuun kohdalla on haasteellista rajata mitkä alueet kuuluvat juuri yhteiskuntavastuun ja mitkä jonkin muun vastuun piiriin. (Anttiroiko 2004, 22.) Yhteiskuntavastuu voi myös tarkoittaa eri organisaatioiden kohdalla eri asioita, sillä erilaisilla yrityksillä on myös toisistaan poikkeavia sosiaalisia, ympäristöllisiä sekä eettisiä vaikutuksia. Tämän ohella organisaatiot toimivat erilaisissa valtiollisissa ja taloudellisissa yhteyksissä, sekä hallinnollisissa ja ympäristöllisissä konteksteissa (Moon 2007, 297–298). Pelkistettynä yhteiskuntavastuullisuudessa kyse on toimijatahon vastuusta omasta toiminnastaan suhteessa muihin toimijoihin sekä yhteiskuntaan ja sen arvoihin yleisesti. Lisäksi toimiessaan yhteiskuntavastuullisesti yritys huomioi toiminnassaan yhteiskunnan ja sidosryhmien hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesti jättäen pyrkimättä ainoastaan taloudelliseen menestykseen kuitenkaan sitä myöskään unohtamatta. Tämä on modernin järjestelmäajattelun mukainen käsitys yhteiskuntavastuusta. (Anttiroiko 2004, 28.) Kuitenkin yhteiskuntakeskeisen näkökulman mukaisesti yhteiskuntavastuullisuus on monipuolisen toimijakentän ratkaisuyritys yritysmaailmassa vallitsevien sosiaalisten jännitteiden purkamiseen (Anttiroiko 2004, 34–35).

Erilaiset organisaatiot ja järjestöt ovat usein merkittäviä tutkimustahoja ja käsitteen määrittelijöitä erilaisissa yhteiskuntatieteellisissä yhteyksissä. Järjestöt ja organisaatiot ovat julkaisseet myös yrityksen yhteiskuntavastuuseen liittyvää materiaalia ja olleet täten aktiivisesti mukana yhteiskuntavastuun määrittämisessä ja yritysten kannustamisessa yhteiskuntavastuullisuuden pariin. Esimerkiksi Euroopan komissio on julkaissut 2000-luvulla tiedonantoja ja kannanottoja sekä rahoittanut yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyvää tutkimusta, jotka osaltaan ovat lisänneet yhteiskuntavastuu tietoutta ja auttaneet luomaan määritelmää käsitteelle. Lisäksi sellaiset globaalisti toimivat järjestöt, kuten YK (Yhdistyneet kansakunnat), OECD (Organisation for EconomicCo-operation and Development) sekä WBCSD (World Business Council for SustainableDeveelopment) ovat myös tehneet omilla tahoillaan työtä yhteiskuntavastuullisuuden eteen. Nämä järjestöt ovat laatineet erilaisia ohjeistuksia ja oppaita yrityksille ja toimineet sitä kautta merkittävinä vaikuttajina yhteiskuntavastuun muotoutumiselle. Esimerkkinä voitaneen mainita GRI

(Global Reporting Initiative), ISO- standardit (International Organization for Standardization) sekä AccountAbility- ohjeisto, jotka ovat ohjanneet yhteiskuntavastuuraportointia. Esimerkiksi vuonna 2010 julkaistiin ISO 26000- standardi, joka koskee yhteiskuntavastuuta. Käytännössä kyseessä on kansainvälisesti toimivan erilaisia standardeja laativan järjestön, ISO:n, määritelmä yhteiskuntavastuusta sekä yksi käsitys siitä, millaisia vastuukysymyksiä yritysten ja organisaatioiden tulisi ottaa huomioon toiminnassaan. (ISO, 2010.)

Euroopan komission (2002) tiedonannon mukaisesti yhteiskuntavastuu toteutuu silloin, jos ”yritykset yhdistävät vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ekologiset näkökohdat liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa.” Käytännössä katsoen yritysten ulkoisten ja sisäisten sidosryhmäsuhteiden kautta yhteiskuntavastuu realisoituu, sillä yhteiskuntavastuun tehtävänä on suojella erityisesti organisaatioiden eri sidosryhmiä kuten työntekijöitä, asiakkaita, omistajia, sijoittajia sekä yleisesti toimintaympäristöä. (Anttiroiko 2004, 37.)

Yhteiskuntavastuu voi siksikin määrittyä monella tapaa, koska yrityksen yhteiskuntavastuullisuus voi olla sisältä tai ulkoa päin ohjautuvaa. Matten & Moon (2008) jakavat yrityksen yhteiskuntavastuun implisiittiseen ja eksplisiittiseen. Implisiittistä yhteiskuntavastuuta voidaan kuvailla yrityksen ei-näkyviksi yhteiskuntavastuu toiminnoiksi, joita ohjaa yrityksen ulkopuoliset tekijät. Tämä vastuu on yhteiskunnan sisään rakennettua ja yrityksen ulkopuolelta vahvasti määriteltävää noudattaen erilaisia normeja, lakeja ja sopimuksia, jotka ovat usein muodostettu sidosryhmien vaateiden perusteella. Implisiittisen yhteiskuntavastuun voi katsoa olevan lähellä Carrollin (1991) pyramidi- mallin moraalista vastuuta ja sitä voidaan kutsua myös eurooppalaiseksi yhteiskuntavastuun muodoksi. Eksplisiittistä voidaan taas kuvailla yrityksen näkyväksi yhteiskuntavastuun muodoksi, jonka sisällön yritys pystyy itse melko vapaasti määrittelemään. Eksplisiittinen pohjautuu vapaaehtoisuuteen sekä harkinnanvaraisuuteen sisältäen erilaisia sosiaali- ja ympäristöohjelmia, strategioita sekä hyväntekeväisyystoimintaa. Nämä yritykset käyvät vuoropuhelua oman alansa muiden yritysten edustajien sekä kansalaisjärjestöjen kanssa laatien yhteisiä vastuullisuusohjeistoja ja -käytäntöjä. Tämä yhteiskuntavastuun muoto on Matten & Moon (2008) mukaan tyypillinen USA:n yritysmaailmassa ja lisäksi katsoisin sen olevan lähellä Carrollin (1991) laatiman yhteiskuntavastuun pyramidin filantrooppista vastuuta. Käytännössä yhteiskuntavastuu kuitenkin määrittyy yhdistelmänä valtioiden lainsäädäntöä,

yrietyksien vapaaehtoista vastuunkantoa sekä järjestöjen julkilausumia. Lisää Carrollin pyramidin mallista alakohdassa 2.1.3.

Lisäksi yhteiskuntavastuuta määrittää yhteiskuntavastuun asettamisen eri keinot. Tällä tarkoitetaan yhteiskuntavastuullisuuden pakottavia, tai pehmeämmässä muodossa, yhtiöitä ohjaavia keinoja. Esimerkiksi Anttiroiko (2004, 50–51) kuvailee yhteiskuntavastuun määrittelyn vaikeuksien syyksi yhteiskuntavastuullisuuden ohjeistavan keinovalikoiman monitahoisuuden. Yhtiöt ja organisaatiot voivat tavoitella yhteiskuntavastuullisuutta ja sen sisällön määrittelyä vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan. Eri toimialojen edustajat voivat myös kokoontua yhteen ja laatia keskinäisessä yhteistyössä omalle toimialalleen yhdessä parhaaksi katsotut yhteiskuntavastuun sisältö- ja toimintaohjeet. Tilanteissa, jossa organisaatio ei ole halukas toteuttamaan oma-aloitteisesti ja vapaaehtoisesti yhteiskuntavastuuta, muu yhteiskunta usein pyrkii painostamalla tai legitimoimalla pakottamisella ohjaamaan organisaation yhteiskuntavastuullisten toimintatapojen pariin. (Anttiroiko 2004, 50–51.)

Toisaalta organisaatioiden yhteiskuntavastuullista toimintaa ohjailee yhteiskunnassa vallitseva yleinen mielipide. Yhtiöt ovat kiinnostuneita tavallisten kansalaisten mielipiteistä, sillä jokainen kansalainen on myös potentiaalinen asiakas, jonka kulutustapoihin voi mahdollisesti vaikuttaa yrityksen imago. Sama vaikutus on myös aktivismin sekä kansalaistoiminnalla. (Anttiroiko 2004, 51.) Etenkin runsaasti julkisuutta saavat aktivisti-iskut ja kansalaisliikkeet voivat vaikuttaa globaalien toimijoiden yhteiskuntavastuu linjauksiin, sillä kyseiset iskut ja ääri- ja ääriliikkeet voivat tehdä jopa merkittävää haittaa yhtiöiden julkisuuskuvalle. Vastavetona yhtiöt ottavat yhteiskuntavastuun jatkossa paremmin huomioon toimintoissaan ja voivat mahdollisesti jopa käynnistää oman vastuullisuuskampanjansa parantaakseen organisaation julkisuuskuvaa. Käytännössä tämä on omaehtoisuuteen perustuva yhteiskuntavastuullisuus, jossa organisaatio itse asettaa määrittelyn yhteiskuntavastuulle ja täsmentää omia toimintatapojaan (Anttiroiko 2004, 52).

Erilaisilla ohjeistuksilla on myös oma roolinsa. Ohjeistuksen antaneen tahon asemalla lienee tässä yhteydessä erityistä merkitystä, sillä esimerkiksi YK:n yleisperiaatejulistuksilla on jo vakiintunut asema globaalisti. Samaa ei voi todeta edes kaikista muista maailmanlaajuisesti toimivista yhteistyöjärjestöistä. Kuitenkin tässä tapauksessa myös organisaation sidosryhmät toimivat yhteiskuntavastuun asettajina, jolloin

järjestöt tai kansalaisaktivismi painostavat organisaation yhteiskuntavastuun määrittämiseen (Anttiroiko 2004, 52–53).

Täysin omanlaisena yhteiskuntavastuuseen ohjaava tai pakottava kokonaisuutensa ovat viranomaispäätökset, lainsäädäntö, tuomioistuinten antamat päätökset sekä viranomaisten harjoittamat pakkokeinot. Tällöin puhutaan poliittisten instituutioiden tai viranomaistahojen asettamista säädöksistä tai päätöksistä, jotka ohjaavat pakkokeinoin organisaatioiden yhteiskuntavastuuta. Keinot voivat tässä tapauksessa olla hyvinkin ankaria lainsäädännön puitteissa. Kyseessä oleva pakkokeinoinen yhteiskuntavastuun määrittely on kuitenkin vain toimivaltaisten viranomaisten käsissä. (Anttiroiko 2004, 52–53.)

Moon (2007, 300–302) näkee tämän ajan organisaatioiden yhteiskuntavastuun taustalla vaikuttavan neljä erilaista asiaa. Markkinat ovat yksi tällainen ohjaava tekijä. Kuluttajat haluavat vastuullisesti tuotettuja hyödykkeitä ja niitä saadakseen ovat valmiita maksamaan normaalia enemmän esimerkiksi vastuullisesti tuotetusta suklaasta tai luomu elintarvikkeista. Myös työntekijät ovat yhä tietoisempia organisaatioiden maineesta ja haluavat usein osaksi vastuullisista yritystä, joka toimii samojen periaatteiden puitteissa kuin työntekijä itse. Toinen tekijä ovat sosiaaliset syyt. Työntekijöiden, kuluttajien ja sijoittajien ohella merkittäviä tekijöitä ovat median toimet, yhteiskunnan yleiset sosiaaliset odotukset sekä liikekumppanien ja yrityscoalitioiden yhteiskuntavastuu asenteet. Oman panoksensa organisaatioiden yhteiskuntavastuullisuuden tavoitteluun antaa myös valtio. Tapoina voivat olla julkiset lausunnot tai puheet, yhteiskuntavastuullisuus tapahtumien tukeminen eri tavoin tai tutkimuksen ja tiedon jakamisen kautta. Neljäs taustavaikuttaja on globalisaatio. Globalisaation myötä on syntynyt uusia valtioiden rajat ylittäviä vaatimuksia. Yhteiskuntavastuu on ollut yksi näistä ja organisaatiot maailmanlaajuisesti ovat joutuneet vastaamaan vaatimuksiin, mikä näkyy esimerkiksi yrityksiensä sitoutumisella Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kansainväliseen Global Compact- aloitteeseen. Global Compact- aloite on keino yrityksille arvioida toimintansa kansainvälisiä seurauksia sekä antaa mahdollisuuden parantaa riskinhallintaa (”Global Compact Finland Network – Global Compact Suomessa”. Global Compact:n www-sivusto. <https://gcnordic.net/about-the-nordic-network/countries/finland/>, 9.6.2018.)

Yhteiskuntavastuun sisältö voidaan jakaa erilaisiin teemoihin, joita yhteiskuntavastuun yhteydessä ilmenee. Tämän vuoksi esittelen Anttiroikon (2004, 48) kuusi osaisen

teemajaottelun. Ensinnäkin voidaan puhua yleishumanistisesta vastuusta, jolloin huomioon kohteena ovat yleisesti ihmisoikeudet, ihmisten välisen tasa-arvon toteutuminen, ihmisarvo sekä oikeudenmukaisuus. Toistuvana teemana on myös hyvinvointivastuu, joka sisältää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksessa laaditun ICESCR- kansainvälisen yleissopimuksen mukaiset TSS- oikeudet eli taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet sekä näiden lisäksi alateemat hyvinvointi, koulutus sekä itsensä toteuttaminen. Kolmas teema on poliittisoikeudellinen vastuu, jolloin käsitellään sellaisia aiheita kuin poliittinen vastuu, demokratia, oikeudelliset vastuut, hallinnollinen toiminta sekä virkavastuu. Taloudellinen vastuu- teema sisältää vuorostaan markkinoihin tiivistä liittyviä seikkoja, kuten markkinoiden toiminnan, terveen kilpailun, kulutuksen, taloudenpidon sekä taloudellisen tehokkuuden. Viides teema on toiminnalliset sidosryhmävastuut, jolloin tarkastelussa ovat erilaiset vastavuoroiset suhteet sekä määrämuotoisesta kanssakäymisestä seuraavat organisaation velvollisuudet yrityksen tai muun organisaation asiakkaita, omistajia, julkista hallintoa, rahoittaja tahoja, alihankkijoita sekä myös kilpailevia tahoja kohtaan. Viimeisenä teema-alueena on ympäristövastuu, jolloin keskiössä ovat sellaiset asiat, jotka kuuluvat kestävä kehityksen piiriin, kuten ympäristöongelmat, liikenne sekä ihmisten asuin- ja elinympäristöt. (Anttiroiko 2004, 48.)

2.1.1. Yhteiskuntavastuun historia

Hyvinkin yleinen harhaluulo lienee, että yrityksen yhteiskuntavastuu olisi uudemman puoleinen ilmiö globaalissa maailmassa ja, että sen taustalta löytyisi lähinnä uskonnollisia piirteitä tai viittauksia hyväntekeväisyystyöhön (Juholin 2004, 20). Yhteiskuntavastuun syntyhistoria voidaan kuitenkin jäljittää niinkin pitkälle historiaan kuin 1700-luvun Eurooppaan eli aikaan, jolloin suurempia yhtiöitä alkoi vasta muodostumaan. Yrityksien koon kasvaessa alkoi myös yrityksen johtaminen ja omistaminen eriytymään toisistaan erillisiksi. Näin syntyneet uudenlaiset yritysjohtajat päätyivätkin tarkastelemaan, mitä muita mahdollisia tavoitteita tai velvoitteita yrityksillä voisi olla maksimaallisen taloudellisen voiton tuottamisen ohella. Samoihin aikoihin alkoi muodostua käsitys yritysten erilaisten intressiryhmien olemassaolosta sekä yhteiskunnan yleisestä edusta. (Takala, 1999; Juholin, 2004). Edellisen lisäksi tehtaiden omistajat olivat halukkaita huolehtimaan työntekijöistään kouluttaen heitä ja tarjoten heille terveydenhoitoa sosiaalisen vastuun hengessä jo teollistumisen alkamisesta lähtien. Tämä takasi sen, että tehtaille oli halukkaita työnhakijoita myös jatkossa ja, että jo palkattu henkilöstö pysyi

työssään. Tämä oli toki monella tapaa hyödyllistä tehtaanomistajille, mutta taustalla vaikuttimena oli myös puhdas halu parantaa ihmisten elinolosuhteita. Vasta myöhemmin 1900-luvulla syntyivät ensimmäiset ammattiliitot ajamaan työntekijöiden oikeuksia, joiden myötä mm. 8-tunnin työpäivät vakiintuivat käytäntöön sekä ihmisten työolosuhteet paranivat. (Juholin 2004, 21.) Tänäkin päivänä voidaan todeta ammattiliitoilla olevan merkittävä rooli työntekijöiden oikeuksien puolustaja ja välittäjänä työnantajan ja työntekijöiden välillä ja näin osaltaan oma roolinsa yhteiskuntavastuun sosiaalisen ulottuvuuden toteutumisessa.

Varhaisessa vaiheessa Suomen teollistumisen historiaa tehtaot olivat kylä- ja kaupunkiyhteisöjen keskipisteitä ja etenkin varhaisimmat sosiaalisen vastuun muodot olivat muun Euroopan sekä Yhdysvaltojen tavoin näiden tehtaiden vastuulla. Tämä vastuullisuus lähiyhteisöä kohtaan näkyi esimerkiksi osallistumisena julkisen infrastruktuurin rakentamiseen sekä koulutuksen ja kirkollisen toiminnan tukemisena. (Panapanaan ym. 2003, 136.) Suomalaisen yhteiskunnan kasvun ja kehityksen myötä sosiaalisen vastuun alueet siirtyivät hiljalleen kehittyvän eurooppalaisen hyvinvointivaltion vastuunalaisuuteen (Panapanaan ym. 2003: Juholin 2004, 21). Hyvinvointipalveluiden järjestäminen siirtyi 1960-luvulta eteenpäin yhä enemmän valtion ja kuntien vastuulle, vaikkakin yritykset silloin ja edelleen tänä päivänäkin olivat tärkeässä roolissa esimerkiksi työnterveyspalvelujen tarjoajina osana työnantajan vastuuta. Suurin muutos lienee, että nykyään yritykset osallistuvat enimmäkseen palvelujen tuottamiseen verotuksen muodossa sen sijaan, että osallistuisivat palvelujen ja etuuksien antamiseen ja tuottamiseen käytännön toteutuksen tasolla. (Juholin 2004, 21.) Yrityksien yhteiskuntavastuu voidaankin tämän tiedon valossa nähdä sosiaalisen vastuun uudelleen tulemisena, mutta tällä kertaa globaalissa mittakaavassa, sekä yhä uudestaan uudelleen muotoutuvana (Panapanaan ym. 2003, 136.)

Vastuullisuuden historiassa Suomessa voidaan 1960–1990-lukujen aikana nähdä voimistuneen ympäristöliikkeen vaikutus, mikä omalta osaltaan pakotti yrityksiä keskittämään huomiota ympäristökysymyksiin. Näin ympäristövastuun teemat nousivat laajempaan tietoisuuteen muiden vastuun osa-alueiden vielä jäädessä hieman pimentoon. Kuitenkin 1990-luvulla koettu lama ja talouselämän korostunut arvaamattomuus synnyttivät tarpeen merkittäviin muutoksiin yritysmaailmassa johtaen lopulta uudelleenlaiseen johtamiskulttuuriin sekä arvokeskusteluun, yhteisvastuun teemojen nousemiseen sekä työntekijöiden aseman voimistumiseen. (Juholin 2004, 21.) Seurannut vuosituhannen

vaihe toi mukanaan voimistuvan globalisaation sekä monikansalliset suuryhtiöt. Näillä yhtiöillä on paljon globaalia valtaa, mutta ne ovat myöskin riippuvaisia osakkeenomistajistaan. Siksi yhtiöt ovat pakotettuja huomioimaan sijoittajien mielipiteet ja täten myös toimimaan yhteiskuntavastuun hengessä, jos tätä heiltä vaaditaan. (Juholin 2004, 21.)

Valtioiden voidaan jollain tasolla epäonnistuneen nykyisen kaltaisen energiaintensiivisen tuotannon ja kuluttamisen haitallisten sivuvaikutuksien hallinnassa etenkin ympäristökysymysten kohdalla. Ilmaston lämpeneminen, geenimuunnellut elintarvikkeet, ydinvoima ja erilaiset epidemiat ja skandaalit ovat tätä päivää. Näin yritykset ovat päätyneet ottamaan enemmän vastuuta ja myös ajautuneet entistä poliittisempaan rooliin. (Beck 1997.) Yhteiskuntavastuuraportointi toimii organisaatioiden välineenä kertoa yleisestä vastuunkannosta ja osallistumisesta maailman pelastamiseen.

2.1.2. Yhteiskuntavastuun kolme ideologiaa

Yhteiskuntavastuun ideologiat voidaan jakaa Takalan (2004, 222–229) määritelmän mukaan kolmeen vastuun ideologiaan, joita ovat omistajalähtöinen, sidosryhmälähtöinen ja laajan sosiaalisen vastuun taso. Ensinnäkin on omistajalähtöinen näkemys yrityksen yhteiskunnallisesta vastuusta. Tällöin kyseessä on puhdas markkinatalousmalli, joka perustuu yrityksen vastuuseen tuottaa maksimaalista voittoa omistajilleen sekä kykyyn tarjota kuluttajille heidän haluamiaan ja tarvitsemiaan hyödykkeitä. Yritykselle vastuullisuus on siis tässä tapauksessa kykyä vastata omistajien esittämiin tulosvaateisiin. (Takala 2004, 224.) Tämän tuloskeskeisen ideologian näkemyksen keskiössä on nähtävissä Milton Friedmanin (2002) tiivistys: ”*The sole social responsibility of the firm is to maximize its profit*”.

Voidaan myös puhua sidosryhmälähtöisestä vastuusta, jolloin yritys nähdään yhtenä yhteiskunnan aktiivisista toimijoista. Yritys esiintyy näin organisaationa, jonka tehtävänä on voiton tuottamisen ohella vaikuttaa markkinoilla ilmenevään kysyntään sekä toimia vaikuttajana markkina ajattelun ulkopuolella yhtenä yhteiskunnan muista toimijoista. Samalla tämä luo yritykselle vastuuaseman, jossa yritystoimintaa arvioidaan niin eettisten kuin moraalisten kysymysten keinoin. (Takala 2004, 225). Takalan (2004, 214) mukaan yritysten sidosryhmät voivat esittää erilaisia toiveita tai vaatimuksia liittyen yrityksen toimintaan, jolloin yrityksen huomio voi kohdistua aikaisempaa enemmän ympäristökysymyksiin tai muihin yhteiskunnallisen vastuullisuuden teemoihin. Nämä

sidosryhmien esittämät vaatimukset kohdistuvat liiketoiminnan sellaisille alueille, joihin aikaisemmin ei ole kohdistettu samalla tapaa huomiota. Näihin yritysten sidosryhmiin kuuluvat henkilöt ovat esimerkiksi yritysten asiakkaita tai osakkeen omistajia. Lisäksi yritysten yhteiskuntavastuu on nähtävissä eräänlaisena maine- kysymyksenä yrityksille ja täten sidosryhmien asenteisiin ja mielipiteisiin vaikuttavana seikkana.

Lisäksi yhteiskuntavastuusta voidaan lähestyä laajan sosiaalisen vastuun ideologiasta käsin. Tämän mukaan yritysten täytyy huomioida toiminnassaan voiton tavoittelua suurempi kokonaisuus, joka koostuu globaalista maailmasta ja sen muuttuvista arvoista. Yrityksen toimintaa ohjaa siten laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa halu toimia oikeudenmukaisesti sekä sitoutua eettisten periaatteiden noudattamiseen. Vastuullinen toiminta myös otetaan selkeästi mukaan yrityksen toimintastrategiaan ja siten osaksi yrityksen yleistä toimintaa, jolloin vastuullisuus ei jää politiikkasuunnittelun tasolle (Takala 2004, 228–229). Tarkastelen sosiaalista vastuuta tarkemmin myöhemmin luvussa 2.2.

2.1.3. Triple bottom line ja Carrollin pyramidi

Yhteiskuntavastuu määritellään yleisesti kolmen ulottuvuuden kautta; taloudellinen vastuu, ympäristövastuu sekä sosiaalinen vastuu. Tähän kolmijakoon tiivistyy Elkingtonin (1997) triple bottom line- teoria, jossa vaaditaan näiden kolmen osa-alueiden tasapainoa, jotta vastuullinen liiketoiminta toteutuisi. Aiheesta näkee käytettävän suomeksi kolmoistilinpäätös nimitystä, mutta tämä ei ole vakiintunut yleiseen käyttöön vaan tavallisemmin puhutaan triple bottom line- tai kolmen pilarin mallista. Sen kolmesta osa-alueesta **taloudellisen vastuun** mukaisesti toimiva yritys pyrkii taloudellisesti kannattavaan liiketoimintaan, jossa riskienottaminen on hallittua ja tarkkaan harkittua, jolloin yrityksellä on edellytyksiä toimia kannattavasti myös pidemmällä aikavälillä. Omistajien asettamiin odotuksiin on vastattava ja yhtiötoiminnan oltava siksi tuottavaa. Taloudellisesti kannattamaton ei ole kykenevä huolehtimaan myöskään yhteiskuntavastuun sosiaalisesta tai ympäristö osa-alueista. Lisäksi taloudelliseen vastuuseen liittyy syntyvien rahavirtojen liikkumisen tarkastelua eli siirtykö raha sidosryhmien hyväksi. Rahavirroiksi lasketaan voitonjaon ohella yrityksen hankinnat, työntekijöiden palkat sekä yrityksen muut kulut. (Jussila 2010, 15; EK 2017)

Ympäristövastuu voidaan kuvata ympäristöongelmien ja riskien hallintana sekä vastuuna yrityksen toimintaympäristöstä sekä yleisesti ottaen luonnonvarojen kestävästä käytöstä.

Ympäristövastuu myös tarkastelee yrityksen toimintojen välillisiä vaikutuksia, kuten toimitusketjujen sekä asiakkaiden kautta. (Jussila 2010, 15.) Ympäristövastuun piiriin kuuluu esimerkiksi pyrkiminen jätteiden määrän vähentämiseen, kierrätys, energia – ja materiaalitehokkuus sekä kasvihuonepäästöjen vähentäminen (EK 2017).

Sosiaalinen vastuu sisältää ihmisoikeuskysymykset sekä huolen ihmisten hyvinvoinnista. Yrityksillä on näin vastuu henkilöstöstään, asiakkaistaan, toimitusketjuista, paikallisista asukkaista sekä kaikista ihmisistä maapallolla. Lisäksi toiminnan perustaksi voidaan mieltää yleiset julkilausumat ihmisoikeuksista sekä lapsityövoiman käytöstä. (Jussila 2010, 16–17.) Sosiaalinen vastuullisuus on yhtiön harjoittamaa hyvää yleistä henkilöstöpolitiikkaa sekä myös yhteiskunnallista vastuun kantoa yhtiön lähiympäristöstä, esimerkiksi kehittämisprojektien muodossa (Kalpala 2004, 14). Sosiaalisesti vastuullisella tavalla toimiminen huomioi inhimillisten arvojen tärkeyden organisaation päivittäisessä toiminnassa, sekä ihmisarvoisen elämän edellytykset kunnioittaen näitä. Lisäksi sosiaalisesti vastuulliset toimintamallit ovat organisaatioiden ulkopuolella olevien paikallisten ihmisten oikeuksien turvaamista, sekä yhteisöelämään kuuluvien perusarvojen kunnioittamista. Toisaalta sosiaalisen vastuun piiriin kuuluu myös tuotevastuu eli toisin sanoen vastuu kuluttajille menevien tuotteiden turvallisuudesta sekä laadusta ja kestävydestä. Yhteiskuntavastuun sosiaalisesta ulottuvuudesta kerron lisää kohdassa 2.2.

Jo vuonna 1975 Carroll esitteli ensimmäisen kolmiosaisen yhteiskuntavastuun, jota myöhemmin laajensi neliosaiseksi ja tunnetaan tänä päivänä Carrollin yhteiskuntavastuun pyramidina tai pyramidimallina. Carrollin (1991) yhteiskuntavastuun pyramidi- mallissa Carroll lähestyy yhteiskuntavastuuta moraalisen kypsyyden näkökulmasta. Carrollin pyramidi muodostuu neljästä osasta, jossa eri osat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan kaikki voivat toteutua yhtä aikaisesti ja mitä ylemmäs pyramidia mennään, sitä eettisempänä yrityksen toimintaa voidaan pitää. Carrollin (1991) pyramidin perusta edustaa taloudellista vastuuta, seuraava taso lakisääteistä vastuuta, kolmas moraalista vastuusta ja viimeinen pyramidin huippu filantrooppista vastuuta.

Carrollin (1991, 40–41) mallissa taloudellinen vastuu luo pohjan vastuullisuuden muiden osioiden toteutukselle ja vastuun osa-alueille. Tuottoisa yritys hyödyttää sen omistajia, joten yrityksen tarkoituksena on tuottaa hyödykkeitä ja myydä niitä voittoa tuottavilla hinnoilla eteenpäin markkinoilla. Ilman taloudellista menestystä ei ole myöskään olemassa yritystä, joka voisi huomioida yhteiskuntavastuun yritystoiminnassaan Vastaavasti

taloudellista menestystä tavoitellessaan yritys joutuu noudattamaan yhteiskunnassa käytössä olevaa lainsäädäntöä, asetuksia, ohjeistuksia, säädöksiä sekä viranomaispäätöksiä, joiden voidaan katsoa edustavan yhteiskunnassa vallitsevia yleisiä käsityksiä oikeasta ja väärästä. Tästä muodostuukin luonnollisesti Carrollin (1991) lakisääteinen vastuu. Moraalinen vastuu vuorostaan edellyttää yritykseltä yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja moraalisääntöjen noudattamista, sekä kansalaisten odotusten kuuntelua ja niiden täyttämistä ainakin osittain. Moraalisen vastuun ydinajatuksena on, ettei taloudellisen menestyksen tavoittelu saa johtaa moraaliarvoista tinkimiseen. Filantrooppisen vastuun periaatteiden mukaan yritys pyrkii vapaaehtoisesti ilman ulkopuolista painostusta edistämään kansalaisten hyvinvointia, osallistuu jollain tapaa hyväntekeväisyystapahtumiin sekä sosiaaliin hankkeisiin. Toiminta on harkinnan varaista ja yritys voi päättää itsenäisesti, millaisiin hankkeisiin he osallistuvat, kuten esimerkiksi ottavatko yritykset osaa pitkäaikaistyöttömien uudelleen kouluttamiseen. (Carroll 1991, 41–43.) Carrollin yhteiskuntavastuun pyramidista kahden viimeisen osion voidaan katsoa kuuluvan yrityksen yhteiskuntavastuun sosiaaliseen ulottuvuuteen, jota esitellään seuraavassa alakohdassa lisää.

2.2. Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus

Sosiaalinen vastuu määritellään koskevaksi yrityksen vaikutuspiiriin kuuluvia. Lähinnä tällä tarkoitetaan yrityksen työntekijöitä ja muuta henkilökuntaa. Tällöin kyseessä on sosiaalisen vastuun yrityksen sisällä tapahtuva muoto, joka sisältää henkilöstöpolitiikkaa sekä työnantajan linjauksia. Yrityksen ulkopuolelle ulottuva sosiaalinen vastuu taas huomioi yhteiskunnan tarpeet sekä eri sidosryhmien edut. (Kalpala 2004, 14.)

Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus tiivistyy organisaatioiden vastuuseen toiminta-alueensa sisällä oleviin sosiaaliin järjestelmiin (Finnish Business & Society 2006, 29)

Yrityksien yhteiskuntavastuullisuudessa sosiaalisen vastuun ulottuvuus on asia, jonka toteutuminen ja vastuun taso voi vaihdella maiden välillä suuresti. Eri maissa painitaan eri asteisten ongelmien ja kysymysten parissa. Esimerkiksi kehitysmaissa ihmisoikeuskysymykset tai lapsityövoiman käyttö voivat olla edelleen arkipäiväisiä asioita, joissa ei nähdä varsinaisesti mitään erityistä ongelmaa. Kansainvälisesti toimivat suuryritykset joutuvat usein kasvokkain näiden kysymysten kanssa. Eri maiden kulttuuriset sekä lainsäädännölliset eroavaisuudet lisäävät kansainvälisten yritysten kohtaamaa problematiikkaa sosiaalisen vastuun toteuttamisessa sekä myös raportoinnissa. Yrityksien on tehtävä päätöksiä sen suhteen, minkä maan lainsäädännön mukaisesti he harjoittavat

liiketoimintaansa sekä usein laadittava itselleen selkeä sosiaalisen vastuun toimintasuunnitelma, jota noudattavat toiminnan maantieteellisestä sijainnista riippumatta.

Suomen kaltaisessa maassa osa sosiaalisen vastuun kysymyksistä voivat tuntua yrityksistä itsestään selvyyksiltä. Suomessa esimerkiksi lapsi- tai pakkotyövoiman käytön kaltaiset kysymykset eivät kuulu osaksi aktiivista yhteiskunnallista keskustelua tai yritysten arkipäiväiseen toimintaan (Panapanaan ym. 2003, 147). Lisäksi katsoisin lainsäädännön olevan Suomessa hyvin tarkka ja työntekijöitä suojaava. Myös verotus ja erilaiset sosiaaliturvamaksut ovat osa suomalaista yrityselämää ja siksi omalta osaltaan tukemassa sosiaalisen vastuun toteutumista liike-elämässä. Suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa liikkuvia sosiaalisen ulottuvuuden tämän hetkisiä teemoja katsoisin olevan työurien pidentäminen, työssäjaksaminen, ikääntyvät työntekijät sekä työikäisten mielenterveysongelmat.

Vuontisjärvi on tarkastellut väitöskirjassaan (2004) ja artikkelissaan (2006, 344–351) suomalaisten suuryritysten yhteiskuntavastuuraportointia ja sosiaalista ulottuvuutta. Hänen mukaansa henkilöstön kouluttaminen, työterveys, työkyky sekä osallistuminen ovat olleet suuryrityksien huomion kohteena. Vähemmälle huomiolle sosiaalisen ulottuvuuden raportoinnissa ovat jääneet suuryritysten kohdalla tasa-arvon toteutuminen, rajoitteita omaavien tai muulla tavoin vajaakuntoisten henkilöiden palkkaaminen organisaatioon, sekä työn ja työn ulkopuolisen elämän yhdistäminen. Vuontisjärvi (2004) on todennut osittain syyksi näille havaituille epäkohdille suomalaisen hyvinvointivaltiolle perinteisen aktiivisen julkisen sektorin, jonka yritykset olettavat hoitavan ja järjestävän kyseiset asiakohdat. Lisäksi myös ammattiliittoon kuuluvasta henkilöstöstä on raportoitu vähän tai ei ollenkaan, minkä Vuontisjärvi (2006, 344) arvioi johtuvan ammattiliittojen lähes itsestään selvästä asemasta työelämässä. Suomalaisyritykset ovat myös yleisesti huonoja antamaan tietoja toimittajistaan tai sitten tietoa ei ole annettavaksi. Tämä ei kuitenkaan liity hämäreiden toimittajatahojen käyttämiseen, vaan asiat ovat yleensä hyvin hoidettuja. (Panapanaan ym. 2003, 143.)

Haasteita voi todeta edelleen riittävän sosiaalisen vastuun saralla. Ongelmia aiheuttavat epätyypillisiksi määriteltävät työsuhteet, kuten vuokratyö, keikkatyöt, määräaikaiset sopimukset sekä osa-aikaisuus, (Moilanen & Haapanen 2006, 25), jotka heikentävät työn ennakoitavuutta sekä ihmisten toimeentulon varmuutta. Tässä kohtaa vallitsee myös yksi työelämän paradokseista, sillä useimmat yritykset tarvitsevat tuotantotapojen muutoksista,

sekä 24h yhteiskunnasta johtuen työntekijöiltään joustavuutta. Vastaavasti henkilöstö tarvitsee joustoa työelämään perheen ja työn yhdistämisen helpottamiseksi samanaikaisesti, kun muuttuva työelämä ja 24h yhteiskunta aiheuttavat lisääntyvää tarvetta molemminpuoliselle joustavuudelle. Samalla toimeentulosta voi kuitenkin tulla epävarmaa.

Kansainvälisiä raportointistandardeja, kuten Global Resportin Initiative:a (GRI) tarkastelemalla voidaan hahmottaa lisää sosiaalisen ulottuvuuden sisältöä. Työntekijät ja työolot ovat luonnollinen osaa organisaatioiden sosiaalista vastuusta. Työntekijöiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät tekijät, ihmisten työllistäminen, kouluttaminen, moninaisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet, työntekijöiden sekä esimiesten väliset suhteet sekä henkilökunnan tasa-arvoinen kohtelu ovat osa sosiaalista ulottuvuutta. Lisäksi työehtosopimuksien ja vähimmäisirtisanomisaikojen kunnioittaminen kuuluvat tähän. (Global Reporting Initiative 2013, 64–69.) Ihmisoikeudet muodostavat oman tärkeän kokonaisuutensa sosiaalisen vastuun saralla. YK:n ihmisoikeusjulistus, sekä kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus muodostavat osaltaan perustan ihmisoikeuksille. Lapsityövoiman tai pakkotyön välttäminen, syrjinnän ehkäisy liittyen henkilön vakaumukseen, rotuun, ikään, sukupuoleen, ihonväriin tai etniseen taustaan, alkuperäisväestöjen oikeuksien kunnioittaminen, turvallisuus, sekä henkilökunnan järjestäytymis- ja neuvotteluoikeus ovat vähimmäisvaatimuksia. (Global Reporting Initiative 2013, 70–75; Moilanen & Haapanen 2006, 19–20.)

Myös yhteiskunta kuuluu sosiaaliseen ulottuvuuteen. Laaja käsite sisältää organisaation vastuun lähiyhteisöjään kohtaan, sekä määräystenmukaisuuden ja säädösten noudattamisen. Organisaatioiden pitää välttää lahjonnaksi tai korruptioksi katsottavaa toimintaa, mahdollistettava vapaa kilpailu ja noudatettava samanaikaisesti olemassa olevia kilpailun rajoituksia ja hinnoiteltava tuotteensa tai palvelunsa eettisesti. (Global Reporting Initiative 2013, 76–79; Moilanen & Haapanen 2006, 20.) Lisäksi tuotevastuu kuuluu yritysten sosiaalisen vastuun piiriin. Asiakkaille myytävistä hyödykkeistä on löydettävä selkeät ja riittävät tuote- ja palvelutiedot, sekä asiakkaiden terveys ja turvallisuus pitää pyrkiä takaamaan noudattamalla terveys- ja turvallisuusmääräyksiä.

Markkinointiviestinnän tulee noudattaa paikallisia lakeja ja normeja eikä saa olla harhaanjohtavaa. Lisäksi asiakkaiden tietoturvallisuus pitää pyrkiä takamaan ja asiakkaiden yksityisyyttä kuuluu kunnioittaa. (Global Reporting Initiative 2013, 80–83; Finnish Business & Society 2008, 34–35.)

2.2.1. Sosiaalisen vastuun kehitys meillä ja muualla

Juholinin (2003, 21) mukaan yritysten vastuu kysymysten teoreettiset juuret sijaitsevat filosofiassa. Vastaavasti käytännön toteutuksen alkujuuret voidaan jäljittää 1800-luvun filantrooppiseen toimintaan. Pohjois-Euroopan osalta yrityksiä sosiaalisen vastuun kehittyminen on ollut osana teollistumisprosessia. 1800-luvun puolivälistä aina vuosisadan loppuun asti kehittyvässä yritysmaailmassa oli huoli työntekijöistä ja siitä, miten saada työntekijöistä tuottavaisempia (Carroll 2008, 20). Tuohon aikaan tehtaiden omistajat huolehtivat työntekijöistään tarjoamalla heille majoitusta, koulutusta, terveydenhuollon palveluja sekä jopa uskonnollisia palveluja. Palvelujen tarjoamisella omistajat pyrkivät takaamaan työvoiman saannin, sekä pitääkseen työntekijät pidempiaikaisissa työsuhteissa. (Juholin 2003, 22.) Myös eräänlaista hyväntekeväisyystoimintaa ilmeni 1800-luvun loppupuolella, jolloin yksittäiset omistajat antoivat vapaaehtoisia lahjoituksia, mikä voidaan osaltaan katsoa sosiaalisesti vastuulliseksi toiminnaksi (Carroll 2008, 20–21).

Vastaavasti 1900-luvun aikana vastuullisuus jatkoi kehitysprosessiaan ja muotoutuikin nykyiseen muotoonsa amerikkalaisella maaperällä ja sikäläisen liike-elämän kulttuurin muovaamana. Tämän kaltaisen vastuullisuuden omaksuivat käyttöönsä myöhemmin myös Britannia ja Eurooppaa. (Juholin 2003, 21.) Uusi vuosisata toi tullessaan sellaisia muutoksia, joita pidetään tämän päivän työelämässä lähes itsestäänselvytenä ainakin kehittyneissä teollisuusmaissa. Tämän aikakauden myötä tulivat työelämään mukaan ammattiliitot, jotka vauhdittivat työntekijöiden esittämien tiettyjen muutosvaatimusten käsittelyä ja toimeenpanoa. Tällaisia toteutuneita muutoksia olivat mm. kahdeksan tunnin työpäivät sekä yleinen työntekijöiden työolojen parantaminen. (Juholin 2003, 22.)

Vastuullisuuden sosiaalisen ulottuvuuden kehittymisen taustalta voidaan havaita yhteiskunnassa vaikuttaneita asenneilmapiirejä, jotka omalta osaltaan ovat olleet vaikuttamassa yritysmaailman muutokseen. Takalan (1999, 746–747) mukaan yhteiskunnassa havahduttiin siihen, että yritykset ovat instituutioita, joilla voi olla useampia tavoitteita perinteisen voitontavoittelun ohella. Tämä oli hänen mukaansa yhteydessä yrityksiä johtamistapojen muutokseen, jolloin yrityksen johto ja omistus eriytyivät toisistaan suurien yritysten muodostuessa vuoden 1900 aikoihin. Uusi johtamistapa johti myös uusien tavoitteiden asettamiseen taloudellisen tuoton ohella, sillä yrityksen pidemmän aikavälin menestykseen sekä yrityksen kasvuun kiinnitettiin aikaisempaa enemmän huomioita. Saman aikaisesti yrityksiä sidosryhmien mielipiteet alkoivat vaikuttamaan enemmän yritysjohdon päätöksiin.

Myös julkinen mielipide alkoi olla pelkkää taloudellista voittoa tavoittelevia yrityksiä vastaan. Ihmiset kokivat yrityksien omaavan merkittävästi valtaa suhteessa toimintaympäristöönsä. Ihmisten mielestä yrityksien kuului tämän vuoksi kantaa osuutensa yhteiskunnan sosiaalisesta vastuusta, sillä yrityksen toiminnasta oli seurauksia koko yhteiskunnalle. Vastuullisuus katsottiin siten oikeudenmukaiseksi tavaksi toimia. Lisäksi yhteiskunnan ajateltiin tarjoavan yrityksien käyttöön erilaisia resursseja, kuten infrastruktuurin, jolloin yrityksien katsottiin olevan velvollisia huomioimaan päätöksenteossa ja muussa toiminnassaan sidosryhmät erilaisine etuineen. (Takala 1999, 747.)

Patrick Murphyn (1978) kuvailema yhteiskuntavastuun 1900-luvun kehityshistorian jaksoittelu kuvaa mielestäni oleellisia asennemuutoksia sosiaalisen vastuun saralla ja luo kokonaiskuvan sosiaalisen ulottuvuuden kehityksestä sekä sisällön muutoksesta. Hän on määritellyt yhteiskuntavastuun historian jakautuvan seuraavaksi esiteltäviin neljään aikakauteen. Hänen mukaansa aina 1950-luvulle asti voidaan puhua hyväntekeväisyys - aikakaudesta. Tähän aikaan yrityksien sosiaalinen vastuu koostui lähinnä lahjoituksista, joita yritykset antoivat hyväntekeväisyysjärjestöille. (Murphy 1978, Carrollin 2008, 24–25 mukaan.) Myös akateemisen kirjallisuuden puolella vasta 1950-luvulta alkoi modernin sosiaalisen vastuun aika Howard Bowen vuonna 1953 julkaistun *Social Responsibility of the Businessman* kirjan myötä. Lisäksi sosiaalinen vastuu oli erityisesti taloustieteellisen tutkimuksen kohteena. (Carroll 1999). Näin on osaltaan myös edelleen tänäkin päivänä.

Tämän jälkeen Murphyn (1978, Carrollin 2008, 25 mukaan) käsityksen mukaan seurasi vuosien 1953–67 tietoisuuden kausi. Käytännössä edellä mainitulla tietoisuuden - aikakaudella yrityksien ajatus vastuullisuudesta heräsi uudella tavalla. Tällä aikakaudella liike-elämässä havahduttiin yrityksien kokonaisvastuuseen yhteiskunnassa ja niiden toiminnan vaikutukseen yhteisöissä. Toisaalta Carroll (2008, 26) kokee 1950-luvulla koko yhteiskuntavastuun toteutuneen enemmän puheen kuin tekojen tasolla. Yritykset vasta totuttelivat ajatukseen vastuullisuudesta ja varsinaiset konkreettiset teot hyväntekeväisyystoimintaa lukuun ottamatta jäivät tässä vaiheessa vielä vähäisiksi.

Tätä vaihetta seurasi vuosien 1968–73 ongelmakohtainen vastuunaikakausi. Tänä aikana yritykset keskittyivät spesifeihin ongelma kohtaisiin kysymyksiin. Tällaisia olivat ympäristön saastuminen, rotusyrjintä ja kaupunkien rappeutuminen. Tämän jälkeen koitti 1974–78 responsiivisuuden aikakausi, jonka voi katsoa jatkuvan edelleen yritysmaailmassa

myös tänäkin päivänä. Yritykset laativat toimintaansa ohjaamaan erilaisia johdollisia ja organisointi suunnitelmia vastuullisuuskysymysten hoitamiseksi. Lisäksi yritykset pohtivat vakavasti toimintojensa eettistä puolta ja julkistavat tietoa yrityksensä sosiaalisista toiminnoista. (Murphy 1978, Carrollin 2009, 25 mukaan.) Tämän ohella 1970-luvulla lainsäädäntö alkoi muodostaa pakottavia raameja organisaatioiden toiminnalle. Yritykset olivat tämän vuoksi velvoitettuja luomaan itselleen mekanismeja noudattaakseen ympäristöön, tuoteturvallisuuteen, syrjintään ja työntekijöiden turvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä. (Carroll 2008, 34.) Lisäksi Juholin (2003, 22–23) esittämän näkemyksen mukaan 1970-luvulla yrityksiä vastuu oli yhteydessä yrityksiä kohtaamiin kriiseihin. Hän nostaa esiin kaksi tuolle ajalle merkittävää vastuullisuuskysymyksiin vaikuttanutta tekijää, joita olivat maailmanlaajuinen öljykriisi sekä voimistunut ympäristöherääminen luonnonkatastrofien sekä ympäristötuhojen myötä. Nämä tapahtumat johtivat tilanteisiin, joissa yrityksiä täytyi puolustella toimintaansa sekä hyväksyä olevansa vastuussa teoistaan, jotka vaikuttavat ympäristöön. Tämän ohella ympäristöliike, aktivistit sekä kansalaisjärjestöt pakottivat toiminnallaan yritykset kertomaan julkisesti toimistaan ja myös siitä, mitä yritykset jättävät tekemättä. Lisäksi samanaikaisesti eurooppalaisia arvoja ja käsityksiä uudisti omalta osaltaan suosiota saanut poliittinen radikaali vasemmisto, joka mm. kyseenalaisti yrityksiä oikeuden tuottamiinsa voittoihin.

Akateemikot toivat 1980-luvulla vastuullisuus keskusteluun mukaan sidosryhmä teorian sekä yritysetiikan. Sidosryhmä teorian saralla julkaistiin R. Edward Freemanin (1984) *Strategic Management: A Stakeholder Approach*-kirja, jolla oli myöhemmin merkittävä vaikutus yritysmaailmaan, yhteiskuntaan, yrityksiä yhteiskuntavastuuseen sekä myös yritysetiikkaan. 1980-lukua leimasi ihmisten ahneus ja oman edun tavoittelu sijaiskärsijöistä välittämättä ja osittain tämän vuoksi yritysmaailma kohtasi useita julkista huomiota saaneita skandaaleja, kuten esimerkiksi tuhansia ihmishuoneita vaatinut Union Carbiden kaasuräjähdyksen vuonna 1984 Intian Bhopalissa. Yritysetiikan kehittymiselle 1980-luku oli otollista aikaa, sillä edellä kuvatun tapauksen ja useiden muiden tapahtumien myötä maailma kyseenalaisti yrityksiä toimintatapoja. (Carroll 2008, 36–37.)

Vastaavasti yrityksiä harjoittama hyväntekeväisyys laajeni ja kehittyi 1980-luvun lopulla sekä 1990-luvun aikana. 1990-luvun aikana alkoi syntyä yhä enemmän globaalisti toimivia yrityksiä ja yhä useammin yrityksillä oli johtoportaassaan henkilö, jonka työnkuvaan kuului yrityksiä hyväntekeväisyys lahjoitusten ohjaus ja seuranta työ. Lisäksi sellaiset seikat, kuten globaali sosiaalinen sijoittaminen, yrityksiä maine, yhteisölliset

kumppanuudet sekä yritysten harjoittama sosiaalipolitiikka tulivat osaltaan osaksi suurten yritysten toimintaa. Kiinteäksi osaksi organisaatioiden strategiaa tulivat suunnitelmallinen ja kohdistettu lahjoittaminen, työntekijöiden kannustaminen vapaaehtoistyön harjoittamiseen, globaali yrityskansalaisuus sekä yritysten yhteistyökampanjat, joiden tuotoista osa suunnataan kansalaisjärjestöille tai muulle määritetyille hyväntekeväisyyskohteelle. Muutoin 1990-luku ei tuonut mukanaan käänntekeviä tai erityisen merkittäviä muutoksia yhteiskuntavastuun saralla. (Carroll 2008, 38.)

2000-luvulla jo tapahtuneita muutoksia on vielä tässä vaiheessa vuosituhatta vaikea nähdä. Lisäksi ensimmäisen vuosikymmenen tapahtumia leimaa maailmaa kohdannut finanssikriisi, jonka mahdolliset pidemmän aikavälin vaikutukset vastuukysymyksiin ovat vielä arvoitus. Myöskään muista syistä johtuvia vielä tulossa olevia muutoksia on vaikea tässä vaiheessa vuosituhatta ennustaa. Carroll (2008, 41) on todennut yhteiskuntavastuun olleen jo kymmeniä vuosia globaali ilmiö, mutta nyt etenkin 2000-luvulla vastuullisuus on maailmanlaajuista. Etenkin Euroopan yhteisössä ollaan kunnostauduttu vastuullisuudessa, aiheesta ollaan kiinnostuneita ja sitä pyritään kehittämään. Jo vuosituhannen alussa Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD, totesi tutkimuksessaan lähiaikojen taipumuksena ja kehityssuuntana kansainvälisessä liiketoiminnassa ja sen vastuullisuudessa olleen erilaiset vapaaehtoiset aloitteet (OECD, 2001) Yksi merkittävä näistä on Global Reporting Initiative- raportointiohjeisto, jota käsitellään tarkemmin luvussa 3. OECD:n (2001) tutkimuksen mukaan yhteiskuntavastuun toteutuksessa on edelleen alueellisia eroavaisuuksia, vaikka vastuullisuus on selkeästi globaali ilmiö. On myös huomattavaa, että osa vapaaehtoisiksi mielletyistä toimista ovat vapaaehtoisempia kuin toiset. Käytännössä osa yrityksistä ovat pakotettuja omaksumaan yhteiskuntavastuun periaatteita sijaintimaansa lainsäädännön vuoksi. Lisäksi maiden välillä on löydettävissä eroja sitoumuksessa sekä hallintokäytännöissä, mikä johtaa eroavaisuuksiin käytännön tasolla, kuten työ standardeissa, ympäristöasioissa, lahjonnan vastaisessa taistelussa ja jopa ihmisoikeuskysymyksien kaltaisissa asioissa.

Suomen osalta, jos tarkastellaan sosiaalisen vastuu kehityshistoriaa, on taloudellisessa historiassa selkeä aikakausi, jolloin talouselämä painottui kotimaassa maa- ja metsäteollisuuden aloihin ja vienti oli lähinnä metsä- ja metalliteollisuuden varassa. Tähän aikaan yritysten sosiaalinen vastuu käsitti lähinnä sisäisten sidosryhmien edustajat, joita tuolloin olivat teollisuuden työläiset sekä aivan yrityksen lähiympäristössä olleet kansalaiset. (Uimonen 2006, 47.)

Aina 1960-luvulta lähtien julkiset sosiaalisen vastuun odotukset yrityksiä kohtaan ovat kasvaneet (Kreng & Huang 2011, 529). Ei liene sattumaa, että samoihin aikoihin sai alkunsa myös suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka (Uimonen 2006, 47). Kuten Uimonen (2006) toteaa, 1960-luvulla julkaistiin myös Pekka Kuusen (1961) alansa klassikoksi noussut ”60-luvun sosiaalipolitiikka” -teos, joka osaltaan ohjasi aikakauden hyvinvointivaltiollista ajattelua ja Suomessa harjoitettua sosiaalipolitiikkaa. Lisäksi 1960-luvun loppupuolella kehittyi ns. tupo, eli keskitetty tulopoliittinen sopimus työmarkkinajärjestöjen ja valtion välillä ensimmäistä kertaa. Tämän seurauksena kansalaisten työolot ja palkkaus paranivat merkittävästi. Myös sosiaalilainsäädäntö alkoi kehittyä. (Uimonen 2006, 47.)

Voimakkaan globalisaation ja talouden kehittymisen myötä sosiaalinen kehitys kenties hieman laantui, vaikkei voida todeta kokonaan unohtuneeksi. Tästä ovat osoituksena esimerkiksi 1990-luvun loppupuolella alkunsa saanut YK:n Global Compact. Tosin sosiaalisen hyvinvoinnin oletettiin tulevan automaattisesti talouskasvun sivutuotteena. Vuoden 2007 globaali talouskriisi kuitenkin muutti jälleen asioiden laita ja sokea usko talouden kaikkivoipaisuuteen karisi. Nyt taloutta tarkastellaan jälleen enemmän yhteiskunnallisen muutoksen lähtökohdista ja yritysten vastuukysymykset ovat pinnalla. (Türk 2014, ii–iii.)

2.3. Yhteiskuntavastuusta raportoiminen

2.3.1. Raportoinnin historia

Jos yhtä yhtenäistä yhteiskuntavastuun määritelmää on hankala löytää, ei aiheesta kertomisestakaan ole myöskään käytössä yhtä yhtenäistä kaikkien käyttämää yhteiskuntavastuunraportointi tapaa (Kotonen 2009, 177). Osittain tämän vuoksi yritysten yhteiskuntavastuunraportoinnin tavat ja tyylit ovat muuttaneet muotoaan historian saatossa, samalla, kun myös yhteiskuntavastuun teema itsessään on hakenut sisällöllisesti muotoaan. Läntisissä maissa 1970-luvulla yritykset alkoivat lisätä alustavia sosiaalisen raportoinnin muotoja talousraporttiansa yhteyteen. Seuraavalla vuosikymmenellä ympäristökysymykset kuitenkin tulivat päästöongelmineen huomion keskiöön ja tulivat näin syrjäyttäneeksi väliaikaisesti sosiaalisen vastuun aiheet raportoinnissa. (Hahn & Kühnen 2013, 5.)

Whiten (2005, 36–37) mukaan aina vuoteen 1999 asti yritysten vastuullisuusraportointi keskittyi lähinnä ympäristökysymyksiin, minkä jälkeen raportit alkoivat hiljalleen sisältää myös taloudellisia ja sosiaalisia asioita koskevia indikaattoreita. Yritystoiminnan

tarkempaa tarkastelua aloitettiin vaatimaan asiakkaiden, hallitusten, työntekijöiden, paikallisyhteisöjen kuin sijoittajienkin toimesta. Myös nykyisin yritysten yhteiskuntavastuun raportoinnissa on edelleen olemassa useita erilaisia käytäntöjä. Esimerkiksi osa yhteiskuntavastuuraporteista tehdään yhtiön sisäisesti ja osassa raportteja toteuttajina toimii jokin ulkopuolinen taho. Lisäksi yhteiskuntavastuuraportointi voi olla integroituna osaksi yhtiön vuosikertomusta tai sitten yhtiöllä on käytäntönä julkaista erillinen yhteiskuntavastuuraportti. (Gray, Kouhy & Lavers, 1995). Yksi näistä yleisesti käytössä olevista yhteiskuntavastuun raportointimalleista on GRI- ohjeisto, jota esittelen myöhemmin lisää luvussa 3.

2.3.2. Raportointi Suomessa

Tutkimuksen mukaan suomalaiset pörssiyritykset kokevat yhteiskuntavastuullisuuden omaksi velvollisuudekseen sidosryhmiään kohtaan ja täten yhtiön toiminnasta raportoinnilla pyritään vastaamaan sidosryhmien asettamiin odotuksiin sekä vaatimuksiin. Osa pörssiyrityksistä käyttää yhteiskuntavastuuraportteja kuvatakseen, miten yhteiskuntavastuun politiikkaohjelmat ja yhtiön aiheeseen liittyvät yleiset periaatteet toteutuvat käytännössä. Yhteiskuntavastuu näyttäisikin olevan suomalaisille pörssiyrityksille oleellinen osa yrityksen strategiaa, ja sitä myöten aihetta halutaan tuoda raportoinnissa esiin. (Kotonen 2009, 197–198)

Globaaleissa pörssiyrityksissä yhteiskuntavastuun raportoinnin käytännöt ovat monenkirjavia ja sama voidaan todeta suomalaisista pörssiyrityksistä, sillä raportoinnin määrä ja laatu vaihtelevat. Lisäksi raporttien nimeämiskäytännöt vaihtelevat sekä se, julkaiseeko yritys erillisen raportin vai onko yhteiskuntavastuu integroituna osaksi vuosikertomusta. Yritykset useimmiten määrittelevät yhteiskuntavastuunsa Elkingtonin (1991) triple bottom line -mallin kautta sekä noudattavat raportoinnissaan enemmän tai vähemmän GRI:n ohjeistusta. Myös poikkeuksia tästä kuitenkin löytyy. (Kotonen 2009, 186–187.)

Suomessa yhteiskuntavastuuraportointia ohjaa muiden valtioiden tavoin vapaaehtoisesti käytettävät kansainväliset raportointiohjeistot. Tämän lisäksi Suomen lainsäädäntö ohjaa osaltaan organisaatioiden toteuttamaa yhteiskuntavastuuraportointia. Keskeisiä yhteiskuntavastuuta koskevia lakeja ovat: osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkina-lainsäädäntö, kirjanpito- ja verolainsäädäntö, teollisuus- ja kilpailulainsäädäntö,

ympäristölainsäädäntö, työ- ja sosiaalilainsäädäntö, tuoteturvallisuus- ja kuluttajan suojaa määrittävälainsäädäntö sekä kansainvälistä kauppaa koskevat säädökset. (Junnila 2004.)

Vuoden 2016 lopusta saakka kirjanpitolakiin tehdyn muutoksen myötä, osa yrityksistä ovat olleet velvoitettuja raportoimaan yhteiskuntavastuusta, mutta raportoinnin muotoseikat ovat kuitenkin edelleen vapaat. Raportointivelvollisia yrityksiä ovat yleisen edun kannalta merkittävät pörssilistatut yhtiöt, luottolaitokset sekä vakuutusyhtiöt, joiden henkilöstömäärä on keskimäärin 500 henkeä. Tämän ohella kyseisten yritysten liikevaihdon tulee ylittää 40 miljoonaa euroa tai vastaavasti taseen olla 20 miljoonaa. Käytännössä lainsäädäntö velvoittaa yritykset raportoimaan ympäristöä, työntekijöitä, ihmisoikeuksia, korruptiota sekä lahjontaa koskevista toimintalinjoista sekä kertomaan lyhyesti liiketoimintamallistaan sekä yrityksen valitseisiin toimintalinjoihin liittyvistä riskeistä ja yritysten varautumisesta näiden varalle. Tämän tarkemmin lainsäädäntö ei määrittele yritysten yhteiskuntavastuunraportointia. (”Vastuullisuusraportointi”. Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivusto. <http://tem.fi/vastuullisuusraportointi> >, 8.5.2018.)

2.4. Raportoinnin teoriapohja

Yhteiskuntavastuuraportoinnin takaa löytyy erilaisia teoreettisia taustoja, jotka osaltaan selittävät yhteiskuntavastuuraportoinnin merkitystä. Lisäksi teoriat lisäävät omalla tavallaan ymmärrystä yhteiskuntavastuullisuudesta sekä raportoinnin tärkeydestä. Seuraavassa esittelen tarkemmin sidosryhmä- ja legitimizeettiteorian.

2.4.1. Sidoryhmäteoria

Kiteytettynä, sidoryhmäteoria on teoria organisaation johtamisesta ja etiikasta (Phillips 2003, 15). Lisäksi sidoryhmäteoriaa voidaan pitää yhdenlaisena yhteiskuntavastuuteorianana, sillä Melén (2008, 63, 66) sanoin sidoryhmäteoria tarjoaa normatiivisen viitekehyksen vastuulliselle liiketoiminnalle yhteiskunnassa sekä huomioi sidosryhmien edun laajemmalla katsannolla kuin, mitä lainsäädännölliset velvoitteet edellyttävät. Yhteiskuntavastuu nähdään sidoryhmäteoriassa vastuullisuutena yrityksen kaikkia sidosryhmiä kohtaan. Tässä tapauksessa osakkeenomistajat eivät esiinny erikoisasemassa, vaan yrityksen vastuullisuus velvollisuus koskee omistajien ohella myös muita sidosryhmiä. (Melé 2008, 62–63.) Sidoryhmän suppean määrittelyn mukaan sidosryhmiksi voidaan nimetä ne tahot, jotka antamallaan tuella mahdollistavat yrityksen toiminnan (Freeman 2010, 26). R. E. Freeman esittelikin ensimmäisten joukossa 1980–

luvulla sidosryhmän määritelmän kirjassaan *Strategic Management. A Stakeholder Approach* (1984, 46) seuraavasti:

” A stakeholder in organisation is (by definition) any group or individual who can affect or is affected by the achievement of the organization’s objectives.”

Sidosryhmät ovat siis Freemanin (1984) sanoin tahoja, jotka käytännössä ovat kykeneviä jollain tavoin vaikuttamaan halutessaan organisaation toimintaan tai johon itse organisaatio voi tarkoituksellisesti tai tarkoituksettomasti vaikuttaa pyrkiessään kohti omia tavoitteitaan, sillä vaikutus voi olla yhden tai molemmin suuntaista. Sidosryhmäteoriaa pidetään yleisesti ottaen parhaana teoriana analysoida yrityksen yhteiskuntavastuullisia toimintoja. (Mitchell, Agle ja Wood 1997). Yrityksen sidosryhmiin voi Freemanin (1984) ajatuksen mukaisesti laskea mukaan niin yrityksen velkojat, työntekijöiden perheet, valtion, median kuin tulevaisuuden sukupolvetkin. Myös yrityksen käyttämät alihankkijat ja kilpailijat, työntekijöitä edustavat ammattiliitot, sekä erilaiset kansalaisjärjestöt voidaan katsoa kuuluvaksi yrityksen sidosryhmiin. Sidosryhmäteorian mukaisesti yritys on sidosryhmiensä muodostama kokonaisuus, jonka on päivittäisessä toiminnassaan tavoiteltava tasapainoa eri sidosryhmien etujen välimaastossa (Melé 2008, 62–63). Yrityksen johdolle jää haastava rooli taata eri sidosryhmien toisistaan poikkeavien eettisten oikeuksien toteutuminen reilulla ja kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Omalta osaltaan tässä vaikeassa tasapainoilussa valtio muodostaa haastavan sidosryhmätyypin ollessaan yhtä aikaisesti kaksoisroolissa omistajana sekä myös lakia säätävänä tahona. (Yamak & Süer 2005, 113, 117.)

Kuten aiemmin on mainittu, yhtiöillä katsotaan olevan sisäisiä ja ulkoisia sidosryhmäsuhteita. Yhtiöiden harjoittama yhteiskuntavastuullisuus on eduksi kummallekin sidosryhmäsuhde tyyppille. Silloin yhtiö pitää huolen niin henkilöstön tarpeista, kuin myös yhtiön omistajista ja sijoittajien mielessä olevista tuotto-odotuksista. Lisäksi julkisyhteisöt ovat myös yhtiöiden sidosryhmiä, jolloin lakien ja muiden asetettujen velvoitteiden noudattaminen on osa sidosryhmäsuhteita. Tässä tapauksessa sidosryhmät edustavat julkista ja yleistä intressiä, johon yritykset vastaavat yhteiskuntavastuullisen toiminnan puitteissa. (Anttiroiko 2004, 37–38.) Sidosryhmät voivat olla sellaisessa suhteessa yritykseen, jossa sidosryhmä antaa oman panoksensa yrityksen käyttöön. Kyseessä voivat olla raaka-aineet, pääoma tai sitten työntekijän antama oma työpanoksensa. Tärkein sidosryhmäsuhteissa on suhteen molemmin puolisuus, sillä

sidosryhmät saavat vastikkeen omalle panokselleen, esimerkiksi palkan tai vallan muodossa. Lisäksi useimpia sidosryhmäsuhteiden ominaisuuksia määrittelevät ja säätelevät erilaiset lainsäädännöt, kuten sopimus- tai työoikeudelliset lainsäädännöt.

Sidosryhmäteoria osaltaan selittää yhteiskuntavastuun tulemista mukaan yritysmaailmaan. Yhteiskuntavastuullisuuden herääminen ei ole tapahtunut yhteiskunnassa pelkästään lainsäädännöllisistä ja normatiivisista syistä tai yhteiskunnan moraalikysymysten vuoksi; yhteiskuntavastuun olemassa olosta voidaan osittain ainakin kiittää organisaatioiden aktiivisia sidosryhmiä. Yrityksien sidosryhmät, kuten asiakkaat, sijoittajat ja työntekijät ovat vaatimuksillaan ja jopa jonkin asteisella painostuksellaan edesauttaneet yhteiskuntavastuullisuuden syntymistä. (Steurer 2011, 273.)

2.4.2. Legitimiteettiteoria

Yksi keskustelluimmista teorioista liittyen organisaatioiden vapaaehtoisesti suorittamaan sosiaaliseen- sekä ympäristöraportointiin on legitimiteettiteoria. Teoria on myös hallitsevin näkökulma yhteiskuntavastuulliseen raportointiin. (Ks. esim. Mousa & Hassan 2015; Deegan & Gordon 1996; Deegan et al. 2002.) Käytännössä Parsonsin (1960, 175) mukaan legitimiteetin tarkastelu tarkoittaa erilaisten toimintojen ja toiminnan arviointia suhteessa yhteiskunnassa vallalla oleviin yleisiin arvoihin sekä osana yhteiskuntaa. Näin ollen organisaatio voi saavuttaa legitimiteetin pystyessään esittämään ja todistamaan toimintansa olevan yhdenmukaista vallalla olevien sosiaalisten arvojen kanssa (Mousa & Hassan 2015, 42).

Legitimiteettiteorian mukaan yritysten toimien tarkoituksena ja pyrkimyksenä on ensin saavuttaa ja tämän jälkeen myös ylläpitää tai vastaavasti korjata omaa legitimiteettiään sosiaalisesta ja ympäristövastuusta raportoinnin avulla. Osaltaan tähän vaikuttaa myös nykyinen yritysten toimintaympäristö, jossa lukuisat ympäristölainsäädännöt sekä sidosryhmien suunnalta tulevat vaatimukset ohjaavat yrityksiä luovuttamaan aktiivisesti tietoja omasta vaikutuksestaan yhteiskuntaan. (Mousa & Hassan 2015, 41.) Nykyisessä toimintaympäristössä yhteiskunnassa niin yritysten kuin valtioiden toiminta on suurenevissa määrin tarkkailun alaisena kansalaisten ja median toimesta. Tästä syystä organisaatioiden lupaukset sitoutumisesta esimerkiksi kestävä kehityksen ja sosiaalisen vastuun kantamiselle yhteiskunnassa altistavat organisaatiot tilanteille, joissa niiden legitimiteetti kyseenalaistetaan. Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 698.) Kuitenkin Haberman (1996) on todennut esimerkiksi valtion säilyttävän legitimiteettinsä yhteiskunnan silmissä vain, jos valtio vastaa yhteiskunnassa esiintyviin tarpeisiin.

Legitimiteetin kannalta on epärelevanttia, tapahtuuko tarpeisiin vastaaminen suorien avustusten jakamisella vaiko epäsuorasti tukijärjestelmien kautta.

Deegan ja Rankin (1996) ovat todenneet tutkimuksessaan yrityksiä raportoivan toiminnastaan oikeuttaakseen tai legitimoidakseen toimintaansa ja toiminnan jatkuvuuden osana yhteiskuntaa. Tällä tavoin tietojen luovuttaminen edes selektiivisesti voi taata yrityksen jatkamisen oikeutuksen. Usein myös käytetään termiä sosiaalinen sopimus, joka organisaatioiden ja yhteiskunnan välillä velvoittaa yhtiöt toimimaan sosiaalisten normien mukaisesti, jotta niiden toiminta saisi kattavan hyväksynnän. Sosiaalinen sopimus muodostuu organisaation sekä organisaation vaikutuksen alaisena olevien välille. (Brown & Deegan 1998, 22.) Tästäkin syystä yhtiöiden pitää julkaista avoimesti tietoa yhteiskunnan arvioitavaksi. Näin ollen julkaisulla tapahtuvalla legitimoinnilla yhtiö oikeuttaa oman toimintansa sekä olemassaolonsa.

Jos käy niin, ettei yritys pysty oikeuttamaan toimintaansa, voi yhteiskunta peruuttaa sosiaalisen sopimuksen. Tämä voi tulla ilmi kysynnän hiipumisena, työntekijöiden saamisen vaikeutumisena tai rahoituksen loppumisena. Yhteiskunta voi myös kiristää verotusta, antaa sakkoja laiminlyönneistä sekä muuttaa lainsäädäntöä vaikeuttaen monin tavoin organisaation toiminnan jatkamista (Deegan & Rankin 1996, 54.) Nämä toimet rankaisevat yhteiskunnan silmissä väärin toimivaa yritystä ja pyrkii ohjaamaan sen toimintaa hyväksyttäväksi katsottavaan suuntaan. Organisaation legitimitetti voidaankin nähdä tilana tai statuksena, joka voidaan yhtä lailla saavuttaa kuin menettää (Deegan & Rankin 1996, 54). Legitimiteettiteoriassa tiivistyy koko yhteiskunnan asettamat odotukset (Garde Sánchez ym. 2017, 636).

2.5. Yhteiskuntavastuuraportointi ohjeistot

Yhteiskuntavastuusta raportoiminen on oleellinen osa yhteiskuntavastuullista toimintaa. Yrityksien yhteiskuntavastuuraporttien julkaisukanavat ovat moninaiset. Yritykset voivat julkaista raporttinsa kokonaan sähköisessä muodossa tai painettuna versiona. Tärkeintä on, että yhteiskuntavastuuraportit ovat jossain muodossa sidosryhmien saatavilla. Yrityksien yhteiskuntavastuuraporttien kuuluisi olla yksinkertaisen selkeä kokonaisuus, jolla luodaan sidosryhmille helppotajuinen kuvaus kyseisen organisaation toiminnasta ja toimintaperiaatteista tietyllä, rajatulla ajanjaksolla. Yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnissa on olemassa useita erilaisia käytäntöjä. Tämän vuoksi useat kansainväliset tahot ovat kehittäneet yhteiskuntavastuulle kansainvälisiä

toimintaohjeistuksia. Yksi näistä yleisesti käytössä olevista yhteiskuntavastuun raportointimalleista on GRI- ohjeisto. Seuraavaksi esittelen muutaman esimerkin laajasti käytössä olevista yhteiskuntavastuun kansainvälisistä ohjeistuksista.

2.5.1. OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön eli OECD:n julkaisemat toimintaohjeet ovat monikansallisille yrityksille suunnattuja suositushjeita. OECD:n tavoitteena on suositusten avulla varmistella, että yrityksiä harjoittamat toimet ovat yhdenmukaisia valtioiden politiikan kanssa. Lisäksi OECD:n antaman ohjeistuksen taustalla vaikuttaa halu vahvistaa luottamusta eri osapuolien välillä sekä tukea kansainvälistä pääoman liikkumista sekä kestävän kehityksen periaatteita noudattavaa liiketoimintaa. Annetun ohjeiston teemoina ovat muun muassa työ ja työelämässä olevat suhteet, ihmisoikeudet, erilaiset kilpailun ja liiketoiminnan piirteet ja alaisuudet, sekä ympäristö, tiede sekä teknologia. OECD:n kansainvälisiä toimintaohjeita ovat sitoutuneet kehittämään ja noudattamaan 48 valtiota, mikä on kansainvälisellä tasolla merkittävä sitoutumisaste. Lisäksi OECD:n ohjeisto on ainoa kansainvälinen ohjeisto, jonka noudattamista seurataan erityisellä järjestelmällä, eli kansallisten yhteyselinten muodossa. Yhteyselinten tehtävänä on jakaa informaatiota toimintaohjeiden sekä monikansallisten yritysten toimintoja koskevien kannanottojen muodossa. Suomen tapauksessa yhteyseliminä toimivat työ- ja elinkeinoministeriö, sekä yhteiskunta- ja yritysvastuu neuvottelukunta. OECD:n ohjeisto julkaistiin vuonna 1976 ja sitä päivitettiin viimeksi 2011. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.)

2.5.2. YK:n Global Compact- aloite

Vuonna 2000 julkaistu Global Compact on Yhdistyneiden Kansakuntien aloite. Global Compact keskittyy kymmeneen eri periaatteeseen, joiden teemat liikkuvat työntekijöiden oikeuksien, yleisten ihmisoikeuksien, ympäristökysymysten, sekä korruption vastaisuudessa. Global Compact- aloite on suunnattu yrityksille ja allekirjoittaessaan aloitteen yritykset sitoutuvat noudattamaan edellä mainittujen teemojen periaatteita liiketoiminnassaan sekä yrityksen strategiassa. Lisäksi Global Compact- aloitteeseen kuuluu oleellisesti ns. Communication on Progress (COP) eli yrityksiä lupautuminen tiedottaa omasta edistymisestään Global Compact- aloitteen periaatteiden toteutuksessa. Tämän ohella Global Compact:lla on oma fooruminsa, jossa on löydettävissä kooste ihmisoikeus kysymyksistä sekä muista yrityksiiä koskevista haasteista. Foorumi on

nimeltään Human Rights and Business Dilemmas Forum. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.)

2.5.3. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet

Edellä kuvatun lisäksi Yhdistyneet Kansakunnat ovat julkaisseet vuonna 2011 ensimmäiset ohjeistukset koskien yrityksiä ja liiketoiminnan ihmisoikeus kysymyksiä. Periaatteille on lisäksi julkaistu tulkintaohjeistus yrityksien avuksi ja lisäksi löytyy Yritykset ja ihmisoikeudet -sivusto YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimesta. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet koostuvat kolmesta pääteemasta. Ensimmäinen on valtioiden rooli ja velvollisuus turvata kansalaistensa ihmisoikeuksien toteutuminen, toinen on yrityksien velvollisuus noudattaa toiminnassaan ihmisoikeuksia ja kolmas heikkojen ihmisoikeustilanteiden parantamiseksi tehtävien toimenpiteiden saatavuus. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018; ”Business and humanrights”.OHCHR:n www-sivusto. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/BusinessIndex.aspx> , 8.5.2018.)

2.5.4. ISO 26000 -yhteiskuntavastuuopas

International Organization for Standardization eli tutummin ISO on kansainvälinen standardisoiemisjärjestö, joka on myös julkaissut omanlaisensa yhteiskuntavastuuoppaan, joka on yhdisteltävissä myöhemmin esiteltävän Global Reporting Initiative eli GRI-raportointiviitekehyksen kanssa ja GRI on julkaissut yhteiskäytölle oman oppaansa. ISO 26000- opas käsittelee työelämän, ihmisoikeuksien, hallintotapojen, oikeudenmukaisuuden, ympäristön, kuluttaja-asioiden ja yhteisön toimintaan osallistumisen kaltaisia teemoja. Lisäksi lisäyksenä ISO 26000- oppaaseen on olemassa eräänlainen työkalu yrityksen käyttöön viestinnässä ja tiedottamisessa ISO 26000:n käytöstä yrityksen toiminnassa. Tämä on ohje standardin käyttöä koskevasta, omaehtoisesta vakuutuksen laadinnasta. ISO:n yhteiskuntavastuuopas on julkaistu vuonna 2010. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.)

2.5.5. ILO:n kolmikantainen periaatejulistus koskien monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa

Jo vuonna 1977 julkaistu ILO:n eli kansainvälisen työjärjestön periaatejulistus koostuu yleisistä ohjeistuksista eri tahoille. Näitä tahoja ovat monikansalliset yritykset, valtioiden hallitukset sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Annetut periaate ohjeet koskevat ihmisten työllistämistä ja kouluttamista, työsuhdetta ja elinoloja, sekä työelämän erilaisia suhteita. ILO:n periaatejulistusta on päivitetty viimeksi vuonna 2017 ja sen tukena ovat

kansainväliset yleissopimukset, kuten ILO:n julistus työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista. Julistukselle on myös olemassa ILO:n oma helpdesk- palvelu, josta eri tahot voivat kysyä neuvoa ohjeiden noudattamiseen liittyvissä kysymyksissä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.)

2.5.6. GRI- ohjeisto

GRI (Global Reporting Initiative) on vuonna 1997 perustettu kansainvälinen, voittoa tavoittelematon ympäristöjärjestö, jonka tavoitteena on saada kaikki organisaatiot ymmärtämään sekä pohtimaan omaa rooliaan suhteessa kestävän kehityksen teemoihin; ilmastonmuutokseen, ihmisoikeuksiin sekä sosiaaliseen hyvinvointiin. GRI:n periaatteena on siis kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen. GRI:n yhteiskuntavastuun raportointiohjeisto on ensimmäinen lajissaan ja kansainvälisesti laajimmin käytössä oleva yhteiskuntavastuullisuus raportointiohjeisto (”About GRI”. Global Reporting Initiative:n www-sivut <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>, 7.5.2018.) Yhteiskuntavastuuraportointia käytetään organisaatioissa arviointi- ja viestintätyökaluna, jolla voidaan lisäksi kertoa omasta yhteiskuntavastuullisuuden toteutuksesta omille sidosryhmille. Luvussa 3 esitellään Global Reporting Initiative:n yhteiskuntavastuun raportointi ohjeistoa tarkemmin.

3. GLOBAL REPORTING INITIATIVE

Tässä luvussa kolme esittelen Global Reporting Initiative (GRI) järjestöä sekä järjestön kehittämää yhteiskuntavastuuraportointiin tarkoitettua ohjeistoa. Luvun alakohdassa esittelen myös tarkemmin GRI:n sosiaalisen vastuun raportoimiseen tarkoitettuja mittareita sisältöineen.

3.1 GRI ja sosiaalisen vastuun raportointiohjeisto

Global Reporting Initiative -järjestön toiminnan keskipisteenä on GRI- ohjeisto, joka sisältää yleiset yhteiskuntavastuun raportointiperiaatteet, tunnusluvut sekä selkeän raportointirakenteen. Lisäksi GRI on julkaissut joitakin toimialakohtaisia raportointiohjeistoja, jotka helpottavat erilaisten toimialojen edustajien tekemää raportointia. (Kuisma & Lovio 2006, 37.) GRI on alun perin ollut YK:n ympäristöohjelman UNEP:n ja CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) organisaation yhteistyöhanke. Yleisesti ottaen GRI:n päätavoitteena on saada muodostettua laajasti käytössä oleva ja eri tahojen hyväksymä yhteiskuntavastuuraportointi malli. (Juutinen & Steiner 2010, 241.) KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting:n vuonna 2017 teettämän tutkimuksen mukaan maailman 250 suurimmasta yrityksestä jopa 93 % raportoi toimintansa yhteiskuntavastuullisuudesta ("About GRI". Global Reporting Initiative:n [www-sivut](https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx) <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>, 7.5.2018). GRI-ohjeistus määrittelee käytännössä yhteiskuntavastuuraportoinnille kehykset. Lisäksi hyvin oleellinen osa GRI- ohjeiston mukaista yhteiskuntavastuuraportointia on riippumattoman tahon puolesta tehty varmennus annettujen tietojen oikeudellisuudesta ja paikkansapitävyydestä. Varmennus ei kuitenkaan ole pakollinen, lähinnä suositus.

GRI- ohjeisto on nimensä mukaisesti ohjeisto organisaatioille siitä, kuinka raportoida toiminnastaan ja sen vaikutuksista omille sidosryhmilleen. GRI:n yhteiskuntavastuuraportointi ohjeiston tarkoituksena on saavuttaa raportointitapa, joka kuvailee kattavasti organisaation toimintaa. Tavoitteena on jakaa rehellisesti niin positiivista kuin negatiivisessa valossa esiintyvää tietoa organisaatioiden yhteiskuntavaikutuksista. (Finnish Business & Society 2008, 3.) GRI:n mukaisesti tehty raportointi jakautuu taloudellisiin, sosiaalisiin sekä ympäristövaikutusten arviointiin ja viestintään. Toisin sanoen, GRI- ohjeisto mukailee kolmen pilarin mallia eli triple bottom line- jakoa, jota esiteltiin aiemmin kohdassa 2.1.3.

GRI- ohjeistoa voivat yhteiskuntavastuuraportoinnissaan noudattaa kokoluokasta riippumatta kaikki organisaatiot. Myöskään organisaatioiden maantieteellisellä sijainnilla tai toimialalla ei ole vaikutusta, sillä pienyritysten ja kansainvälisten yritysten erityispiirteet toimialoittain on huomioitu raportointiohjeistoa laadittaessa. (Finnish Business & Society 2008, 3.) GRI:n ohjeiston kehitystyössä ovat olleet ja ovat edelleen mukana eri sidosryhmien edustajat. Näitä ovat yrityksen ja elinkeinoelämän edustajat, tilintarkastajina toimivia henkilöitä, sijoittajia, työntekijöitä, sekä kansalaisjärjestöjen edustajia ja asiakkaita (Juutinen & Steiner 2010, 242). GRI:n mukaisesti tehdyissä yhteiskuntavastuuraporteissa yritykset kertovat tietyllä määritetyllä ajanjaksolla olleista yrityksen sitoumuksista, johtamistavoista sekä käytössä olleista strategisista linjoista (Finnish Business & Society 2008, 3). Juutisen ja Steinerin (2010, 242) mukaan organisaatioiden laatimien raporttien kuuluisi rakentua siten, että yhteiskuntavastuuraporttia voitaisiin tarkastella omana itsenäisenä kokonaisuutena sekä mahdollistaisi toiminnan tunnuslukujen laskennan. Näin yrityksen toimintatavat ovat myös avoimempia vertailulle.

GRI ohjeistaa yrityksiä yhteiskuntavastuun raportoinnissa yksityiskohtaisesti. Ohjeita on annettu heti yleiseltä tasolta lähtien, kuten tiedonkeruussa ja toteutettavuuden arvioinnissa. GRI:n mukaisesti tehdyissä raporteissa pitää tuoda julki sisällönmäärittelyssä muodostuneet teemat ja indikaattorit. Yhtiöiden kuuluu myös vastavuoroisesti tuoda julki syy sille, miksi joitakin oleellisia pidettäviä tietoja on päädytty jättämään raportoinnin ulkopuolelle. Perustelut voivat koskea esimerkiksi juridisia syitä. Lisäksi yrityksiä ohjeistetaan harkitsemaan annettavien tietojen oleellisuutta. Liika yleisellä tasolla raportointi ei ole eduksi yhtiöille, kuten ei myöskään liian yksityiskohtainen raportointi, sillä kummassakin tapauksessa kokonaisuuden hahmottaminen voi käydä hankalaksi. Yrityksiä myös kehoitetaan määrittelemään aikataulu raporttien säännölliselle julkaisemiselle. (Finnish Business & Society 2008, 36.) Tärkeimpiä tavoitteita GRI-ohjeiston taustalla ovat yhdenmukaistaa raportointikäytäntöjä, parantaa laadittavien raporttien laatua sekä muodostaa raportoinnille käytännön tasolla toimivat raamit, joita organisaatioiden on helppoa ja yksinkertaista noudattaa. Lisäksi yhtenevät raportointitavat mahdollistavat aikaisempaa paremman vertailun organisaatioiden toiminnoissa. (Juutinen & Steiner 2010, 242.)

GRI:n mukaisesti tehdyssä yhteiskuntavastuuraportissa kuuluu olla organisaation perus toimintakuvaus. Tässä kuvausosiossa on tarkoituksena kertoa sidosryhmille organisaation

tuottamista tuotteista tai palveluista sekä toiminta alueesta. Organisaation rakennetta ja yritysmuotoa esitellään myös kyseissä osiossa sekä kerrotaan yrityksen toimintojen sijainnista ja liiketoiminnan kannattavuudesta. (Juutinen & Steiner 2010, 242; Finnish Business & Society 2008.)

Lisäksi GRI:n raportointimalliin kuuluu hallintokäytäntöjen osuus. Tämä kyseinen osio antaa sidosryhmille tietoa yrityksellä olevasta hallintotavasta. Myös yrityksen yhteiskuntavastuun toimintaperiaatteet esitellään yhteiskuntavastuuraportin yhteydessä, jotta sidosryhmille muodostuu käsitys yrityksen vastuullisuus strategiasta. Samassa yhteydessä yritys kertoo yrityksen hallintorakenteesta, sekä hallituksen jäsenistä ja hallituksen työskentelystä yleisesti. Muita annettavia tietoja ovat jäsenten pätevyydet, riippumattomuus sekä palkitsemiskäytännöt. Myös yrityksen sitoutuminen erilaisiin vapaaehtoisiiin aloitteisiin, erilaiset jäsenyydet sekä yrityksen vaikutusasema elinkeinoelämässä tai oman toimialansa parissa, tuodaan yleensä julkiseksi raportoinnissa. (Juutinen & Steiner 2010, 243.)

GRI:n yhteiskuntavastuuraportointi malli pohjautuu avaintunnuslukujen, sekä lisätunnuslukujen käytölle. Näiden avulla yritys ilmaisee liiketoimintansa yhteiskunnallisista vaikutuksista. Nämä GRI- ohjeiston avaintunnusluvut ovat yleisluontoisia ja siksi toimivia eri yrityksille toimialojen eroista riippumatta. Tämän ohella GRI on myös julkaissut yleisetä GRI-ohjeiston käyttöä tukemaan joitakin toimialaspesifejä täydennysosioita erilaisine tunnuslukuineen, jotta alojen erityispiirteet tulisivat paremmin huomioiduiksi. Kyseisiä täydennysohjeita on tehty eri teollisuudenaloille, kuten ainakin auto-, elintarvike-, metalli- sekä kaivosteollisuudelle. Myös rahoituspalveluille on olemassa oma spesifi lisäohjeistuksensa. (Juutinen & Steiner 2010, 243.)

Lisäksi GRI:n mukaisesti toteutettavaan yhteiskuntavastuuraportointiin kuuluu organisaation sidosryhmävuorovaikutuksen tavat ja kuvaus. Suositeltava pidetään myös sidosryhmien tunnistamista raportin yhteydessä, sekä sen ilmaisemista, miten vuorovaikutuksessa muodostuvaa tietoa hyödynnetään organisaation toiminnassa. (Juutinen & Steiner 2010, 243.) Edellä kuvatuin tavoin GRI- ohjeisto määrittelee raporttien sisältöä sekä sisältää periaatteet yrityksiä antamien tietojen laadun varmentamiseen (Finnish Business & Society 2008,3; Juutinen & Steiner 2010, 243). Yhtenevien yhteiskuntavastuuraportointi käytäntöjen olemassaolo ja globaalilla tasolla laaja

käyttöönottoaste helpottavat yrityksen toiminnan arviointia sekä keskinäistä vertailua. Tuloksia voidaan peilata suhteessa eri lainsäädäntöihin, erilaisiin julistuksiin, kulttuurinormeihin sekä standardeihin. Tiedot ovat myös vertailukelpoisia yhteiskunnassa vallitseviin asenteisiin sekä siihen, miten muu yritys-elämä reagoi ja toimii samojen yhteiskunnallisten arvojen paineessa. (Finnish Business & Society 2008, 3.) Toukokuussa 2013 julkaistiin viimeisin GRI- raportointiohjeisto, G4 (Global Reporting Initiative 2013).

Global Reporting Initiative:n eli GRI:n sosiaalinen vastuu jaetaan neljään pääteemaiseen toimintaindikaattoriin. Näitä ovat työntekijöitä ja työoloja koskevat indeksit, ihmisoikeusteemaiset indeksit, yhteiskunta- indeksi sekä viimeisenä tuotevastuu- indeksi. (Finnish Business & Society 2008, 64.) GRI:n ohjeistoon kuuluu edellä mainittujen ohella myös organisaation taustakuvaus- indeksit. Kyseiset indeksit eivät kuulu varsinaisesti GRI ohjeiston sosiaalisen vastuun alaisuuteen. Olen kuitenkin ottanut organisaation taustakuvaus -indeksit myös tarkasteluun mukaan, sillä kyseinen osio kertoo yhteiskuntavastuuraportoinnissa omalta osaltaan tärkeitä tietoja organisaation toiminnasta sekä sosiaalisen vastuun alaisuuteen kuuluvista asioista. Seuraavaksi esiteltävät indeksi sisällöt ovat toteutettu mukailen lähteitä Finnish Business & Society (2008) sekä Global Reporting Initiative (2013).

3.1.1. Organisaatioiden taustakuvaus

GRI:n yhteiskuntavastuuraportointi ohjeistossa organisaation taustakuvaus- osuus ei kuulu vastuun sosiaaliseen ulottuvuuteen. Organisaation taustatietojen kuvaukseen soveltuvat GRI G4- indeksit G4-10–16 sisältävät kuitenkin sosiaalisen vastuun kannalta mielenkiintoista tietoa yhtiön toiminnasta, jonka vuoksi indeksit ovat olleet mukana tarkastelussa. Indeksejä käyttäessään yhtiöt kertovat yhteiskuntavastuuraporteissaan henkilöstönsä sukupuolijakaumasta sekä ammattiliittoon kuulumisesta. Lisäksi parhaimmillaan indeksien ideaalisessa käytössä yhtiöiden toimitusketjut tulevat sidosryhmille tutuiksi ja läpinäkyviksi. Raporteissa yhtiöt voivat myös antaa kootusti tietoa sidosryhmilleen yhtiön toiminnassa tapahtuneista tai yhtiön toimintaan vaikuttaneista tai yhä edelleen tulevaisuudessa vaikuttavista tapahtumista. Edellisten ohella organisaation taustakuvaus indeksiä käyttämällä, esimerkiksi yhtiön mahdolliset pyrkimykset oman toimialansa ympäristövaikutuksien pienentämiseen yhteistyössä asiaa ajavan järjestön kanssa, voivat tulla yleiseen tietoisuuteen.

TAULUKKO 1. GRI G4- sisältöindeksi organisaation taustakuvauksesta (Finnish Business & Society 2008; Global Reporting Initiative 2013)

GRI G4- sisältöindeksi: Organisaation taustakuvaus	
G4-10	Henkilöstön määrä työsuhteen ja työsopimuksen mukaan, alueellisesti ja sukupuolen mukaan
G4-11	Kollektiivisesti neuvoteltujen työehtosopimusten piiriin kuuluva henkilöstö
G4-12	Organisaation toimitusketju
G4-13	Merkittävät muutokset organisaation koossa, rakenteessa, omistusrakenteessa tai toimitusketjussa raportointijaksolla
G4-14	Varovaisuuden periaatteen soveltaminen
G4-15	Organisaation hyväksymät tai edistämät ulkopuolisten toimijoiden periaatteet tai aloitteet
G4-16	Jäsenyydet järjestöissä ja edunvalvontaorganisaatioissa

3.1.2. Työntekijät ja työolot

Työntekijät ja työolot indeksin tausta pohjautuu useisiin kansainvälisiin sopimuksiin, julistuksiin, pöytäkirjoihin sekä toimintaohjelmiin. Tällaisia ovat Yhdistyneiden Kansakuntien (YK):n ihmisoikeuksia koskeva yleinen julistus sekä siihen liittyvät oleelliset pöytäkirjat, YK:n kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia käsittelevä kansainvälinen yleissopimus, YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia koskeva yleissopimus, ILO:n vuoden 1998 työpaikkoja koskeva perusoikeuksien julistus ja etenkin ILO:n kahdeksan keskeistä sopimusta, Wienin julistus ja toimintaohjelma, ILO:n kolmenkeskinen monikansallisia yrityksiä ja sosiaalista menettelytapaa käsittelevä julistus sekä OECD:n monikansallisten yritysten ohjeisto. Viimeiset kaksi toimivat pääasiallisina vertailukohteina. (Finnish Business & Society 2008, 29.)

Työntekijät ja työolot- osio sisältää viisi teemaa: työllistäminen, henkilöstön ja johdon väliset suhteet, työterveys ja -turvallisuus, koulutus sekä moninaisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet. GRI G4- sisältöindeksit G4-LA1–16 keskittyvät henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyvien asioiden raportointiin. Kohdat G4-LA1–3 koskevat yhtiöiden työllistämistä, G4-LA4 henkilöstön ja työnantajan välisiä suhteita, G4-LA5–8 työterveys- ja turvallisuus asioita, G4-LA9–11 koulutusta, G4-LA12 monimuotoisuutta ja tasavertaisia mahdollisuuksia, G4-LA13 on edeltävän kanssa samoissa aiheissa eli tasa-arvoinen palkitseminen, G4-LA14–15 yhtiöiden käyttämien toimittajien työolojen arvioimiseen ja G4-LA16 työoloihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismeihin yhtiössä. Tarkemmat esittelyt indeksien sisällöstä näkyvät taulukossa 2. (Finnish Business & Society 2008, 29–31; Global Reporting Initiative 2013, 64–69)

TAULUKKO 2. GRI G4- sisältöindeksi henkilöstöstä ja työolosuhteista (Finnish Business & Society 2008; Global Reporting Initiative 2013)

GRI G4- sisältöindeksi: Henkilöstö ja työolosuhteet	
Työllistäminen	
G4-LA1	Uuden palkatun henkilöstön kokonaismäärä ja osuus sekä henkilöstön vaihtuvuus jaoteltuna ikäryhmittäin, sukupuolen mukaan ja alueittain
G4-LA2	Kokoaikaisen henkilöstön henkilöstöetuudet, joita ei tarjota määräaikaiselle tai osa-aikaiselle henkilöstölle merkittävässä toimipaikoissa
G4-LA3	Töihin paluusta ja töissä pysyvyysaste vanhempainloma jälkeen jaoteltuna sukupuolen mukaan
Henkilöstön ja työnantajan väliset suhteet	
G4-LA4	Uudelleenjärjestelytilanteissa noudatettava vähimmäisilmoitusaika ja sen sisältyminen kollektiivisiin työehtosopimuksiin
Työterveys- ja turvallisuus	
G4-LA5	Osuus kokonaistyövoimasta, joka on edustettuna virallisissa henkilöstön ja johdon yhteisissä työterveyttä ja -turvallisuutta valvovissa ja neuvoa-antavissa toimikunnissa
G4-LA6	Tapaturmatyypit, tapaturmataajuus, ammattitautitaajuus, menetetyt työpäivät, poissaolot ja työhön liittyvät kuolemantapaukset jaoteltuna alueittain ja sukupuolen mukaan
G4-LA7	Työntekijät, jotka työskentelevät työtehtävissä, joissa on suuri esiintymistiheys ja riski tietyille sairauksille
G4-LA8	Ammattiliittojen kanssa tehtyjen sopimusten sisältämät terveys- ja turvallisuusteemat
Koulutus	
G4-LA9	Keskimääräiset koulutustunnit vuodessa henkilöä kohden jaoteltuna sukupuolen mukaan ja henkilöstöryhmittäin
G4-LA10	Osaamisen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyvät ohjelmat, jotka tukevat henkilöstön jatkuvaa työllisyyttä ja antavat tukea työsuhteen päättymistilanteissa
G4-LA11	Säännöllisten suoritusarviointien ja kehityskeskustelujen piirissä olevan henkilöstön osuus
Monimuotoisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet	
G4-LA12	Organisaation hallintoelinten kokoonpano ja henkilöstön jakauma henkilöstöryhmittäin jaoteltuna sukupuolen, ikäryhmän, vähemmistöryhmän ja muiden monimuotoisuuteen liittyvien tekijöiden mukaisesti
Tasa-arvoinen palkitseminen	
G4-LA13	Naisten ja miesten peruspalkkojen ja palkitsemisen suhde henkilöstöryhmittäin merkittävässä toimipaikoissa
Toimittajien työolojen arviointi	
G4-LA14	Prosenttiosuus uusista toimittajista, jotka on arvioitu työoloihin liittyvien kriteerien mukaisesti
G4-LA15	Merkittävät nykyiset ja mahdolliset negatiiviset työoloihin liittyvät vaikutukset toimitusketjussa ja toteutetut toimenpiteet
Työoloihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit	
G4-LA16	Työoloihin liittyvän valitusmekanismin kautta rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen epäkohtien lukumäärä

3.1.3. Ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet- osiossa annettujen indikaattoreiden avulla kuvaillaan organisaatioiden investoinneissa sekä alihankkijoiden tai urakoitsijoiden valinnassa tapahtuvaa ihmisoikeuksien huomiointia. Myös sellaiset seikat, kuten ihmisoikeuksien, syrjinnän vastaisuuden, lapsityövoiman, yhdistymisvapauden, pakkotyövoiman ja alkuperäisväestöjen oikeuksien osalta työntekijöiden ja turvallisuudesta huolehtivien henkilöiden kouluttaminen. (Finnish Business & Society 2008, 31.)

Kuten edellä työntekijät ja työolot- osiossa, myös ihmisoikeudet- osion indikaattoreiden taustalla vaikuttavat kansainväliset sopimukset ja julistukset. Tällaisia ovat YK:n ihmisoikeuksien yleismaalimallinen julistus ja pöytäkirjat, YK:n kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälisesti voimassa oleva yleissopimus, YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia koskeva yleissopimus, ILO:n työpaikkojen perusoikeuksien julistus vuodelta 1998 ja erityisesti ILO:n kahdeksan keskeisintä sopimusta sekä Wienin julistus sekä toimintaohjelma. (Finnish Business & Society 2008, 31.)

Ihmisoikeuksia käsittelevät G4-HR- indekset jakautuvat seuraaviin osa-alueisiin: Investointi- ja hankintakäytännöt, syrjinnänvastaisuus, yhdistymisvapaus ja yhteistoimintaneuvottelut, lapsityövoima, pakkotyö, valitus- ja oikaisumenetelmät, turvallisuuskäytännöt sekä alkuperäisväestöjen oikeudet. G4-HR1–2 liittyvät ihmisoikeuksiin tehtyihin investointeihin, G4-HR3 syrjintään, G4-HR4 henkilöstön yhdistymisvapautteen sekä työehtosopimukseen eli ammattiliittotoimintaan. G4-HR5 koskee lapsityövoiman ja G4-HR6 pakko- ja rangaistustyövoiman käyttöä. Yhtiöiden turvallisuuskäytäntöjen raportointi on G4-HR7- osiossa ja kohdassa G4-HR8 on alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomisesta raportointia. Kohdat G4-HR10–11 ovat toimittajien ihmisoikeusarviointiin liittyviä ja viimeinen G4-HR12 liittyy ihmisoikeusrikkomusten lukumäärän raportointiin. Tarkemmat tiedot osion sisällöstä löytyy alempana taulukosta 3. (Finnish Business & Society 2008, 31–32.)

TAULUKKO 3. GRI G4- sisältöindeksi ihmisoikeuksista (Finnish Business & Society 2008; Global Reporting Initiative 2013)

GRI G4- sisältöindeksi: Ihmisoikeudet	
Investoinnit	
G4-HR1	Lukumäärä ja prosenttiosuus merkittävistä investointisopimuksista, jotka sisältävät ihmisoikeuksiin liittyviä ehtoja tai joiden yhteydessä on tehty ihmisoikeusarviointi
G4-HR2	Organisaation ihmisoikeuspolitiikkoihin tai organisaation toiminnalle relevantteja ihmisoikeusnäkökohtia koskeviin menettelytapoihin liittyvän koulutuksen kokonaistuntimäärä ja koulutukseen osallistuneen henkilöstön prosentuaalinen osuus
Syrjinnän kieltö	
G4-HR3	Syrjintätapausten lukumäärä ja niihin liittyvät korjaavat toimenpiteet
Yhdistymisen vapaus ja työehtosopimukset	
G4-HR4	Toiminnot ja toimittajat, joiden osalta yhdistymisen vapautta ja oikeutta kollektiivisesti neuvoteltuihin työehtosopimuksiin on rikottu tai sen on tunnistettu olevan vaarassa olla toteutumatta, ja näiden oikeuksien tukemiseksi toteutetut toimenpiteet
Lapsityövoima	
G4-HR5	Toiminnot ja toimittaja joiden osalta on tunnistettu merkittävä lapsityövoiman käytön riski, ja lapsityövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet
Pakko- ja rangaistustyövoima	
G4-HR6	Toiminnot ja toimittajat, joiden osalta on tunnistettu merkittävä pakko- ja rangaistustyövoiman käytön riski, ja pakko- ja rangaistustyövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet
Turvallisuuskäytännöt	
G4-HR7	Prosenttiosuus turvahenkilöstöstä, joka on saanut koulutusta organisaation ihmisoikeuspolitiikkoihin ja organisaation toiminnan kannalta relevantteihin menettelytapoihin
Alkuperäiskansojen oikeudet	
G4-HR8	Alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomusten lukumäärä ja niihin liittyvät toimenpiteet
Ihmisoikeusarviointit	
G4-HR9	Lukumäärä ja prosenttiosuus toiminnoista, joissa on toteutettu ihmisoikeuksien läpikäynti tai vaikutusarviointi
Toimittajien ihmisoikeusarviointit	
G4-HR10	Prosenttiosuus uusista toimittajista, jotka on arvioitu ihmisoikeuksiin liittyvien kriteerien mukaisesti
G4-HR11	Merkittävät nykyiset ja mahdolliset negatiiviset ihmisoikeuksiin liittyvät vaikutukset toimitusketjussa ja toteutetut toimenpiteet
Ihmisoikeuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit	
G4-HR12	Ihmisoikeuksiin liittyvän valitusmekanismin kautta rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen epäkohtien lukumäärä

3.1.4. Yhteiskunta

GRI:n yhteiskuntaindikaattoreiden tarkoituksena on kuvailla toiminnan vaikutusta yhteisöihin. Lisäksi indikaattorit sisältävät riskienhallintaa organisaatioiden, sekä yhteiskunnan muiden toimijoiden välillä, koskien erityisesti lahjontaa, poliittista painostusta sekä monopoliaseman väärinkäytöksiä. Yhteiskunta- osio jakaantuu viiteen alaosiioon: yhteisöt, lahjonta, julkishallinto, kilpailun rajoitukset sekä määräystenmukaisuus. (Finnish Business & Society 2008, 33; Global Reporting Initiative 2013, 75–79.)

Yhteiskunta osa-alue sisältää otsikointinsa mukaisesti yhteiskuntaan oleellisesti liittyviä kohtia. Teeman alaosiosta G4-SO1–2 kohdistuvat yhtiöiden vaikutuksiin paikallisyhteisöihin. Kohdat G4-SO3-5 keskittyvät lahjontaan ja korruptioon liittyviin riskiarviointeihin, korruption ennaltaehkäisyyn sekä lahjontatapauksista raportointiin. Osio G4-SO6 puolestaan liittyy yhtiöiden saamien poliittisten tukien raportointiin ja G4-SO7 vapaankilpailun rajoittamistapauksista seuranneiden oikeustoimien lukumääriin sekä näistä seuranneisiin oikeudellisiin seurauksiin. Myös G4-SO8- indeksillä raportoidaan yhtiön saamien sakkojen ja ei-rahallisten seuraamusten lukumäärä koskien lainsäädännöllisiä ja muita säännöksiä kohtaan tehdyistä rikkomuksista. G4-SO9–10 kohdistuvat prosenttiosuuteen arvioituista uusien toimittajien yhteiskunnallisista vaikutuksista sekä toimitusketjujen merkittäviin negatiivisiin vaikutuksiin yhteiskunnassa sekä niiden vastaisiin toimiin. G4-SO11 vuorastaan käsittelee yhteiskunnallisia vaikutuksia omaavia epäkohtia, niiden määrää sekä käsiteltyjen tapausten osuutta. Taulukossa 4 esitellään jokainen indeksi tarkemmin. (Finnis Business & Society 2008, 34; Global Reporting Initiative 2013, 76–79.)

TAULUKKO 4. GRI G4- sisältöindeksi yhteiskunnasta (Finnish Business & Society 2008; Global Reporting Initiative 2013)

GRI G4- sisältöindeksi: Yhteiskunta	
Paikallisyhteisöt	
G4-SO1	Prosenttiosuus toiminnoista, joissa on toteutettu paikallisyhteisövuorovaikutus, vaikutusarvioinnit ja kehitysohjelmat
G4-SO2	Toiminnot, joilla on nykyisiä ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia paikallisyhteisöihin
Lahjonta ja korruption vastaisuus	
G4-SO3	Lahjontaan liittyvän riskiarvioinnin läpikäyneiden liiketoimintayksiköiden lukumäärä ja prosenttiosuus sekä tunnistetut merkittävät riskit
G4-SO4	Korruption vastaisiin politiikkoihin ja menettelytapoihin liittyvä kommunikointi ja koulutus
G4-SO5	Vahvistetut lahjontatapaukset ja niihin liittyvät toimenpiteet
Poliittinen vaikuttaminen	
G4-SO6	Poliittisten tukien kokonaisarvo jaoteltuna maittäin ja edunsaajittain
Kilpailun rajoitukset	
G4-SO7	Kilpailuoikeudellisten säännösten rikkomiseen, kartelleihin ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyvien oikeustoimien lukumäärä ja oikeuden päätökset
Määräystenmukaisuus	
G4-SO8	Merkittävien lainsäädännön ja säännösten rikkomiseen liittyvien sakkojen rahamääräinen arvo määrä sekä ei-rahallisten sanktioiden lukumäärä
Toimittajien yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi	
G4-SO9	Prosenttiosuus uusista toimittajista, jotka on arvioitu yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien kriteerien mukaisesti
G4-SO10	Merkittävät nykyiset ja mahdolliset negatiiviset yhteiskunnalliset vaikutukset toimitusketjussa ja toteutetut toimenpiteet
Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit	
G4-SO11	Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvän valitusmekanismin kautta rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen epäkohtien lukumäärä

3.1.5. Tuotevastuu

Tuotevastuu indikaattorien osuus kuvaa organisaation tuotteiden ja palveluiden aiheuttamia vaikutuksia. Tarkasteltavia seikkoja ovat terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät vaikutukset, pakkausmerkinnät ja muut tarvittavat tuotemerkinnot, yksityisyydensuoja sekä markkinointi. Tarkoituksena on kuvailla sidosryhmille organisaation toimintatapoja sekä poikkeamien laajuutta. (Finnish Business & Society 2008, 34.)

Tuotevastuu- osion alaasioita ovat seuraavat: asiakkaiden terveys ja turvallisuus, tuote- ja palvelutiedot, markkinointiviestintä, asiakkaiden yksityisyydensuoja sekä määräystenmukaisuus. Sisältöindekseistä kohdat G4-PR1 ja 2 koskevat asiakkaiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavien seikkojen raportointiin. Tuote- ja palvelutiedoista raportointi ovat vuorostaan G4-PR3–5 indekseihin sisältyvää tietoa. G4-PR6 ja 7 kohdistuvat markkinointiviestintään; kiellettyjen tai muulla tavoin kiistanalaisten tuotteiden myynnistä raportointiin ja kohta G4-PR7 markkinointimääräysrikkomusten lukumäärien ja lopputulemien raportointiin sidosryhmille. G4-PR8 koskee asiakkaiden yksityisyydensuojaan liittyvistä tapauksista tehtyjen valitusten lukumäärää. Viimeinen kohta eli G4-PR9 on tuotteiden ja palveluiden käyttöön kohdistuvan lainsäädännön rikkomista seuranneiden sanktioiden rahallinen määrä. (Finnish Business & Society 2008, 35–36; Global Reporting Initiative 2013, 80–83.)

TAULUKKO 5. GRI G4- sisältöindeksi tuotevastuusta (Finnish Business & Society 2008; Global Reporting Initiative 2013)

GRI G4- sisältöindeksi: Tuotevastuu	
Asiakkaiden terveys ja turvallisuus	
G4-PR1	Prosenttiosuus merkittävistä tuotteista ja palveluista, joiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten parantaminen on arvioitu
G4-PR2	Tuotteiden elinkaarenaikaisiin terveys- ja turvallisuusvaikutuksiin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna lopputulosten mukaan
Tuote- ja palvelutiedot	
G4-PR3	Organisaation tuotteiden ja palvelujen pakollisen tuoteinformaation ja -merkintöjen tyypit sekä prosenttiosuus tärkeimmistä tuotteista ja palveluista, joita nämä vaatimukset koskevat
G4-PR4	Tuote- ja palveluinformaatioon ja -merkintöihin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna lopputulosten mukaan
G4-PR5	Asiakastyytyväisyystutkimuksen tulokset
Markkinointiviestintä	
G4-PR6	Kiellettyjen tai kiistanalaisten tuotteiden myynti
G4-PR7	Markkinointiviestintään, mainontaan ja sponsorointiin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna lopputulosten mukaan
Asiakkaiden yksityisyyden suoja	
G4-PR8	Asiakkaiden yksityisyyden suojan rikkomiseen ja asiakastietojen häviämiseen liittyvien vahvistettujen valitusten lukumäärä
Määräystenmukaisuus	
G4-PR9	Tuotteiden ja palveluiden käyttöön liittyvän lainsäädännön ja säännösten rikkomisesta aiheutuneiden merkittävien sakkojen rahamääräinen arvo

4. VALTIO YHTEISKUNTA VASTUULLISENA OMISTAJANA

Luvussa neljä käsittelen valtiota omistajana sekä suhteessa yhteiskuntavastuuseen esittelemällä aikaisempaa tutkimustietoa. Ensimmäisessä alakohdassa keskityn valtion ja yhteiskuntavastuun suhteeseen. Toinen alakohta esittelee teorian kautta syitä, miksi valtio-omisteisten yhtiöiden pitäisi olla muita yhtiöitä yhteiskuntavastuullisempia ja vastaavasti viimeisessä alakohdassa perustelen miksi valtio-omisteiset yhtiöt eivät olisi vastuullisempia kuin muutkaan yhtiöt omistajarakenteeseen katsomatta.

4.1. Valtio ja yhteiskuntavastuu

Tutkimuksen mukaan eurooppalaiset yritykset suhtautuvat myönteisesti valtion harjoittamaan yhteiskuntavastuun edistämiseen ja kokevat voivansa tehdä yhteistyötä valtion kanssa säädelyssä kontekstissa yhteiskunnan tilanteen kohentamiseksi. Tilanne on juuri päin vastainen Yhdysvalloissa. Syyksi tälle on todettu Euroopassa valtioiden juuri positiivisessa hengessä harjoittama yhteistyö yritysmailman kanssa. (Aaronson & Reeves 2002). Aikaisemmissa tutkimuksissa onkin todettu valtioiden kehittävänsä yhteiskuntavastuusta koskevia poliittisia ohjelmia asetettujen sosiaalisten tavoitteiden tai teollisuuden tukemisen vuoksi (Knudsen & Brown 2015, 52). Lisäksi valtiot ovat halukkaita Knudsenin ja Brownin (2015, 66) mukaan varmistamaan yhteiskuntavastuuta koskevilla poliittisilla ohjelmilla, että markkinavoimien toiminnan seuraukset tulevat huomioiduiksi valtion poliittisissa aloitteissa lieventääkseen talouden aiheuttamia sosiaalisia ja ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia. Valtion ja yhteiskuntavastuun suhde ei ole kuitenkaan täysin yksinkertainen. Valtion yhteiskuntavastuu politiikka ei keskity pelkästään kestävänsä kehityksen mukaisiin teemoihin ja ongelmanratkaisuun, vaan politiikalla halutaan vaikuttaa laajemmin. Poliitiikka kohdistuu tämän vuoksi myös esimerkiksi hyvinvointivaltion kohtaamiin haasteisiin sekä globaaliin kilpailuun. Osittain tämän vuoksi valtioiden suhde yhteiskuntavastuuseen ja sen toteutukseen vaihtelee ja heijastelee osaltaan valtioiden yksilöllisiä piirteitä. (Knudsen & Brown 2015, 66.)

Valtiot myös tekevät paljon yhteistyötä erilaisten monikansallisten järjestöjen kanssa. Valtiit voivatkin ottaa erilaisia rooleja suhteessa yhteiskuntavastuun teemoihin ja vastuullisuuden harjoittamiseen yhteiskunnassa. Fox ym. (2002) ovat määritelleet tutkimuksessaan neljä erilaista roolia, jotka valtiit voivat omaksua suhteessa yhteiskuntavastuuseen ja yhteiskuntavastuu politiikkaan. Valtion rooli voi ensinnäkin olla

vaativa eli lainsäädännöllä pakottava. Toinen roolimuuoto on ohjaajana eli tässä tapauksessa valtio ohjeistaa sisällöllisesti ja luo puitteita yhteiskuntavastuullisuudelle tai sitten tarjoaa suoranaisesti rahoitusta vastuullisuuden helpottamiseksi. Kolmantena valtion roolina voi olla kumppanuus, jolloin valtio edistää aiheeseen liittyvää vuoropuhelua tai sitoutuu monipuoliseen sidosryhmäyhteistyöhön. Viimeinen tutkijoiden määrittelemä tapa valtioille on tukeminen. Tällöin valtio tarjoaa työkaluja yhteiskuntavastuun saavuttamiseen ja kampanjoi asian puolesta. Kaiken kaikkiaan valtioiden tapaan suhtautua ja tukea yhteiskuntavastuun periaatteiden noudattamista vaikuttavat valtion omaksuma hyvinvointivaltio- malli, sen hetkiset sosiaaliset ohjelmat sekä yleinen poliittinen kulttuuri (Albareda ym. 2008, 360).

Vuosien 2007–2009 aikana maailmaa ravisteli viimeisin globaalisti vaikuttanut finanssikriisi. Finanssikriisin seurauksena useat valtiot joutuivat tekemään suuria päätöksiä, jotta pankit rahoitusjärjestelmineen pysyivät pystyssä. Tämän seurauksena useat valtiot Euroopassa sekä Yhdysvallat ovat omistussuhteessa etenkin juuri pankkeihin. Valtioiden voidaan näin myös katsoa tiukentaneen otettaan ja vahvistaen sääntelyään ja siten tehneen roolistaan aikaisempaa isomman. (Löyttyniemi 2011, 5.) Viime vuosien aikana valtiot ovatkin kehittäneet ja julkaisseet politiikkaohjelmia, joiden tarkoitus on ollut rohkaista yrityksiä yhteiskuntavastuun omaksumiseen (Steurer 2010).

Yhteiskuntavastuullisuuden saavuttamiseen käytetyt menetelmät ovat olleet monipuolisia. Valtion apukeinoina tavoitteen saavuttamiseen ovat olleet erilaiset vastuuhankkeet, aloitteet, tukien maksaminen, julkiset hankinnat, yhteistyöprojektit, muiden kuin taloutta koskevien raporttien julkaisu, sekä pyrkimykset muuttaa maailmanlaajuisesti toimivien toimitusketjujen verotusta ja työoloja koskevia tietoja aikaisempaa avoimemmaksi. (Knudsen & Brown 2015, 52.) Valitettavasti tutkimustietoa esimerkiksi valtion roolista yhteiskuntavastuussa ja sen toteutuksesta valtio-omisteisissa yhtiöissä on olemassa edelleen erittäin vähäisesti (Roper & Barker 2011, 691; Córdoba-Pachón, Garde Sánchez & Rodríguez Bolívar 2014, 208).

Nykyään myöskään yhteiskuntavastuu keskustelu ei enää kohdistu pelkästään yrityksiin ja heidän valitsemiinsa toimintalinjoihin vaan valtion roolin merkitys on korostunut aikaisempaa enemmän valtioneuvostojen ottaessa yhteiskuntavastuun mukaan esimerkiksi poliittisiin toimintaohjelmiin ja omistajaohjaukseen. Suomen tapauksessa yhteiskuntavastuu myös julistettiin valtionyhtiöiden perusarvoksi valtioneuvoston

omistajapolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä keväällä 2016, missä myös määriteltiin valtion omistajastrategiaan tarvittavat muutokset:

”Arvot muodostavat maaperän, mihin kaikki päätöksenteko perustuu. Valtionyhtiöiden on näytettävä esimerkkiä arvojohtamisesta ja yhteiskuntavastuusta osana yritykselle määritettyjä arvoja. Yhteiskuntavastuun kantaminen lähtee periaatteesta, että yritys osana yhteiskuntaa pärjää sitä paremmin, mitä paremmin ympäröivä yhteiskunta voi.” (Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös 2016, 7.)

Valtion omistajaohjausta sekä -politiikkaa ohjataan hallitusohjelmalla, jossa kirjataan keskeiset tavoitteet ja periaatteet tulevalle hallituskaudelle. Lisäksi julkaistavat periaatepäätökset linjaavat omistajaohjauksen peruseriaatteet sekä toimintatavat. Juha Sipilän hallituksen keväällä 2016 antamassa periaatepäätöksessä todetaan valtion omistamista käytettävän väylänä tai apuvälineenä yhteiskunnan uudistamiseksi. (Valtion omistajaohjaus vuosikertomus 2016, 10.) Osaltaan valtioneuvosto pystyy vaikuttamaan etenkin valtion enemmistöomistuksessa olevien pörssiyhtiöiden toimintaan erilaisten arvolinjauksina pidettävien valtioneuvoston periaatepäätösten myötä. Valtioneuvoston antaman periaatepäätökset ovat luonteeltaan lähinnä poliittisia ohjelinjauksia tai kannanottoja eri aihepiireihin eikä periaatepäätöksillä ole suoria oikeudellisia vaikutuksia (Periaatepäätös <http://valtioneuvosto.fi/paatokset/periaatepaatokset>). Periaatepäätöksellä valtioneuvosto on ohjannut vuosien saatossa esimerkiksi pörssilistattujen yhtiöiden hallitusten jäsenten sukupuoli jakaumasta (Valtioneuvoston periaatepäätös sukupuolten tasapuolisen edustuksen toteutumisesta pörssiyhtiöiden hallituksissa 2015).

Eurooppalaisittain katsottuna Suomessa valtionomistus yhtiöiden arvo on poikkeuksellinen (Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös 2016, 1). Valtio omistaa merkittäviä sekä pienempiä osakeosuuksia yrityksistä sekä listatuista pörssiyhtiöistä, tässä tutkimuksessa keskitymme listattuihin pörssiyhtiöihin. Syyt sille, miksi valtio toimii omistajana juuri tietyissä yhtiöissä, voidaan jakaa viiteen ryhmään. Ensinnäkin osassa yrityksiä omistamisen perustana on luonnollinen monopoli tai yrityksen erityistehtävä. Tällä tarkoitetaan, että yhden markkinatoimijan eli yleensä julkisen monopolin -malli on kansantaloudelle paras ratkaisu tai sitten erityistehtävän kohdalla on kyse yhteiskunnallisesta tehtävästä, joka on parhaiten saavutettavissa yhtiömuodossa. Toinen omistus syy on finanssi-intressi ja näiden yrityksiä pääomat tulisi tarpeen vaatiessa käyttää kansantalouden nostamiseen. Lisäksi valtiolla voi olla jokin strateginen intressi

yhtiötä kohtaan, kuten maanpuolustukseen tai huoltovarmuuden ylläpitoon liittyvä. Neljäs syy on uuden luominen, jolla valtio hakee yhteiskunnassa etenkin työllisyyden tukemista sekä kansantaloudellista nostetta. Viimeinen ja viides perustelu valtion omistukselle on suomalaisen omistamisen puolustaminen, jolla nimensä mukaisesti halutaan turvata suomalaista omistamista sekä panostaa pitkällä aikavälillä arvon nostamiseen. (Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös 2016, 2.)

Lisäksi valtiolla on kaksi omistustyyppiä eli enemmistöomistus, jolloin tarkoitetaan yli 50,1 % osake-enemmistöä tai sitten vähemmistöomistus, jolloin osuus jää tuon samaisen prosenttiosuuden alle. ("Yhtiöt". Valtioneuvoston kanslian [www-sivu <http://vnk.fi/omistajaohjaus/yhtiöt>](http://vnk.fi/omistajaohjaus/yhtiöt). 7.12.2017.) Valtion harjoittamaa omistajapolitiikkaa ohjataan omistusohtauslailla (Laki valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta 2007/1368). Valtiolla ei kuitenkaan ole ollut omistajapoliittisia kehitysvisiona yhtiöiden suhteen eikä valtion omien etujen mukaista aktiivista kehitystyötä ole tehty yhtiöissä tarpeeksi (Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös 2016, 1). Valtio omistaa osuuksia pörssiyrityksistä suoraan ja välillisesti valtionyhtiö Solidium Oy:n kautta. Näiden kummankin pörssiomistusten arvo on yhteensä 23 764,03 miljoonaa (7.12.2017). ("Valtion omistuksen arvo ja avainluvut". Valtioneuvoston kanslian [www-sivu <http://vnk.fi/omistajaohjaus/omistuksen-arvo>](http://vnk.fi/omistajaohjaus/omistuksen-arvo). 7.12.2017.)

2000-luvulla valtioiden yhteiskuntavastuu politiikkaan on kohdistettu tutkimuksissa erityistä huomioita, sillä Euroopan valtiot ovat olleet aktiivisesti mukana muokkaamassa yhteiskuntavastuun käytänteitä. Tämän seurauksena on muodostunut oma politiikan alansa, yhteiskuntavastuu politiikka (CSR policy). (Steurer 2010, 51). Suomen yhteiskuntavastuu politiikan voidaan sanoa edustavan mallia, jossa yrityksen yhteiskuntavastuullisuus ja siitä raportointi nähdään yrityksen kilpailuetuna (Gjølberg 2010). Valtioiden tapa toimia yrityksen omistajana vaihtelee maittain ja riippuu myös omistuksessa olevien yritysten toimialoista (Górdoba-Pachón ym. 2014, 208). Albareda ym. (2007) ovat määritelleet neljä mallia valtioiden yhteiskuntavastuu toimille Euroopan maissa. Esimerkiksi voidaan puhua kumppanuusmallista, jossa yhtiöt, ammattiliitot sekä erilaiset järjestöt rakentavat yhdessä yhteiskuntavastuullisia toimintatapoja tavoitteenaan oikeudenmukaisempi yhteiskunta. Suomen voidaan katsoa kuuluvan tähän kategoriaan.

Valtio-omisteiset yritykset eivät juurikaan poikkea yksityisomisteisista yrityksistä. Ne harjoittavat samalla tapaa tuottoa tavoittelevaa liiketoimintaa ja niitä myös johdetaan

samaan tapaan kuin yksityisessä omistuksessa olevia yrityksiä. Toisaalta valtio-omisteisten yritysten on mahdollisesti erilaisissa tilanteissa otettava kansallinen etu huomioon päätöksissään. (Eng & Mak 2003, 330.) Valtio-omisteiset yhtiöt saattavat vääristää kilpailutilannetta, sillä nämä yhtiöt pääsevät helpommin tai halvemmalla käsiksi pääomaan, erilaiseen markkinatalouden tietoihin, omistaa valmiiksi suhteita tärkeisiin valtiollisiin verkostoihin sekä päätöksentekijöihin (Cunningham 2011, 719). Tästä huolimatta enemmistö tehdyistä tutkimuksista näyttää, että valtio-omisteiset yhtiöt eivät pärjää tehokkuudessa yksityisomisteisille yhtiöille, kun mittareina tarkastelussa toimivat myyntitulot sekä nettotulot (Belloc 2014, 823).

Lisäksi valtio-omisteiset yhtiöt toimivat usein sellaisilla toimialoilla, joissa yhtiöillä on erityis- tai monopoliasetelma. Tällaisia ovat esimerkiksi sähköön ja veteen olennaisesti liittyvät toimialat. Toinen hyvin yleinen asetelma valtio-omisteisille yhtiöille on toimia osana duopolia, jossa markkinoilla on vain kaksi palveluntarjoajaa, kuten rata- tai lentoliikenteen yhteydessä. Kolmas tyypillinen toimiala on erilaiset terveydenhuoltoon liittyvät palvelut, joiden hinnoittelussa muut tahot eivät kykene kilpailemaan. (Belloc 2014, 822.)

Valtio-omisteisten yhtiöiden ja yksityisomisteisten yhtiöiden väliltä löytyy kuitenkin eroavaisuuksia, vaikka erot voidaan katsoa pieniksi. Valtio-omisteiset yhtiöt voivat hyötyä näistä pienistä eroista, sillä valtio voi esimerkiksi mahdollistaa omistamansa yrityksen innovatiiviset tulevaisuuden investoinnit asettamalla erinäisiä maksuja, kuten veroja, joiden avulla rahoitus saadaan kerättyä kasaan. Tällöin taloudellisesti riskipitoiset kehityshankkeet eivät ole valtio-omisteisilta yhtiöiltä pois suljettuja, vaikka hankkeiden lopputulema olisi hyvin epävarma. Yksityisomistuksessa oleva yritys ei välttämättä kykene ottamaan samantasoisia riskejä tuotekehityksen tai muiden innovatiivisten projektien rahoituksen ollessa epävakaammalla pohjalla. Lisäksi valtio-omisteisillä yhtiöillä voi olla laajemmat suhteet harjoittaa yritysten välistä yhteistyötä, esimerkiksi jaettujen patenttien tai lupien muodossa, sillä valtiolla on hallussaan erilaisia valvontaoikeuksia helpottaen näin osaltaan innovatiivista tuotantoa. (Belloc 2014, 824.) Valtio-omisteisillä yhtiöillä on etulyönti asema myös sen vuoksi, että valtiolla omistajana on helppo pääsy uusimpiin tietoihin taloudellisesta suorituskyvystä ja sen hetkisistä suuntauksista. Näin yhtiöiden on helpompi ja nopeampi mukautua muutoksiin ja olla johtava tekijä teollisuudessa sekä innovatiivisuudessa. (Belloc 2014, 825.) Ehkä edellä esitellyt seikat selittävät osaltaan sitä, miksi eriasteisissa valtio-omistuksissa olevia yrityksiä on tälläkin hetkellä

keskeisimpinä tekijöinä maailmantaloudessa pärjäten hyvin kilpailussa yksityisomistuksessa olevia yrityksiä vastaan (Musacchio, Lazzarini & Aguilera 2015, 116.)

4.2. Miksi valtio-omisteiset yhtiöt olisivat yhteiskuntavastuullisempia?

Valtionyhtiöksi määritellään sellaiset yhtiöt, joissa sananmukaisesti valtio toimii omistajana. Yhtiö voi olla kokonaan valtion omistama ja esimerkiksi kohdennettu julkisten välttämättömyyspalveluiden tuottamiseen. Lisäksi valtio voi olla enemmistö- tai vähemmistöosakkeen omistaja yrityksessä, jonka toimenkuva ei liity millään tavoin julkisten palveluiden tuottamiseen, vaan kyseessä voi olla lähes minkä tahansa toimialan yhtiö. (OECD 2015). Nimitykset valtionyhtiöille vaihtelevat maailmalla ja käytössä vaikuttaisi olevan ainakin nämä neljä seuraavaa; SOE (state-owned enterprises) Uudessa-Seelannissa, GBE (government business enterprises) Australiassa, SOC (state-owned companies) Norjassa sekä GLC (government-linked companies) Malesiassa (Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 695). Valtionyhtiöt ovat usein tavallisten yksityisomisteisten yhtiöiden kaltaisia toiminnaltaan ja siksi ne toimivat vapaan markkinaperiaatteen mukaisesti päätavoitteenaan tuottaa voittoa omistajilleen (Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 697). Meillä ja muualla maailmassa tapahtuneet valtionyhtiöiden yksityistämiset ovat johtaneet ainakin kolmen erilaisen omistajaroolin muodostumiseen. Ensinnäkin voidaan puhua valtiosta enemmistöomistajana. Valtiot ovat kunnostautuneet omistajina ja näiden ollen yrityksen hallintotapoja on uudistettu. Useat yrityksistä ovatkin nykyisin pörssilistattuja ja omaavat itsenäisesti toimivan johtokunnan. Lisäksi nämä enemmistöomistuksessa olevat yritykset julkaisevat kehittyneitä taloudellisia raportteja. Osa tämänkaltaisista valtion enemmistöomistuksessa olevista yrityksistä on jopa oman toimialansa maailman kärkeä. Toisaalta valtio voi olla myös pienenä vähemmistöosakkaana yrityksessä tai sitten omistaa koko yrityksen kokonaan, jolloin kyseessä on valtionyhtiö. (Musacchio, Lazzarini & Aguilera 2015, 115–116.) Huolimatta valtionyhtiöiden tärkeästä yhteiskunnallisesta asemasta ja suurehkoista määrästä globaalisti, ei valtionyhtiöiden yhteiskuntavastuusta ole juuri olemassa tutkimustietoa (Roper & Barker 2011, 691; Heath 2011, 726).

Tutkimukset tunnistavat kolme taustalla vaikuttavaa tekijää sille, että valtiot osallistuvat aktiivisesti yhteiskuntavastuun toimeenpanemiseen. Yksi syy on liiketoiminnan kansainvälistymisestä seuranneet sosiaaliset ja ympäristöseuraukset. Oma vaikutuksensa on myös ollut hyvinvointivaltioiden muutoksella, jonka myötä vastuunkanto on hakenut ja

hakee edelleen uusia muotojaan. Kahden edellisen ohella myös muutoksessa oleva yhteiskunnan hallinnon järjestämisen haasteet ovat vaikuttaneet valtioiden halukkuuteen tukea yhteiskuntavastuu pyrkimyksiä. (Albareda, Lozano, Tencati, Midttun & Perrini 2008, 348.)

Yritystoimintaa harjoitetaan aina jossain kontekstissa sekä erilaisten toimintaan vaikuttavien tahojen alaisuudessa, vaikka kyseessä olisi globaalisti toimiva ja valtaa omaava suuryritys. Kuten Polanyi (2001) sanoo, markkinat ovat sulautuneet osaksi yhteiskuntaa, jolloin valtiot ylläpitävät sekä uudelleen muotoilevat markkinoita, sekä markkinoiden ohjailun myötä yritysten toimintaa lainsäädännöllisin keinoin.

Yritysvastuun voikin todeta olevan luonteeltaan aina myös poliittista, sillä kapitalistisessa markkinataloudessa valta ja poliittisuus seuraavat luontaisesti rahaa ja pääomaa (Sorsa 2011, 151). Yritysten toimintaa ohjaa jossain määrin niiden toimintaympäristön kansallinen kulttuuri sekä kulttuurissa vallitsevat käytänteet valtiollisen lainsäädännön ohella. Kansalliset liiketoimintajärjestelmät eroavat toisistaan, koska jokaisella kapitalistisella valtiolla on käytössään omanlaisensa liiketoimintaa määrittävät lainsäädäntönsä. Tässä yhteydessä valtion roolina on yleensä olla hallitseva taho talousjärjestelmän säätelyssä, osaamisen kehittämisessä sekä harjoitettavan yritystoiminnan valvonnassa. Lisäksi valtiot voivat usein koordinoita intressiryhmiä ja eturyhmiä hallinnoimalla kilpailua sekä yhteistyön muotoja. (Whitley 1999.)

Toisaalta kuitenkin valtiot tunnetusti tekevät yhteistyötä etenkin merkittävien suuryritysten kanssa suunnitellessaan sekä toteuttaessaan poliittisia uudistuksia, sillä suuryritykset ovat merkittäviä alueellisia työllistäjiä sekä veronmaksajia (Moon & Vogel 2008, 3).

Osakkeenomistajana valtio on ristiriitaisten tavoitteiden ristitulella. Valtiolle tärkeitä teemoja ovat yhteiskuntavastuun monipuoliseen sisältöön kuuluvat työllisyys, kasvu, alueellinen kehitys, erilaiset tasa-arvo kysymykset sekä edellisten ohella myös ihmisten hyvinvointi, koulutuskysymykset ja terveys. Nämä valtiolle tärkeät kohdat voivat kuitenkin olla ristiriidassa yhtiön tuottavuuden kanssa (Dam ym. 2012, 237). Suomalaisten yhtiöiden pyrkimyksissä yhteiskuntavastuullisuuden vaikuttaa taustalla muiden maailman yhtiöiden tavoin globalisaatio, toimintaa ohjaavat lait, yritysten sidosryhmät sekä pyrkimykset kestävä kehityksen toimintaan. Lisäksi yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuuden taso ja sisältö kehittyvät jatkuvasti lähinnä positiivisempaan suuntaan ja saa enemmän sijaa yhtiöiden hallituksissa. Suomalaiset yhtiöt ovat erityisesti kunnostautuneet työntekijä kysymyksissä, sillä tutkimuksen mukaan esimerkiksi työntekijöiden hyvinvointia tuetaan

monipuolisesti. Näiden ohella myös suomalainen johtaminen saa kiitosta. (Panapanaan ym. 2003.)

Useat valtiot ovat osoittaneet viime vuosina lisääntyvää kiinnostusta omia valtionyhtiöitään kohtaan ja alkaneet kehittää tapoja, joilla näitä yhtiöitä hallinnoidaan (OECD 2015, 11). Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (2015,7) katsookin valtionyhtiöiden kasvattavan tulevaisuudessa merkitystään kansainvälisillä markkinoilla ja julkaisee valtioille suunnattuja suosituksia, jotta voitaisiin varmistaa valtionyhtiöiden toimivan markkinoilla tehokkaasti, avoimesti sekä vastuullisuuden periaatteiden mukaisesti. Ohjeistukset ovat kansainvälisessä yhteistyössä sovittuja ohjeita hallituksille siitä, miten välttää olemasta passiivisen omistajan roolissa valtion kuitenkin ollessa samanaikaisesti riittävän etäällä yhtiön asioista. Valtionyhtiöt toimivat yleensä yhteiskunnan kannalta oleellisilla toimialoilla, kuten energian tai telekommunikaation saralla (OECD 2015, 11).

Tanskassa sekä Uudessa-Seelannissa on jouduttu käymään perustavanlaatuisia keskustelua valtionyhtiöiden asemasta ja roolista yhteiskunnassa. Tämän taustalla on esimerkiksi Uuden-Seelannin kohdalla ollut tapaus, jossa valtion sähköyhtiö katkaisi maksuvaikeuksien vuoksi sähköt perheeltä, mikä johti hengityskoneessa olleen perheenjäsenen kuolemaan (Roper & Schoenberger-Orgad 2011). Kuvatus esimerkin vuoksi Uusi-Seelanti ja myös Tanska oman tapauksensa myötä ovat 2000-luvulla päätyneet määrittelemään valtionyhtiöille velvoitteita sosiaalisen vastuun alueella. Tämän vuoksi maat ovat tehneet selväksi odottavansa valtionyhtiöiden osallistuvan omalta osaltaan hyvinvoinnin rakentamiseen. (Morsing 2011, 714.) Myös Ruotsissa on tehty periaatepäätös, jonka mukaan valtionyhtiöiden roolina on toimia eräänlaisena roolimallina ja siten harjoittaa aktiivista yhteiskuntavastuusta sekä oman toimintansa ympäristövaikutuksista raportoimista. Päätöksen taustalla voidaan nähdä ympäristökysymysten mukaantulo Ruotsin poliittiseen debattiin sekä valtionyhtiöiden joutuminen median huomion kohteeksi ilmastokysymysten noustua maailmanlaajuisesti julkiseen keskusteluun. (Tagesson, Blank, Broberg & Collin 2009, 356, 360–361.) Lisäksi muualla maailmassa, kuten esimerkiksi Kiinassa on vuodesta 2012 asti valtio-omisteisten yhtiöiden ollut pakko julkaista vuosittainen yhteiskuntavastuuraportti (Zhu, Liu & Lai 2016, 418).

Käytännössä valtioiden kansalaiset mahdollistavat valtionyhtiöiden toiminnan verotuksen kautta. Lisäksi kansalaiset ovat olleet mukana valitsemassa demokraattisesti valtionsa päättäjiä, jotka taas ovat omalta osaltaan mukana valtionyhtiöiden toiminnassa, vaikkakin lähinnä ohjaavassa roolissa päätöksenteon kautta. Tämän vuoksi kansalaiset voidaan katsoa välillisesti valtionyhtiöiden osakkeenomistajiksi. (Roper & Barker 2011, 691.)

Valtionyhtiöiden kohdalla voi todeta tapahtuvan talouden ja valtion välisen rajan osittaista hämärtymistä, josta seuraa ongelmia yhtiön legitimitetin, eettisten yritysjohtamisen sekä tilivelvollisuuden saralla. Hankalaksi asian tekee erityisesti intressikonflikti säätelystä ohjaavassa politiikassa, koska valtionyhtiöiden kohdalla lainsäätäjä on myöskin itse yksi säätelyn alaisista. (Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 694.) On myös tärkeää tarkastella, missä määrin valtion on oikeutettua puuttua yhtiöiden toimintaan etenkin tilanteissa, jossa valtio sanoo toimivansa yhteiskunnan yleisen edun nimissä. Nämä asiat tekevät valtion asemasta ongelmallisen ja herättää aika ajoin keskustelua mediassa sekä politiikassa tilanteissa, joissa valtionyhtiön toimet koetaan juuri kyseisen yhteiskunnan yleisen edun vastaisiksi. Rajojen hämärtyminen voidaan nähdä edenneen finanssikriisin aikana, jolloin useat valtiot päätyivät osakkaiksi tai enemmistöomistajiksi lukuisiin yhtiöihin ympäri maailmaa ja onkin oleellista pohtia kansalaisten eli veronmaksajien oikeuksia valtionyhtiöiden kohdalla. (Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 696–697.) Morsing (2011, 714–715) sanookin valtionyhtiöiden toimintaa ohjaavien säädösten toimivan muistutuksena yhtiöille niitä koskevasta sosiaalisesta velvollisuudesta, sekä osaltaan herätyksenä valtiollisille instituutioille itselleen tunnistaa oma kaksoisroolinsa tässä yhteydessä. Valtionyhtiöt voisivat myös parhaassa tapauksessa toimia testauskohteena yksityisomisteisista yhtiöistä muodostetuille yhteiskuntavastuu teorioille ja oletuksille (Córdoba-Pachón, Garde Sánchez & Rodríguez Bolívar 2014, 207).

Valtioiden hallitusten tehtävänä on ajaa yhteiskunnan yleistä etua avoimuuden periaatteella, jolloin toimintaa on helpompi arvioida ja oikeuttaa. Käytännössä yleinen etu tarkoittaa, että asiat, kuten kansalaisten hyvinvointi, sekä ympäristöongelmien ennaltaehkäisy, kuuluvat valtion vastuulle. Siksi olisi luontevaa olettaa, että valtionomisteiset yhtiöt harjoittaisivat yhteiskuntavastuullista toimintaa enemmän kuin yhtiöt, jotka ovat yksityisomisteisia. (Garde Sánchez ym. 2017, 638.) Eng ja Mak (2003, 340–341) ovat tulleet tutkimuksessaan siihen tulokseen, että valtionomistuksella on yhteys yhtiön yhteiskuntavastuusta raportointiin; huomattavassa valtionomistuksessa olevat yhtiöt julkaisevat vapaaehtoisesti enemmän yhteiskuntavastuuseen liittyvää materiaalia.

Oletettavasti tämän taustalla vaikuttaa yhtiöön kohdistuva sosiaalinen paine, joka tutkitusti saa yritykset julkaisemaan enemmän yhteiskuntavastuuseen sisältyviä tietoja, mikä osaltaan vahvistaa yrityksen legitimitettä (Garde Sánchez ym. 2017, 652). Garde Sánchez ym. (2017, 652) kuitenkin toteavat, ettei tutkimuksen kohteena olleessa Espanjassa havaittu selkeää yhteyttä valtionomistuksen ja julkaistujen yhteiskuntavastuu tietojen välillä. Havaitut yhteydet valtionomistuksen ja tietojen julkaisemisaktiivisuuden välillä kertovat kuitenkin osaltaan valtion omistussuhteesta seuraavista moraaliongelmista ja halusta näin yrittää ennalta ehkäistä potentiaalisia moraalidilemmeja (Eng & Mak 2003, 328). On kuitenkin hyvä myös muistaa, että yhteiskuntavastuullisuus on edelleen myös tapa tehdä liiketoiminnasta voitollista. Yhteiskuntavastuullisuus voi näyttäytyä asiakkaiden silmissä positiivisena piirteenä yrityksen toiminnassa ja ohjata näin ostokäyttäytymistä. Yritykset omistusrakenteeseen katsomatta haluavat hyödyntää tämän kaltaista markkinaetua kilpailijaansa nähden. Tässä suhteessa valtio-omisteiset yhtiöt eivät poikkea yksityisomisteisista.

Valtionyhtiöiden tapa lisäksi julkaista nettisivuillaan enemmän esimerkiksi sosiaalista tietoa yksityisiin yhtiöihin verrattuna on katsottavissa olevan yhteydessä edelliseen ongelmien välttämiseen (Tagesson ym. 2009, 352). Huang ja Kung (2010, 435–436) toteavat tutkimuksessaan sidosryhmien pystyvän vaikuttamaan merkittävästi yrityksen ympäristövastuusta tiedottamiseen. Valtion voi ajatella olevan myös yksi sidosryhmäläinen velkojien ja asiakkaiden ohella. Valtion kiinnostuksen kohteeksi todetaan etenkin suuret yritykset, sekä ympäristörikoksista jo aikaisemmin rangaistut yritykset. Yhtiöiden ulkoisista sidosryhmistä juuri valtiolla on merkittävä valta-asema vaikuttaa yhtiöiden toimintaan, sillä valtio voi halutessaan sakottaa ympäristörikoksen tehnyttä yhtiötä tai pahimmassa tapauksessa valtio voi myös päätyä välillisesti pakottamaan yhtiön lopettamaan toimintansa epäiltyjen tai todettujen väärinkäytösten vuoksi (Huang & Kung 2010, 438).

4.3. Miksi ei?

Globaalin talouden aikakaudella yritysten toimialueet kasvavat kasvamistaan, jolloin kansainvälisten yritysten toiminnan vaikutukset myös koskevat yhä suurempaa joukkoa ihmisiä maailmassa. Samaan aikaan, kun maailmanlaajuisesti eri sidosryhmät altistuvat yhä useammin erilaisille riskeille, heikkenevät kansallisvaltioiden sääntelyvalta. (Schneider & Scherer 2015, 309.) Myös valtioiden poliittisen vallan voidaan todeta heikentyneen, minkä taustavaikuttajana liike-elämän voidaan todeta olevan (Albareda ym.

2008, 348). Muuttuvassa tilanteessa valtio joutuu toimimaan monessa yrityksessä rinnakkain muiden kotimaisten ja ulkomaisten omistajien rinnalla kehittäen samalla strategisia linjauksia uudenlaisen hallinnan avulla (Musacchio, Lazzarini & Aguilera 2015, 115).

Aikaisemmin valtiot olivat hallitsevassa roolissa yhteiskunnassa. Silloin valtiot harjoittivat voimakkaasti pakottavaa säätelyä ja yritykset olivat alisteisessa asemassa. Valtioilla oli poliittista valtaa ja samalla ainoita, joilla oli mahdollisuus säätää lakeja. Tämä on kuitenkin muuttunut ajansaatossa taloudellisen vallan myötä globaalissa kontekstissa. Tämän seurauksena roolit ovat kääntyneet ja valtiot ovat alisteisessa asemassa suhteessa yrityselämän valta-asemaan. Taloudelliset suhteet liikkuvat ja muodostuvat yli valtiollisten rajojen ja ylittävät kansalliset organisaatiot. (Crane & Matten 2004; Albareda ym. 2008, 348–349 mukaan). Yrityksien kasvava poliittinen valta näkyy myös valtioiden harjoittamassa yhteiskuntavastuu politiikassa. Knudsen ja Brown (2015, 68–69) ovat todenneet valtioiden ohjaaman yhteiskuntavastuullisuuden olevan joustavaa yhteistyötä yritysten ja valtion välillä. Heidän tutkimuksensa mukaan valtioiden yhteiskuntavastuu politiikan sisältöön vaikuttaa johtavassa asemassa olevien yritysten spesifit tarpeet, sekä yritysten esittämät huolenaiheet. Valtioiden voidaan todeta myös ottavan mallia näiden yritysten omista yhteiskuntavastuu ohjelmista ja linjauksista. Toisaalta, yritysten kyky vaikuttaa valtioiden yhteiskuntavastuu politiikkaan on riippuvainen yritysten ja valtion suhteesta sekä kokonaisuudessaan yrityksen taloudellisesta merkityksestä yhteiskunnassa.

Dam ym. (2012, 233, 236–237) ovat todenneet määrällisessä tutkimuksessaan valtio-omistajuudella olevan puhtaasti neutraali vaikutus yrityksen yhteiskuntavastuullisuuteen. Osaltaan tähän voi vaikuttaa valtiota koskevat muut velvoitteet, sillä työllisyysaste, taloudellinen kasvu, koulutus, terveys, oikeudenmukaisuus, alueellinen kehitys ja kansalaisten sosiaalihuolto, ovat valtiolle yhtä tai jopa jossain valossa tärkeämpiä teemoja kuin yhteiskuntavastuu. Ensi silmäyksellä edellä mainitut teemat ovat linjassa vastuullisuuden kanssa, mutta tarkemmassa tarkastelussa voivat myös ajautua ristiriitaan yhteiskuntavastuun teemojen kanssa. Valtion päämääränä voi olla esimerkiksi pitää työttömyyttä inhimillisissä rajoissa tietyillä teollisuuden aloilla tai korkeasta työttömyydestä kärsivissä maakunnissa. (Dam ym. 2012, 237.) Valtion rooli ei siis ole yksiselitteinen tai ristiriidaton.

Useilla mailla on eri suuruksissa olevia liiketoimintaa harjoittavia yrityksiä. Lähinnä Yhdysvallat ovat poikkeus tässä suhteessa. Nämä yritykset harjoittavat liiketoimintaa lähes poikkeuksetta etenkin telekommunikaation, kuljetusalan, sähköntuotannon- ja siirron sekä veden parissa työskentelevillä toimialoilla. Yritykset toimivat vapaan markkinaperiaatteen mukaisesti ja yrityksiin tavoitteena on normaalin yritystoiminnan tapaisesti tuottaa voittoa omistajilleen. Yrityksien roolina ei siis ole olla julkisen sektorin palveluksessa ja täten yritykset muistuttavat yksityisomisteisia yrityksiä ulkomuodoltaan ja käytökseltään kilpaillen vapailla markkinoilla muiden yritysten tavoin. (Roper & Schoenberger-Orgad 2011, 694, 697.)

Valtio-omisteisten yhtiöiden johtajat ja hallitusten jäsenet eivät poikkea yksityisomisteisten yritysten johtajista. Myös he omaavat omat henkilökohtaiset arvonsa sekä kiinnostuksen kohteet. Valtio tai mikään muukaan instanssi ei kykene vaikuttamaan henkilön omiin vakaumuksiin tai asenteisiin, vaikka kyseessä olisi yritykselle merkittävä sidosryhmän edustaja. Valtio ja yhteiskunta voivat tietenkin määrittellä parhaaksi katsomillaan tavoilla erilaisia mekanismeja yleisten etujen hallinnoimiseksi ja edistämiseksi. Tämä ei kuitenkaan poista sitä mahdollisuutta, että valtio-omisteisten yhtiöiden johtajat vetoavat epäonnistuneensa yhteiskuntavastuupyrkimyksissään, tai toteavat käytettyjen tapojen olleen vääränlaisia asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Yritysten johtajat voivat esimerkiksi vedota joutuvansa työskentelemään erilaisten vaatimusten ristipaineessa, jossa johtajaan kohdistuu hyvin monenlaisia odotuksia. Yritysjohdajat voivat näihin syihin vedoten selittää yrityksen huonoa yritysvastuun toteutusta, vaikka tosiasiallinen syy olisi yrityksen johdon mielenkiinnon puute yhteiskuntavastuun harjoittamiseen. (Górdoba-Pachón ym. 2014, 209.)

Kuten Morsing (2011, 711) toteaa, politiikan puolella yksi virhe voi tuhota ykköspoliitikon uran, mutta yritysmaailmassa virheen tehnyt johtaja voi selvitä, jos muu johtokunta seisoo hänen takanaan virheestä huolimatta. Yrityksen johtotaso saattaa myös mahdollisesti arvostaa taloudellisen menestyksen korkeammalle kuin vastaavasti yhteiskuntavastuuseen kuuluvat sosiaalisen sekä ympäristövastuun teemat. Lisäksi ei aina riitä, vaikka yrityksen johto haluaisi liiketoiminnan olevan vastuullista; myös valtio-omisteisen yrityksen johto tarvitsee kannatusta omille ideoilleen ja pyrkimyksilleen. Yrityksen johto voi siis olla halukas toteuttamaan yhteiskuntavastuun periaatteita yrityksen toimintatavoissa, mutta ilman sidosryhmien tukea se on vaikeaa. (Górdoba-Pachón ym. 2014, 209.)

Quazin (2003) mukaan yrityksen johtajan ominaisuuksilla on olemassa yhteys yrityksen yhteiskuntavastuullisuuteen ja raportoimiseen. Erityisiä vaikuttavia seikkoja johtajan toimintaan ovat koulutustaso, työkokemuksen määrä sekä uskonnollinen vakaumus. Myös puhtaasti henkilökohtaiset persoonallisuuden piirteet vaikuttavat. Lisäksi valtio-omisteisten yhtiöiden ylimmästä johdosta löytyy hyvin usein henkilö tai henkilöitä, jotka ovat jäseninä sen hetkessä johtavassa puolueessa tai omaavat muita kytköksiä päätöksentekijöihin ja politiikkaan (Musacchio ym. 2015, 118). Poliittiset nimeämiset ovat riskialttiita ja voivat johtaa epäpätevien henkilöiden etenemiseen yrityksen johtoportaissa. Tämä voi osaltaan heikentää esimerkiksi yhteiskuntavastuullisuuden toteutusta osaamisen tai kiinnostuksen puutteessa. Toisaalta taas vastaavasti yritykset, joissa valtio on lähinnä vähemmistö omistajan roolissa ovat etäämmällä valtion vaikutuspiiristä ja näin heikommin ohjailtavissa yhteiskuntavastuun tai muiden teemojen nimissä (Musacchio ym. 2015, 122). Toki on myös täysin valtio kohtainen kysymys, onko päättäjillä itsellään intressiä edistää yhteiskuntavastuuseen liittyvien teemojen toteutumista taloudessa.

Tutkimuksissa on todettu organisaatioiden sidosryhmien olevan tärkeässä roolissa yrityksen yhteiskuntavastuullisuus pyrkimysten tukemisessa (Costa & Menichini 2013). Lisäksi Górdoba-Pachón ym. (2014, 217) tutkimuksen mukaan yrityksen sisäisillä sidosryhmillä, kuten asiakkailta ja työntekijöillä, on enemmän vaikutusta valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuuteen. Nämä sidosryhmät luovat enemmän painetta yrityksen suuntaan kuin vastaavasti yhteisö tai valtio. Tämän tutkimuksen perusteella voisi ajatella, ettei valtio edusta yhteiskuntavastuu kysymysten kontekstissa valtio-omisteisille yrityksille erityisempää instanssia tai mielipidevaikuttajaa, joka tietoisesti pyrkisi ohjailemaan yrityksiä yhteiskuntavastuun piiriin.

Valtiot yleisesti käyttävät omistamiaan yrityksiä välineenä saavuttaakseen sosiaalisia tai poliittisia tavoitteitaan unohtamatta puhtaasti taloudellisia tavoitteita (Górdoba-Pachón ym. 2014, 211). Taloudellisen edun tavoittelu on luontevaa myös valtiolle, sillä kaikkeen liiketoimintaan kuuluu oleellisesti taloudellisten voittojen tavoittelu eikä valtio ole tässä yhteydessä mikään poikkeus. Valtio tarvitsee taloudellisia voittoja rahoittaakseen omat toimintonsa. Lisäksi voidaan kyseenalaistaa valtioiden innokkuus tai moraalinen oikeutus kannustaa yrityksiä yhteiskuntavastuun ja yhteiskuntavastuuraportoinnin pariin samaan aikaan, kun valtio yhtäaikaaisesti purkaa hyvinvointivaltion perusteita asettaessaan voiton saavuttamisen ihmisten hyvinvoinnin edelle (Morsing 2011, 711). Lisäksi valtion rooli ei

ole yksiselitteinen, sillä valtio joutuu toimimaan ja tekemään päätöksiä monenlaisten vaatimusten ja eturistiriitojen paineessa.

Garde Sánchez ym. (2017, 635) ovat todenneet tärkeäksi huomioida yhteiskuntavastuu analyysien yhteydessä myös tutkittavien organisaatioiden toimintaympäristön, kuten millaisessa poliittisessa, kulttuurillisessa tai taloudellisessa kontekstissa yritys harjoittaa liiketoimintaansa. Suomenkin kohdalla jo lainsäädäntö itsessään määrittelee monia vastuullisuuden alaisuuteen kuuluvia teemoja, niin ympäristön, taloudellisen ja sosiaalisen vastuun osalta. Toisaalta suomalainen kulttuuri on myös yleisesti ottaen hyvin vastuullinen. Asiat hoidetaan suoraselkäisesti ja rehdisti. Työntekijöistä pidetään huolta ja ammattiliitot ovat edelleen voimakkaasti mukana työelämässä. Nämä ovat kuitenkin aina myös mielipide ja kokemuskohtaisia kysymyksiä. Siltikin suomalaisen työkulttuurin ja ilmapiirin voi todeta sellaiseksi, ettei kaikkien suomalaisten yhtiöiden toimintatavat juuri pääse poikkeamaan toisistaan.

Garde Sánchez ym. (2017, 652) tutkimuksen mukaan valtiolla ei ole mainittavaa vaikutusta niiden yritysten yhteiskuntavastuuraportointiin, joissa valtio on omistajan roolissa. Esimerkkinä mainittakoon, että valtioiden omistuksessa olevien yritysten rahoitus on vakaalla pohjalla osittain tai kokonaan julkisen rahan vuoksi. Tämän vuoksi kyseisillä yrityksillä ei ole erityistä tarvetta yhteiskuntavastuuraportoinnille ja sijoittajien mielipiteiden ja toiveiden huomioimiselle toisin kuin yksityisen rahoituksen varassa olevilla yrityksillä. Selkeimmin yrityksen yhteiskuntavastuuraportointiin vaikuttavat organisaation koko, toimiala, toimintavuosien määrä, yrityksen kannattavuuden tila, vallitseva kulttuuri ympärillä sekä kansallisuus (Gray ym. 1995). Tietyt toimialat ovat myös sellaisia, johon helpommin kohdistuu ulkopuolelta tulevaa painostusta yhteiskuntavastuuraportointiin. Tällaisia ovat etenkin yritykset, joiden toiminnasta seuraa tavallista suurempia riskejä ympäristölle ja ihmisille. (Garde Sánchez ym. 2017, 652.)

Lisäksi yrityssectorille on ollut tyypillistä haluta suojella omia rajojaan ja liiketoimintaansa valtion liialliselta vaikuttamiselta. Yritykset kokevat parempana toteuttaa ennakoiden vapaaehtoisuuden hengessä ja omalla parhaaksi katsomallaan tavalla asiat, joihin valtio voi haluta vaikuttaa. Näin yritys voi säilyttää samanaikaisesti legitiimiytensä ja kykenee pitämään valtion etäämmällä yrityksen toiminnasta ja ennalta ehkäisee myös samalla mahdolliset kriisit. Toisaalta valtiot ovat ainakin näennäisesti etäännyttäneet itsensä

organisaatio tasolla omista valtio-omisteisista yhtiöistään. Näin yritykset ovat vapaampia ja itsenäisempiä toteuttamaan kaupallisia pyrkimyksiään. (Roper & Schoenberger-Organ 2011, 705.).

Valtio-omisteiset yritykset ovat sijoitusmielessä samassa asemassa kuin yksityisomisteiset yritykset. Järkevät sijoittajat eivät ole halukkaita laittamaan rahojaan kiinni yrityksiin, joiden yhteiskuntavastuuraporttien sisällön määrä ja laatu eivät riitä täyttämään odotuksia. Sijoittajille kyseiset yritykset näyttävät riskialttiina sijoituskohteena. (Schadewitz & Blevins 1998, 41.) Yhteiskuntavastuullisuus sekä siitä raportoiminen näyttäisi tässä kohtaa esiintyvän yleisenä etuna yritykselle kuin yritykselle huolimatta omistusrakenteesta. Myös Maailmanpankin määritelmä valtio-omisteisille yrityksille sisältää selkeän olettamuksen näiden yritysten voitontavoittelusta tavaroiden ja palveluiden myynnillä siinäkin tapauksessa, että yrityksillä olisi velvoite tuottaa julkisia palveluita tai toteuttaa erityisiä poliittisia tavoitteita (World Bank 2014). Lisäksi aiemmassa tutkimuksessa on todettu Suomessa yhteiskuntavastuu politiikan kuuluvan kumppanuus- malliin. Tässä mallissa kaikki osapuolet, kuten yritykset, ammattiyhdistykset ja sosiaalialan organisaatiot ovat yhdessä sitoutuneet tekemään yhteiskunnasta oikeudenmukaisemman sekä ovat yhdessä rakentamassa uudenlaista yhteiskuntavastuu politiikkaa. (Albareda ym. 2007, 396–400.) Yhteiskuntavastuu ei siis ole tutkimustiedon valossa vain valtion taholta pakotettua toimintaa. Yhteiskunnan eri toimijat haluavat vapaaehtoisesti olla mukana rakentamassa vastuullisempaa liiketoimintaa. Tämän vuoksi valtio-omisteisten yritysten yhteiskuntavastuullisuus tuskin poikkeaa merkittävästi yksityisomisteisten yritysten vastuullisuudesta. Molempien yritysmuotojen yhteiskuntavastuullisuus juontaa juurensa samaan yhteiskunnalliseen sekä myöskin globaaliin muutokseen.

Lisäksi uusi julkisjohtaminen (the new public management, NPM) on muuttanut ja tulee myös jatkossa muuttamaan julkisen ja yksityisen sektorin rooleja yhteiskunnassa, kun julkinen sektori omaksuu yksityisen sektorin toimintatapoja (Steurer 2011, 270). Uusi julkisjohtaminen heijastuu monille yhteiskunnan alueille eikä yhteiskuntavastuullisuus ole poikkeus. Steurer (2011, 270) toteaa nyky maailman talouden globalisaation, voimakkaiden valtaa omaavien monikansallisten yritysten ja valtioiden rajat ylittävien ympäristöongelmien aikakaudella, uuden julkisjohtamisen olevan syy valtion toimintatapojen muutokselle vastuullisuus asioissa; valtio ei enää ole yksin vastuussa politiikka tavoitteiden toteutumisesta tai julkisten palveluiden tarjoamisesta. Uuden julkisjohtamisen myötä valtiot turvautuvat mieluiten pehmeisiin ohjauskeinoihin. Nämä

ohjauskeinot usein sisältävät erilaisia yhteistyömuotoja yrityksien ja kansalaisjärjestöjen kanssa. (Bartle & Vass 2007; Esmark, 2009; Steurer 2011.) Lisäksi uusi julkishallinto ja yhteiskuntavastuullisuus hallintotapoina käsittelevät kestävän kehityksen teemoja aikaisemmasta poikkeavilla tavoilla, jotka eivät enää noudata perinteisiä hierarkioita ja joissa ei-valtiolliset tekijät ovat ratkaisevassa asemassa. Uusi julkishallinto ei hallintotapana suosi valtion pakkovallankäyttöä ja isovelimäistä kontrollointia vaan pehmeämpiä valtiollisia ohjauskeinoja ja vapaiden markkinavoimien ohjaavuutta. (Steurer 2011, 273.) Sama koskee silloin myös yhteiskuntavastuuta, jolloin uuden julkishallinnon myötä yritysmaailmaan ei kohdisteta pakkokeinoja vaan pehmeämpää vastuullisuuteen ohjaavuutta, joka koskee poikkeuksesta myös valtio-omisteisia yrityksiä muiden yritysmaailman toimijoiden ohella. Valtion tyyliin kuuluu pysyä etäisenä ja jakaa tasapuolisesti tietoa kaikille osapuolille, minkä pohjalta kaikki voivat muodostaa oman käsityksensä.

5. AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄ

Luvussa viisi esittelen ensimmäisessä alakohdassa tutkimuksessa käytetyn aineiston erityispiirteitä sekä kerron lyhyesti tarkasteluun päätyneistä yhtiöistä yleiskuvan saamiseksi. Toisessa ja samalla viimeisessä alakohdassa kerron tutkimuksessa käyttämästäni analyysimenetelmästä sekä ATLAS.ti -ohjelman käytöstä.

5.1. Aineisto

Tutkimuksen aineistona toimivat pörssiyritysten kotisivuilta löytyvät eri muodoissa olevat yhteiskuntavastuu strategiat, raportit sekä vuosikertomukset vuodelta 2016.

Lainsäädännössä arvopaperimarkkinalaki velvoittaa pörssiyrityksiä julkisesti tiedottamaan mahdollisesti osakkeen arvoon vaikuttavista tekijöistä ja yhteiskuntavastuu on yksi tällainen mahdollinen vaikuttava tekijä. Tiedottamisen muotoa ei ole tarkkaan määritelty, joten yhtiöiden yhteiskuntavastuun raportointi käytännöt voivat vaihdella suuresti. Osalla yrityksistä yhteiskuntavastuu teemaiset aiheet ovat integroituina osaksi vuosikertomuksia ja osa yrityksistä julkaisee esimerkiksi erillisiä Sustainability Report, Review tai Corporate Responsibility Reporting – raportteja kun taas osa yhtiöistä katsoo riittäväksi sisällyttää yhteiskuntavastuun osaksi kotisivujensa sisältöä. Eri muotoiset yhteiskuntavastuuraportit toimivat tutkimuksen pääaineistona muun materiaalin ollessa täydentävää aineistoa.

Täydentävänä aineistona tässä tutkimuksessa on käytetty tarpeen vaatiessa tarkasteltavien yritysten kotisivuilta löytyviä tarkentavia tietoja.

Tutkimuksen kohteena ovat Suomen valtion osakeomistuksessa olevat pörssiyritykset. Valtio omistaa suoraan osakkeita kolmesta pörssiyrityksestä sekä valtion sijoitusyhtiö Solidium Oy:n kautta osakkeita 13 pörssiyrityksessä eli omistuksia on kaiken kaikkiaan 16 pörssiyrityksessä. Tähän tutkimukseen valittiin 7 pörssiyritystä; Finnair, Fortum, Neste, Kemira, Metso, Outokumpu sekä Outotec. Kolmen ensimmäisen yhtiön kohdalla eli Finnairista, Fortumista ja Nesteestä valtio omistaa yli 50 % yhtiön osakkeista. Muiden yhtiöiden kohdalla omistusosuus vaihtelee noin 15 – 23 % kohdilla. Tätä pienempää omistusosuutta edustavat yhtiöt olen karsinut aineistostani pois. Tutkimuksen mukaan valtio-omisteiset yhtiöt toimivat usein erityis- tai monopoliyhtiöissä olevilla aloilla, kuten sähköön tai veteen liittyvillä aloilla (Belloc 2014, 822). Tässäkin tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi valituista yhtiöistä osa edustaa jotakin erityisalaa.

Lisäksi toteutettavan vertailun toteuttamiseksi olen valinnut 7 yksityisomisteista pörssiyritystä, jotka toimivat samoilla teollisuuden aloilla kuin aikaisemmin mainitut valtio-

omisteiset pörssiyhtiöt. Yhtiöt ovat valittu siten, että ne edustavat samaa tai mahdollisimman samaa yhtiöprofiilia. Yhtiöt ovat Lufthansa, RWE, BP, BASF, Weir, Aperam ja FLSmidth Group. Tutkimuksen taustalla on hypoteesi siitä, ettei valtiomisteiset yhtiöt ole yhteiskuntavastuuraportointinsa pohjalta vastuullisempia kuin yksityisomisteiset yhtiöt.

Aloitin aineiston keräämisen vierailemalla ja tutustumalla yhtiöiden kotisivuihin sekä seuraamalla mediassa käytäviä aiheita tai yritysten toimintaa sivunneita keskusteluita. Alkukatsauksen jälkeen totesin parhaaksi valita mahdollisimman ajankohtaiset raportit vuodelta 2016 ja merkitsin aiheeseen sopivat sivut, raportit sekä muut tutkimukseen soveltuvat materiaalit tietokoneelle erilliseen kansioon kirjanmerkkeihin. Tämän jälkeen kävin järjestelmällisesti aineiston läpi ja latsin ladattavissa olleet tiedostot PDF -muotoisina USB- muistitikulle tehden materiaaleille oman nimellisen kansion selkeyden lisäämiseksi. Raportit ja muut oheismateriaalit ovat selkeästi yhtiöiden sidosryhmistä sijoittajille tai potentiaalisille sijoittajille suunnattuja. Tarkastelussa olevia yhtiöitä on siis yhteensä 14 kpl ja kaiken kaikkiaan aineistoa kertyi 1339 sivun verran. Aineiston sivumäärä selittyy joidenkin yhtiöiden satojen sivujen vuosikertomuksilla, joissa yhteiskuntavastuu asiat ovat integroituina. Aineiston kerääminen toteutettiin loppukesän ja syksyn 2017 aikana. Aineisto on enimmäkseen englannin kielistä.

Aineistoksi valittiin yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportit siitä syystä, että ne ovat yhtiöiden itsensä tekemiä ja julkaisemia. Yhteiskuntavastuuraportit edustavat sitä tietoa, jonka yhtiöt haluavat itse kertoa toiminnastaan omille sidosryhmilleen ja yleisesti koko yhteiskunnalle. Useimmat yhtiöt julkaisevat nykyisin myös runsaasti yhtiön toimintoja ja yhteiskuntavastuuta koskevia tietoja internetsivuillaan. Erilaiset yhtiöiden vuosikertomukset ja erilliset yhteiskuntavastuuraportit ovat kuitenkin oman näkömykseni mukaan tässä tapauksessa perusteellisempia ja internetsivujen antamaa kapeaa näkökulmaa informatiivisempia.

Tutkimuksessa olisi voitu käyttää haastattelututkimusta aineiston keräämismuotona, mutta koin tämän vaihtoehdon muuttavan tutkimuksen luonnetta ja olevan kenties hankalasti toteutettavissa. Lisäksi yhtiöiden julkaisemat yhteiskuntavastuuraportit ovat osa yhtiöiden sidosryhmä viestintää ja muodostavat oman osuutensa yhtiöiden rakentamasta julkisuuskuvasta. Raportit ovat yhtiöiden tilaisuus ja myöskin väylä kertoa oma näkömyksensä yhtiön toiminnasta ja mahdollisista tavoitteista. Raportteihin pitää samasta

syystä suhtautua tiedostavalla tavalla kriittisesti. Tämän ei pidä kuitenkaan johtaa raporttien sivuuttamiseen tutkimuskäytössä. Kyseisellä menettelyllä ohittaisimme oleellisen informatiivisen tiedon lähteen.

Seuraavaksi esittelen tutkimukseen valikoituneet yhtiöt hieman tarkemmin. Ensin käyn läpi seitsemän valtio-omisteista yhtiötä; Finnair, Fortum, Outokumpu, Neste, Kemira, Metso ja Outotec. Sen jälkeen esittelen aineistoon mukaan valikoituneet seitsemän yksityisomisteista yhtiötä eli yhtiöt Lufthansa Group, FLSmidth, Aperam, Weir, BASF, BP ja RWE. Tämä tutkimus on aineistonsa ja käytettyjen menetelmien puolesta täysin toistettavissa.

Finnair Oyj

Finnair on verkostolentoyhtiö, jonka toiminta keskittyy matkustaja- ja rahtiliikenteeseen Aasian ja Euroopan välillä. Finnairin vuoden 2016 liikevaihto oli 2,3 miljardia euroa. Yhtiö on toiminut vuodesta 1923 ja on globaalisti yksi turvallisimmista ja vanhimmista lentoyhtiöistä. Suomen valtio on Finnairin enemmistöomistaja 55,8 prosentin osakeenemmistöllä loppujen osakkeiden jakautuessa rahoitus- ja vakuutuslaitoksien, julkisyhteisöjen, muiden yritysten ja tavallisten kotitalouksien kesken. Finnairin lentoliikenne kohdistuu yli 70 eurooppalaiseen kohteeseen, Aasiassa 17 kaupunkiin, sekä neljään Yhdysvalloissa. Finnairin itsensä mukaan yhtiön arvot ovat; välitän, yksinkertaistan ja olen rohkea. ("Finnair lyhyesti". Finnairin www-sivusto. <<https://company.finnair.com/fi/finnair-yrityksena/finnair-lyhyesti>>, 27.3.2018; Finnair 2017, 8.)

Fortum Oyj

Fortum on energiayhtiö, joka myy asiakkailleen sähkö-, lämmitys, jäähdytys- ja resurssitehokkuus tuotteita ja palveluita ("Toimimme puhtaamman maailman puolesta". Fortumin www-sivusto. <<https://www.fortum.fi/tietoa-meista/yhtiomme/toimimme-puhtaamman-maailman-puolesta>>, 27.3.2018). Fortumin liikevaihto vuoden 2016 aikana oli 3 632 milj. euroa (Fortum 2017a, 3). Yhtiöllä on liiketoimintaa yhteensä kymmenessä eri maassa ja Fortum omistaa yhteensä 160 vesivoimalaa sekä 20 sähkön ja lämmön yhteistuotantolaitosta, sekä lauhde- ja ydinvoimalaitosta. Lisäksi yhtiö on kunnostautunut myös aurinkoenergian ja tuulivoiman tuottamisen puolella. Kaiken kaikkiaan Fortumin pääliiketoiminta alueita ovat Suomen ohella naapurimaamme Ruotsi, Norja ja Venäjä, sekä Viro, Latvia, Liettua, Puola, Tanska ja Intia. ("Fortum maailmalla". Fortumin www-

sivusto. <<https://www.fortum.fi/tietoa-meista/yhtiomme/fortum-maailmalla>>, 27.3.2018.) Lisäksi Fortum on palkittu Suomen parhaasta vastuullisuusraportista vuonna 2012 FIBS:n vastuullisuusraportointikilpailussa ("Kaikki palkitut raportoijat" FIBS:n www-sivusto. <<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/kilpailut/vastuullisuusraportointikilpailu/kaikki-voittajat>>, 27.3.2018). Fortumin enemmistöomistaja on Suomen valtio 50,8 prosentilla (Fortum 2017b, 19.)

Outokumpu Oyj

Outokumpu harjoittaa 3,1 miljoonan tonnin raakateräs kapasiteetin liiketoimintaa ollen näin yksi maailman ruostumattoman teräksen tuotantojohtajista. Yhtiön liikevaihto vuonna 2016 oli 5 960 miljoonaa euroa. Tuotantolaitoksia Outokummulla on Suomen toimipisteen lisäksi Ruotsissa, Saksassa, Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa sekä Meksikossa. ("Kehittyneiden materiaalien markkinajohtaja". Outokummun www-sivusto. <<http://www.outokumpu.com/fi/yritys/Sivut/default.aspx>>, 27.3.2018.)

Outokumpu kertoo toimivansa autoteollisuuden, elektroniikkateollisuuden, energiateollisuuden, kemikaaliteollisuuden sekä kodinkoneteollisuuden saralla ("Ruostumattoman teräksen käyttökohteet". Outokummun www-sivusto. <<http://www.outokumpu.com/fi/toimialat-ja-referenssit/toimialat/Sivut/default.aspx>>, 27.3.2018).

Neste Oyj

Vuonna 1948 Neste perustettiin huolehtimaan sotaan ajautuneen Suomen öljyhuollosta ("Juuremme". Nesteen www-sivusto. <<https://www.neste.com/fi/fi/konserni/tietoa-meist%C3%A4/juuremme>>, 28.3.2018). Tänä päivänä Neste on monipuolinen öljytuotteiden ja uusiutuvien tuotteiden kehittäjä ja lisäksi Neste myös kuuluu maailman johtaviin uusiutuvan dieselin toimittajiin. Liiketoimintaansa Neste harjoittaa Suomen ohella Baltian maissa, Venäjällä Pietarin lähialueilla sekä Itämeren alueen maissa. ("Liiketoiminta-alueet". Nesteen www-sivusto. <<https://www.neste.com/fi/fi/konserni/tietoa-meist%C3%A4/liiketoiminta-alueet>>, 28.3.2018.) Nesteen kokonaisliikevaihto vuonna 2016 oli noin 11,7 miljardia euroa (Neste 2017a, 5). Nesteen suurin osakkeenomistaja on Suomen valtio 50,1 prosentilla. Loput osakkeet jakautuvat ulkomaisten ja kotimaisten instituutioiden sekä suomalaisten kotitalouksien kesken. (Neste 2017b, 18.)

Kemira Oyj

Kemiran toiminta alkoi eri nimellä jo vuonna 1920 ja vuodesta 1972 yhtiö on toiminut nimellä Kemira. Yhtiö toimii kemianteollisuuden saralla ja sen asiakkaisiin kuuluvat sellu- ja paperiteollisuus, kunnalliset ja teolliset vedenkäsittelylaitokset sekä öljy- ja kaasuteollisuuden yhtiöt. (”Konserni. Kemiran historia”. Kemiran www-sivusto. <<https://www.kemira.com/fi/konserni/>>, 28.3.2018.) Suomen valtio omistaa Kemirasta Solidium Oy:n kautta 16,7 prosenttia yhtiön kaikista osakkeista (Solidium 2016, 29). Kaiken kaikkiaan menestyksekkään Kemiran liiketoimet yltävät 40 eri maahan (”Konserni. Kemiran historia”. Kemiran www-sivusto. <<https://www.kemira.com/fi/konserni/>>, luettu 28.3.2018). Lisäksi Kemiran liikevaihto vuoden 2016 aikana oli noin 2 363 miljoonaa euroa (Kemira 2017a, 2).

Metso Oyj

Nykymuotoisen Metson historia alkaa vuodesta 1999, jolloin yhtiöt Valmet ja Rauma yhdistyivät. Kyseisten yhtiöiden historia voidaan jäljittää 1940- ja 1950-luvulle. (”Metso yrityksenä. Historia”. Metson www-sivusto. <<https://www.metso.com/fi/yritys/metso-yrityksena/historia/>>, 28.3.2018.) Metso tarjoaa palveluja ja tuotteita kaivosalan, kivenmurskauksen, öljy- ja kaasuteollisuuden sekä sellu- ja paperiteollisuuden tarpeisiin. Lisäksi kierrätys- ja prosessiteollisuus kuuluvat Metson osaamisalaan. (”Tervetuloa Metsoon. Mitä teemme”. Metson www-sivusto. <<https://www.metso.com/fi/>>, 28.3.2018.) Metson tuotevalikoimaan kuuluu mm. venttiileitä sekä kaivos- ja kivenmurskauslaitteita sekä järjestelmiä. Lisäksi Metso toimii maailmanlaajuisesti yli 50 maassa. (”Metso lyhyesti. Tämä on Metso”. Metson www-sivusto. <<https://www.metso.com/fi/yritys/metso-yrityksena/metso-lyhyesti/>>, 28.3.2018.) Suomen valtio omistaa Metson osakkeista 7,5 prosenttia Solidiumin kautta ja on siten Metson suurin yksittäinen omistaja (Solidium 2016, 30–31). Metson liikevaihto vuonna 2016 oli 2 586 miljoonaa euroa (Metso 2017, 1).

Outotec Oyj

Outotecin toimialaan kuuluu mineraalien- ja metallienjalostusteknologia. Yhtiö työskentelee mm. teollisuusvesien käsittelyn, vaihtoehtoisten energialähteiden ja kemianteollisuuden parissa. Lisäksi Outotec on maailman johtava toimittaja omalla alallaan. ”Sijoittajille”. Outotecin www-sivusto. <<http://www.outotec.fi/yhtio/sijoittajille/>>, 28.3.2018. Outotecin osakkeista on 6,5 % Solidiumin hallussa ja siten Suomen valtion omistuksessa (Solidium 2016, 33). Kaikkiaan

Outotecin liikevaihto vuodelta 2016 oli 1 058 miljoonaa euroa (Outotec 2017a, 7). Outotec oli osa Outokumpua vuoteen 2006 asti ("Company. History". Outotecin www-sivusto. <<https://www.outotec.com/company/about-outotec/history/>>, 28.3.2018).

Lufthansa Group

Lufthansa on maailmanlaajuisesti toimiva ilmailualan yhtiö ("Company Portrait". Lufthansan www-sivusto. <<https://www.lufthansagroup.com/en/company/company-portrait.html>>, 29.3.2018). Lisäksi Lufthansalla lentää päivittäin yli 300 000 matkustajaa ja lentoja tehdään joka päivä noin 3 000. Kaiken kaikkiaan vuoden 2016 aikana Lufthansa lennätti yli 109 miljoonaa asiakasta 103 eri maahan ja 308 eri kaupunkiin. Vuoden 2016 liikevaihto Lufthansalla oli noin 31,660 miljoonaa euroa. Lufthansa on saksalainen ilmailuyhtiö ja sen pääkonttori sijaitsee Kölnissä. (Lufthansa 2017, 2–5.) Yhtiön historia juontaa juurensa 1920-luvulle, mutta nykymuotoisena yhtiö on toiminut 1950-luvulta saakka ("A new beginning: Starting over with fresh spirit". Lufthansan www-sivut. <<http://chronik.lufthansagroup.com/fe/timeline.php?deepDecade=2&lan=1>>, 3.4.2018).

FLSmidth

FLSmidthon mineraali- ja sementtiteollisuuteen keskittynyt yhtiö, jonka historia alkaa jo niinkin aikaisin kuin vuodesta 1882 ("History of FLSmidth". FLSmidthin www-sivusto. <<http://www.flsmidth.com/en-US/About+FLSmidth/Our+History/History+of+FLSmidth>>, 3.4.2018). Tämä tanskalainen yhtiö valmistaa mineraali- ja sementtiteollisuudelle koneita, molemmille teollisuuden aloille kokonaisia tehtaita sekä myy erilaisia tarvittavia palveluita tehtaiden toiminnan mahdollistamiseksi. FLSmidth:lla on toimintoja yli 50 eri maassa ja on ollut yhtiön historian alusta asti oman alansa johtavia yhtiöitä maailmanlaajuisesti. Vuoden 2016 liikevaihto FLSmidth:lla oli 2,443 miljoonaa. ("Our Company. WhoWeAre". FLSmidthin www-sivusto. <<http://www.flsmidth.com/en-US/About+FLSmidth/Our+Company/Who+We+Are>>, 3.4.2018.)

Aperam

Aperam on maailman suurimpia ja etenkin Euroopan toiseksi suurin erikoisteräksen, sekä ruostumattoman teräksen tuottaja. Yhtiöllä on toimintoja kolmessa eri maassa, Brasiliassa, Ranskassa sekä Belgiassa ja yhtiön tuotteita viedään yli 40 eri maahan. Aperam on kuitenkin markkina-asemaansa nähden verraten nuori yhtiö, sillä se on saanut alkunsa vuonna 2011 tehdyssä ArcelorMittalin yritysjärjestelyssä. ("Investors & shareholders".

Aperamin www-sivusto. <<http://www.aperam.com/about-2/investors-shareholders>>, 4.4.2018.) Aperamin liikevaihto oli vuoden 2016 aikana 4,302 miljoonaa (Aperam 2017, 5).

Weir Group

Weir on kahden insinöörin toimesta vuonna 1871 perustettu yhtiö. Weir yhtiön toimialaan kuuluu erilaisten mineraali-, öljy-, kaasu- ja energiateollisuuden tuotteiden ja palveluiden suunnittelu, valmistus sekä myynti. Tämä skotlantilainen yhtiö toimii yli 70 eri maassa. ("About Us". Weirin www-sivusto. <<https://www.global.weir/about-us/>>, 4.4.2018.) Weirin liikevaihto oli vuonna 2016 noin 1, 845 miljoonaa (Weir 2017, 1).

BASF

BASF on kemikaalialanyritys saksasta. Yhtiön liiketoiminnan valikoima koostuu erilaisista tuotteista, kuten kemikaaleista, muovista, öljystä, kaasusta sekä kasvinsuojelu aineista. ("We create chemistry for a sustainable future". BASF:n www-sivusto. <<https://www.basf.com/en/company/about-us.html>, 4.4.2018.) BASF harjoittaa yritystoimintaa yli 80 eri maassa ("Locations." BASF:n www-sivusto. <<https://www.basf.com/en/company/about-us/locations.html>>, 4.4.2018. Yhtiön alkuhistoria juontaa juurensa 1800-luvun lopulle ("1865-1901. The Birth of the Chemical Industry and the Era of Dyes". BASF:n www-sivusto. <<https://www.basf.com/en/company/about-us/history/1865-1901.html>> ,4.4.2018). Vuoden 2016 liikevaihto BASF: lla oli 57, 550 miljoonaa (BASF 2017, 155).

BP Group

BP on energia-alan yhtiö, jonka toimialaan kuuluvat kaasu, sekä öljy raaka-aineena ja polttoaineena. BP harjoittaa toimintaansa maailmanlaajuisesti 70 eri maassa, kuudella eri mantereella ("BP at a glance". BP: n www-sivusto. <<https://www.bp.com/en/global/corporate/what-we-do/bp-at-a-glance.html>>, 4.4.2018.) Yhtiö tuotti vuoden 2016 aikana lähes 3,3 miljoonaa barreliä öljyä päivittäin ("A year in numbers - 2016 in BP". BP: n www-sivusto. <https://www.bp.com/en/global/corporate/bp-magazine/observations/annual-report-bp-2016-in-numbers.html> , 5.4.2018. BP :n vuoden 2016 liikevaihto oli noin 183 miljardia (BP 2017a, 8).

RWE

RWE on saksalainen energia-alan yhtiö, jonka toimialaan kuuluvat hiili- ja ydinvoima, kaasu, biomassa ja vesivoima ("Short facts about RWE". RWE: n www-sivusto. <<http://www.rwe.com/web/cms/en/10122/rwe/about-rwe/>>, 5.4.2018). Lisäksi RWE mainitsee internet sivuillaan yhtiölle tärkeitä markkina-alueita olevan Saksa, Iso-Britannia, itäinen Eurooppa sekä Alankomaiden, Belgian ja Luxemburgin muodostamat Benelux-maat ("Welcome to investor relations". RWE: n www-sivusto. <<http://www.rwe.com/web/cms/en/105818/rwe/investor-relations/>>, 6.4.2018). RWE teki vuoden 2016 tilikaudella 45,8 miljardin liikevaihdon (RWE 2017a, 18).

5.2. Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi menetelmää käytetään usein, kun halutaan tarkastella erilaisten raporttien sisältöä tai laajuutta ja on siksi yleisesti käytetty lähestymistapa yhteiskuntavastuuraportteja sisältäviin tutkimusaineistoihin (Vuontisjärvi 2006, 337). Sisällönanalyysi kuuluu laadullisiin menetelmiin ja analyysissä aineistoa puretaan pienempiin osiin eri luokkien, teemojen tai tyyppien alaisuuteen, jolloin tutkijalle alkaa myös muodostua aineistosta alustavan luontoisia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–94.) Lisäksi sisällönanalyysi menetelmää voidaan käyttää apuna, jos halutaan käyttää määrällistä analyysiä laadulliseen aineistoon. Tällöin kyseessä on kvantifiointi, jolloin voidaan esimerkiksi eritellä erilaisten tekijöiden esiintyvyyttä aineistossa, kuten olen myös omassa tutkimuksessani tehnyt. Tässä työssä on siten käytetty laadullista ja määrällistä kvalitatiivista tutkimusotetta. (Eskola & Suoranta 2008, 164.) Analyysiä aloittaessa on tutkijan ensin hyvä tutustua tutkimuksen aineistoon kunnolla, jotta tutkijalle muodostuu jonkinasteinen hahmotus tai kokonaiskuva aineiston sisällöstä, sekä sen yleisestä luonteesta. Tämän jälkeen varsinaista analyysiä on helpompi lähteä toteuttamaan ja samalla tutkija mahdollisesti ennaltaehkäisee joitakin ongelmia, jotka voisivat myöhemmässä analyysivaiheessa nousta esiin. Ennen omaa analyysiäni luin jokaisen raportin ensin silmäillen läpi, jotta raporttien yleisilme ja rakenne tulivat tutuiksi.

Varsinaisessa analyysivaiheessa tutkija aloittaa aineiston purkamisen pala palalta ja virke virkkeeltä pienempiin osiin. Tutkija voi näin aloittaa koodien luomisen aineistolle, jolloin aineistosta rajautuu käyttöön kaikki tutkimuksen kannalta olennainen materiaali, sillä koodauksessa tutkija keskittyy löytämään tutkimuksen kannalta mielenkiintoiset sekä tutkimuskysymysten ja alakysymyksien valossa relevantit seikat ja merkitsee nämä kohdat haluamallaan avainsanalla, käsitteellä tai jollain muulla kyseistä seikkaa tai osiota itselleen ymmärrettävällä ja asiaa kuvaavalla tavalla. Koodit ovat tutkijalle itselleen tekemiä

aineiston sisäisiä muistiinpanoja, joilla tutkija jäsentää itselleen mitä oma aineisto oikeastaan sisältää. Lisäksi koodit auttavat tutkijaa kuvailemaan tekstiä sekä toimivat ohjeviittoina tutkijalle hänen etsiessä haluamiaan kohtia tai halutessaan ryhmitellä aineiston sisältöä. Näitä syntyneitä koodeja tutkija myös jalostaa analyysissään tutkimuksen edetessä. (Eskola & Suoranta 2008, 154–159; Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Laajoja aineistoja käsitellessä on mahdotonta olettaa tutkijan pystyvän saavuttamaan koodien täydellisen kattavuuden, sillä aineistoa voi aina lähestyä uusista ja erilaisista katsannoista käsin. Tutkijan kannattaakin pitää tämä tosiasia mielessään koodausta tehdessään ja pyrkiä aineiston kannalta riittävään koodaamiseen. (Eskola & Suoranta 2008, 157.) Myös omassa koodausprosessissani huomasin usein palaavani aineiston pariin yhä uudelleen ja löytäväni kerta toisensa jälkeen lisää koodattavaa. Lopulta oli tehtävä päätös koodausvaiheen loppuunsaattamisesta, sillä loppumaton koodaaminen ei tuonut tutkimuksen kannalta merkittävää tai oleellista tietoa enää esiin. Lisäksi tutkimusprosessissa on hyvä olla tietoinen käytettävissä olevan ajan rajallisuudesta sekä absoluuttisen täydellisyyden saavuttamisen mahdottomuudesta. Jokaisen tutkijan on oltava tietoinen myös omasta rajallisuudestaan.

Sisällönanalyysi menetelmässä aineistoa voidaan koodata kolmella erilaisella lähestymistavalla. Näitä ovat aineistolähtöinen, teoriaohjaava eli abduktiivinen sekä teorialähtöinen (Tuomi & Sarajärvi 2004). Yhden lähestymistavan valitseminen ei kuitenkaan sulje muita tapoja pois, sillä tutkimuksessa voidaan halutessaan käyttää yhtä useampaa sisällönanalyysin tapaa rinnakkain (Silvasti 2014, 39). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tarkoituksena antaa aineiston keskustella vapaasti tutkijan kanssa vailla teoreettisia olettamuksia tai ennalta harkittuja analyysiyksiköitä. Tutkija tarkastelee näin analyysissään aineistoa puhtaasti tutkimustehtävän sekä -kysymysten kannalta relevantilla otteella, jolloin aikaisemmin saadut tutkimustulokset eivät vaikuta analyysiin tai lopullisiin tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95; Silvasti 2014, 40.) Tutkijan on tässä kohtaa kuitenkin hyvä tiedostaa, että omaan toimintaan ja analyysissä tehtäviin valintoihin vaikuttaa aina jossain määrin tutkijan oma oppineisuus, ennakkokäsitykset sekä tieteen kentällä vallitsevat teoriasuuntaukset eikä täydellistä objektiivisuutta ole mahdollista saavuttaa (Eskola & Suoranta 2008, 156). Siten on myös mahdollista, että tutkija sulkee tiedostamattaan silmänsä joiltakin aineistosta ilmeneviltä seikoilta, jotka eivät ole linjassa valitun tutkimustehtävän kanssa. Taustalla vaikuttavat ennako-oletukset vaikuttavat siis itse

koodausprosessiin ja sen taustalla, mutta koodiluettelo itsessään muotoutuu aineiston mukaisesti.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi taasen on nimensä mukaisesti muodostettu teoriasta eli tutkija käyttää aineiston koodauksessa aikaisemmasta tutkimustiedosta johdettua koodistoa. Tutkija tarkastelee käyttämäänsä aineistoa valmiin koodiston valossa ja etsii juuri näitä tiettyjä teoriassa ilmenneitä luokitteluja. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 113; Silvasti 2014, 40). Omassa tutkimuksessani olen päättänyt käyttää teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jolloin omaa koodausprosessiani ohjaa aikaisemmin tutuksi tullut käsitteistö ja teoriapohja, jota esittelen teoriaosuudessa. Koodisto on tässä tapauksessa tietyllä tapaa rajattua, sillä saadut koodit perustuvat vanhan tutkimustiedon luokitteluihin. Koodisto ei ole kuitenkaan valmiiksi annettu, vaan on johdettu teoreettisesta viitekehystä. Tässäkin kohtaa onkin hyvä muistaa jokaisen tutkijan laativan omanlaisensa koodiluettelonsa teorian pohjalta, minkä vuoksi eri tutkijoiden tekemät koodiluettelot saman teorian pohjalta voivat poiketa toisistaan. (Eskola & Suoranta 2008, 156). Käyttämästäni aineistosta voisi siis joku toinen muodostaa erilaisen koodiluettelonsa, vaikka taustateoria pysyisi samana. Teoriasidonnaisen tai teoriajohdannaisen nimellä tunnettavassa menetelmässä on siis kytköksiä teoriaan, mutta vaikutusta voi kuvata lähinnä ohjaavaksi. Oleellisesti tässä tapauksessa tutkijan tekemää koodausta ohjaa hänen omaksumansa teoria luokittelut, oppineisuus, käytössä oleva aineisto sekä yksinkertaisesti ajan myötä muodostuneet ennakoajatukset liittyen tutkittavaan aiheeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 113; Silvasti 2014, 40).

Koodauksen jälkeen tutkija luokittelee, teemoittelee tai tyypittelee omaa käytössä olevaa aineistoa. Luokittelussa tutkija voi esimerkiksi määrittää aineistostaan luokkia ja taulukoida niiden esiintyvyyttä. Teemoittelu taas pohjautuu tutkimuksen kannalta relevanttien aihepiirien ryhmittelyyn aineistosta, jolloin tutkija kykenee vertailemaan erilaisten aiheiden eli teemojen esiintyvyyttä. Tyypittely poikkeaa hieman edellisistä; tutkijan tehtävänä on tyypitellä aiheille tyypillisiä näkemyksiä tai yhteisiä ominaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Tässä tutkimuksessa on koodauksesta edetty luokitteluun sekä teemoitteluun. Lisäksi aineistoa on tarkasteltu määrällisin keinoin, sillä luokittelu on mahdollistanut aineiston tarkastelun kvantifioinnin keinoin. Sosiaalisen vastuun indeksien käyttöaktiivisuutta tarkasteltaessa GRI- indeksi luokiteltiin, jonka jälkeen indeksien esiintyvyys laskettiin raportti raportilta. Lopulta lasketut frekvenssit ovat tuoneet aineiston

tarkastelussa vahvistusta aineistossa havaitsemiini ominaisuuksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2008).

Aineiston analyysivaiheessa käytettiin apuna ATLAS.ti – ohjelmaa, joka on tarkoitettu laadullisen tutkimuksen apuvälineeksi. Ohjelman roolina tutkimusprosessissa on toimia tutkijan avustajana koodausvaiheessa. On hyvä muistaa, ettei ATLAS.ti tai mikään muukaan laadullisen analyysin tekemiseen tarkoitettuista ohjelmistoista, tee itse analyysiä tutkijan puolesta. Kyseessä on vain avustavassa roolissa oleva ohjelmisto, jota tutkija käyttää työskentelynsä yhteydessä. Aineiston analyysin tekee aina tutkija itse tai tutkimusryhmän jäsenet keskinäisessä yhteistyössä. Mikään ohjelmisto ei pysty korvaamaan tutkijan oleellista roolia tutkimusprosessissa ja tekemään perusteltuja päätelmiä laadullisen aineiston perusteella. Tutkija on aina lopulta se taho, joka rakentaa merkityssuhteet havaittujen seikkojen välille, ei analyysissä apuna käytetty ohjelmisto.

ATLAS:ti- ohjelmalla voidaan käsitellä monen tyyppistä aineistoa. Aineisto voi koostua perinteisestä tekstistä, kuten tässä tutkimuksessa raporteista, sekä kuvista, äänestä tai videokuvasta. Myös kaikkia edellä mainittuja voidaan yhdistellä eri tavoin eikä aineiston tarvitse rajoittua yhdenlaiseen aineistotyyppiin. (Herkama & Laajalahti 2015.) ATLAS.ti-ohjelma antaa tutkijalle mahdollisuuden seurata omaa ajatuksenkulkua. Aineistoa käsiteltäessä tutkija pystyy lisäämään muistiinpanoja ja kommentteja aineiston merkintöjen yhteyteen, jolloin tutkijan on helpompi myöhemmässä vaiheessa palauttaa mieleensä syyt merkinnän tai lainauksen taustalta. ATLAS.ti on laadullisen tutkimusanalyysiä tehdessä tarpeellinen apuohjelmisto etenkin, jos tarkastelun kohteena ovat suuremmat aineistomäärät. Itse koin ATLAS.ti:n käytön tarpeelliseksi ja tutkimusprosessia jouduttavaksi apuvälineeksi yli 1300 sivua käsittäneen aineistoni kohdalla. ATLAS:ti-ohjelmistoa käytettäessä analyysi tapahtuu samalla tapaa vaihe vaiheelta kuin perinteisessä ilman ohjelmiston apua toteutettavassa tutkimuksessa. Ensin valmis aineisto siirretään ohjelmaan, jonka jälkeen materiaalia voidaan käsitellä ja aloittaa koodaus. Tämän jälkeen tutkija voi siirtyä muodostamaan merkityssuhteita aineistosta tehtyjen havaintojen välille eli tulkita aineistoaan. Viimeisenä vaiheena tutkija kirjoittaa saamansa tulokset tutkimusraporttinsa yhteydessä auki yhdistäen saamansa tiedot mahdollisesti jo olemassa olevaan tutkimustietoon. (Herkama & Laajalahti 2015.)

6. YHTEISKUNTA VASTUURAPORTOINTI YHTIÖISSÄ

Tuloskappaleessa käyn läpi saamiani tuloksia järjestyksessä ensimmäisestä aloittaen ja yksi tutkimuskysymys ja mahdolliset alakysymykset kerrallaan. Ensimmäisessä alakohdassa esittelen yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi tapoja sekä tarkastelen valtio-omistajuuden näkymistä raportoinnissa sekä yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa esiintyviä teemoja. Seuraavassa alakohdassa kerron yhtiöiden sosiaalisesta vastuusta sekä GRI- indeksien käytöstä yhteiskuntavastuuraporteissa kohdistuen organisaatioiden taustakuvaukseen, työntekijöihin ja työoloihin, ihmisoikeuksiin, yhteiskuntaan sekä tuotevastuuseen. Kolmannessa ja viimeisessä alakohdassa keskityn esittelemään yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteissaan esittämiin sosiaalisen vastuun tavoitteisiin.

6.1. Yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännöt yhtiöissä

Valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportit koodattiin merkitsemällä yhteiskuntavastuun alaisuuteen liittyviä teemoja käsiteltävää asiaa kuvaavilla koodi merkinnöillä. Tarkemman tarkastelun kohteeksi oli valikoituneet seitsemän yhtiötä, jotka olivat Finnair, Fortum, Outokumpu, Neste, Kemira, Metso sekä Outotec. Näiden kyseisten seitsemän yhtiön yhteiskuntavastuun raportointitavat on ilmaistu taulukossa 6. Taulukosta 6 näemme myös, miten koodien esiintyvyys jakautuu yhtiöiden kesken sekä yhtiöiden yhteiskuntavastuun raportoinnin sivumäärällisten laajuuksien eroavaisuudet. Yritykset ovat taulukossa satunnaisessa järjestyksessä.

TAULUKKO 6. Valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi

Nimi ja raportointi vuosi	Vuosiker- tomus	Erillisraport- -ti	Vuosijulkai- su	GRI- raportti	Sivumää- rä	Koo- dit
Finnair 2016	x		x	x	154	332
Fortum 2016		x	x	x	70	182
Outokumpu 2016		x	x	x	29	66
Neste 2016	x		x	x	201	84
Kemira 2016		x	x	x	56	107
Metso 2016		x	x	x	42	67
Outotec 2016		x	x	x	57	91

Kuten taulukosta 2 näemme, kaikki tutkimuksen tarkasteluun valituiksi tulleista yhtiöistä käyttää yhteiskuntavastuuraportoinnissaan apuna Global Reporting Initiative (GRI) – ohjeistusta ja käyttävät ohjeistusta noudattavaa raportointia. Lisäksi seitsemästä yhtiöstä vain kaksi, Finnair ja Neste, julkaisevat yhteiskuntavastuu tietonsa vuosikertomuksen yhteyteen integroituna. Kaikki muut tarkastelun kohteena olleista yhtiöistä julkaisevat vuosittain erillisen yhteiskuntavastuuraportin. Sivumäärällisesti laajin yhteiskuntavastuuraportti oli tutkittavien tapausten osalta 201 sivua ja suppein 29 sivua. Raporttien keskiarvoinen sivumäärä tutkittavien yritysten kohdalla oli 87 sivua. Integroitua yhteiskuntavastuuraportointia vuoden 2016 osalta noudattaneet yhtiöt Finnair ja Neste, erottuvat taulukossa 2 muihin raporteihin verrattuna suurella sivumäärällä. Tämä selittyy raporttien yhteiskuntavastuun ulkopuolelle ulottuvalla yhtiön vuosikertomuksen laajuudella. Lisäksi jokainen yhtiö julkaisee raporttinsa vuosittain. Aineistosta laaditussa taulukossa 2 esitetään myös, miten saatujen koodien määrät vaihtelevat riippumatta raporttien sivumäärällisistä laajuuksista. Keskiarvallisesti valtio-omisteisten yhtiöiden raportit sisälsivät 132,7 yhteiskuntavastuu koodia. Lisäksi valtio-omisteisten yhtiöiden kohdalla ulkopuolisen tahon toteuttama riippumaton varmennus oli osa jokaisen yhtiön yhteiskuntavastuuraportointia. Saadut tulokset ovat yhtenevässä linjassa Kotosen (2009, 197–198) tuloksien kanssa suomalaisten pörssiyritysten raportoinnin vaihtelevuudesta määrän, laajuuden, erillisyyden sekä integroinnin suhteen.

Taulukossa 3 tarkastellaan seitsemän yksityisomisteisen yhtiön yhteiskuntavastuuraportointia. Taulukossa 3 on esitetty koodien jakautuminen eri yhtiöiden välillä sekä esitetty yhteiskuntavastuuraporttien sivumäärälliset eroavaisuudet. Tarkasteluun valikoituneet yritykset olivat Lufthansa Group, FLSmidth, Aperam, Weir, BASF, BP ja RWE. Yritykset ovat alla olevassa taulukossa 3 satunnaisessa järjestyksessä.

TAULUKKO 7. Yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi

Nimi ja raportointi vuosi	Vuosikertomus	Erillisraportti	Vuosijulkaisu	GRI-raportointi	Sivumäärä	Koodit
Lufthansa Group 2016		x	x	x	106	131
FLSmidth 2016		x	x	x	28	64
Aperam 2016		x	x	x	64	108
Weir 2016	x		x		224	108
BASF 2016	x		x	x	260	196
BP 2016		x	x	x	52	161
RWE 2016		x	x	x	77	197

Tavallisten yksityisomisteisten yhtiöiden kohdalla näemme taulukossa 3, kuinka vuosikertomusten yhteyteen integroitu raportointi ei ole käytössä kuin kahdella tarkasteluun valituista yhtiöistä, Weir ja BASF yhtiöillä. Muut yhtiöt julkaisivat erillisraportin. Yksityisomisteisten yhtiöiden GRI- ohjeistuksen käytössä löytyi eroavaisuus verrattuna valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi käytäntöihin, sillä tarkastelussa löytyi yksi yhtiö, jonka yhteiskuntavastuuraportoinnissa GRI- ohjeistusta ei ollut käytössä vuoden 2016 raportissa. Tämä poikkeus oli Weir yhtiö. Lisäksi myöskään Bp:n julkaisemassa erillisraportissa ei ollut mainintaa tai hyödynnetty GRI- ohjeistoa, mutta Bp:n tapauksessa yhtiön nettisivuilta oli löydettävissä GRI- ohjeistuksen mukaisesti laadittu yhteiskuntavastuuraportti, jossa käytössä olleet GRI- indekset olivat nähtävillä. Lisäksi yhteiskuntavastuuraportoinnissa oleellinen osa, yhtiön ulkopuolisen tahon tekemä riippumaton varmennus raportissa esitettyjen tietojen todenperäisyydestä puuttui FLSmidth:n erillisraportista. Kyseinen raportti oli myös huomattavan lyhyt sivumäärällisesti verrattuna muiden yksityisomisteisten yhtiöiden julkaisemiin erillisraportteihin, vain 28 sivua. Sivumäärällisesti laajin raportti julkaistiin BASF:n toimesta, 260 sivua. Keskiarvallisesti tutkimukseen valitut yritykset julkaisivat 115,9 sivun laajuisia yhteiskuntavastuuraportteja ja raportit sisälsivät keskiarvallisesti 137,9 koodia. Lisäksi jokainen tarkastelussa mukana ollut yhtiö julkaisee yhteiskuntavastuuraporttinsa joka vuosi.

Valtio-omisteisten yhtiöiden ja yksityisomisteisten yhtiöiden raportteja vertaillen tarkasteluun valittujen yhtiöiden osalta yksityisomisteiset yhtiöt julkaisivat vuoden 2016 yritystoiminnastaan sivumäärällisesti laajempia yhteiskuntavastuuraportteja, vaikka toki molemmista ryhmistä löytyi suppeimmillaan myös alle 30 sivun mittaiset yhteiskuntavastuuraportit. Nämä olivat erillisraportteja selittäen näin osaltaan sivujen vähyyttä. Tulos on kuitenkin ristiriidassa aiemman tuloksen kanssa siitä, että valtio-omisteiset yhtiöt julkaisisivat enemmän yhteiskuntavastuuta koskevia tietoja (Eng & Mak 2003, 340–341) ja enemmän linjassa sen kanssa, ettei valtio-omistuksen ja yhteiskuntavastuu tietojen julkaisun välillä ole yhteyttä (Garde Sánchez ym. 2017, 652).

Vastaavasti yksityisomisteisten raporteista löytyi myös keskiarvallisesti hieman enemmän yhteiskuntavastuu koodeja. Eroja näiden kahden ryhmän väliltä löytyi myös GRI-ohjeiston käyttöyleisyydessä. Kaikki yhtiöt valtio-omisteisten yhtiöiden ryhmässä käyttivät yhteiskuntavastuuraportoinnissaan GRI-ohjeistoa, kun taas yksityisomisteisten ryhmässä yksi yhtiöistä ei ohjeistoa raportoinnissaan käyttänyt. Lisäksi yhden yhtiön GRI-ohjeiston mukainen raportti oli julkaistu erillisenä osanaan yhtiön internet-sivuilla, eikä ohjeistoa oltu käytetty varsinaisen yhteiskuntavastuun erillisraportin yhteydessä. GRI-ohjeistukselle oleellista ulkopuolista raportin varmentajaa olivat käyttäneet kaikki tarkasteltavat valtio-omisteiset yritykset. Yksityisomisteisten yhtiöiden kohdalla tämä varmennus puuttui yhdeltä yhtiöltä. Lisäksi kummassakin ryhmässä tarkasteluun valituista yhtiöistä kaksi käytti yhteiskuntavastuusta raportointiin integroitua raporttia eli vuosikertomuksen yhteydessä tietojen julkaisemista. Muut yhtiöt käyttivät erillisraporttia kummassakin ryhmässä.

6.1.1. Valtion omistajaroolin näkyminen

Tutkimuksessa arvioitiin myös valtio-omistajuuden näkyvyyttä yhtiöiden raportoinnissa. Analyysissä kävi ilmi, että omistajuuden näkyvyys oli tapauskohtaista sekä yhteydessä valtion omistuosuuden suuruuteen. Ne yhtiöt, joissa valtiolla oli enemmistöomistajuus erottuvat tässä tarkastelussa luonnollisesti omaksi kokonaisuudekseen, sillä näissä yhtiöissä valtion omistuosuus oli yli 50 %. Näin ollen valtio oli tarkasteluvuoden aikaan yhtiöiden merkittävin enemmistöomistaja. Kyseisten yhtiöiden, Finnairin, Fortumin ja Nesteen yhteiskuntavastuuraporteissa oli eri yhteyksissä selkeitä viittauksia osakkeidensa valtio-omistajaan, Fortumin raportoinnissa vähemmissä määrin kuin Finnairin ja Nesteen. Kuitenkin yhtiöiden kytkökset Suomen valtioon tulivat yhteiskuntavastuuraportoinnissa julki. Esimerkiksi valtion osake-enemmistön prosenttiosuus tuotiin selkeästi jokaisen

kolmen yhtiön raportoinnissa esiin. Lisäksi tutkimuksessa kaikkien kolmen osake-enemmistö yhtiön raporteissa oli Global Reporting Initiative (GRI):n ohjeistuksen mukainen G4-EC4 -indeksimerkintä valtiolta saaduista avustuksista. Kyseistä GRI-indeksiä ei esiintynyt muissa tutkimuksen kohteena olleiden yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteissa. Lisäksi Finnairin kohdalla oli tuotu raportissa avoimesti esiin valtion enemmistöomistajuuden seurauksena tuleva rahoitussopimusehto, joka käytännössä mahdollistaa Finnairin lainottajien perääntymisen, mikäli enemmistöomistus Finnairin osakkeista siirtyisi jonkin muun tahon kuin Suomen valtion omistukseen.

Lisäksi valtio näkyi enemmistöomistusyhtiöistä Nesteen ja Finnairin osakepalkkiojärjestelmien muodossa. Yhtiöt noudattivat tutkimuksen kohteena olleena raportointivuonna 2016 valtion talouspoliittisen ministerivaliokunnan antamaa kannanottoa asioissa, jotka liittyvät yritysjohdon sekä yhtiössä toimivien avainhenkilöiden palkitsemiseen. Myös valtion omistajaohjausyksikön viestintälinjaukset olivat yhtiöiden käytössä. Raportoinnin yhteydessä oli lisäksi katsottu tarpeelliseksi ilmaista esimerkiksi Finnairin liiketoiminnan olevan valtion enemmistöomistuksesta huolimatta normaalien markkinaehtojen alaisena niin tavallisten kuin muiden valtionyhtiöiden välisessä liiketoiminnassa korostaen Finnairin olevan tavallinen yhtiö muiden yhtiöiden joukossa omistuskäytöstään huolimatta.

Yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa tuotiin valtionyhtiöiden Nesteen ja Finnairin kohdalla esiin jonkin verran Suomen valtion harjoittamia arvolinjauksia. Edellisten ohella raportoinnissa nostettiin tasa-arvo kysymykset esiin. Nesteen ja Finnairin tapauksessa yhtiön hallituksen naispuolisten jäsenten prosentuaalinen osuus ylitti suositellun 40 % tavoitteen, jonka mukaan suurien ja keskisuurien pörssiyhtiöiden hallituksissa olisi suositeltavaa olla vähintään 40 % naisia vuoteen 2020 mennessä. Näin ollen Nesteen ja Finnairin hallitusjakauma oli valtioneuvoston antaman periaatepäätöksen mukainen ja linjassa tasa-arvo pyrkimysten kanssa. (Valtioneuvoston periaatepäätös sukupuolten tasapuolisen edustuksen toteutumisesta pörssiyhtiöiden hallituksissa 2015, 2.) Lisäksi yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportit sisälsivät viitteitä Steurerin (2010, 51) mainitsemasta valtioiden yhteiskuntavastuu politiikan harjoittamisesta, joka tässä tapauksessa ilmeni poliittisina linjauksina ja ohjeistuksina, jotka vuorostaan heijastuivat yhtiöiden toiminnassa sekä myöskin raportoinnissa.

Toisaalta Fortumin kohdalla raportti myös paljasti yhtiön jäävän periaatepäätöksestä ja naisjäsenten osuuden olleen vain 37,5 % tutkimusvuoden aikaisessa hallituksessa. Valtion omistaja rooli tuotiin raportoinnissa julki lähinnä erilaisten viittauksien myötä ja etenkin positiivisissa yhteyksissä, kuten edellä mainittu hallitusten jäsenten sukupuolijakauma osaltaan ilmaisee. Tutkimuksessa mukana olleiden muiden yhtiöiden kohdalla valtion omistajaosuus jäi selkeästi alle 50 % ja näiden yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteista ei löytynyt myöskään viittauksia valtion omistajarooliin, mikä selittyy osittain osakeomistuksien pienemmillä prosentiosuuksilla. Edellisen valossa voisi todeta suomalaisessa kontekstissa valtion roolin olevan yhteiskuntavastuukysymyksissä ohjaava eli yhteiskuntavastuun sisältöä ja puitteita määrittelevä (Fox ym. 2002).

Valtion omistajaroolin tarkastelu valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa toi yhtiöiden legitimitetin tavoittelun sekä ylläpidon selkeimmin esiin. Raporteissaan valtio-omisteiset yhtiöt julkaisivat tietoja, joiden avulla heijastivat toimintaansa suhteessa valtion saralta määriteltyihin linjauksiin, sekä yhteiskunnan yleisiin arvoihin ja normeihin. Näin toimiessaan raportoinnissaan, yhtiöt vahvistivat toimintansa legitimitettiä. (Parsons 1960, 175; Mousa & Hassan 2015, 42.) Samalla yhtiöt ilmaisivat noudattavansa sosiaalista sopimusta (Brown & Deegan 1998).

Lisäksi valtio näkyy yhteiskuntavastuuraportoinnin takana vaikuttavana sidosryhmänä. Yhteiskuntavastuun kokonaisuutta ohjaa aina taustalta jossain määrin yleiset viranomaispäätökset, valtion lainsäädäntö, tuomioistuimien antamat päätökset sekä viranomaisten pakkokeinot. Poliittiset instituutiot ohjaavat näin erilaisin pakkokeinoin yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuutta. (Anttiroiko 2004, 52–53.) Yhteiskuntavastuuta ohjaavat keinot eivät käy suoraan ilmi tarkastelun raporteista, mutta ovat niiden taustalla olemassa sekä vaikuttamassa yhteiskuntavastuuraporttien sisältöön.

6.1.2. Yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin teemat

Kuten Kotonen (2009) toteaa, suomalaiset pörssiyhtiöt kuvaavat yhteiskuntavastuuraporteissaan organisaation politiikkaohjelmien ja yleisten periaatteiden käytännöntoteutusta. Yhteiskuntavastuu lasketaan osaksi yhtiöiden toimintastrategiaa ja tätä halutaan tuoda esiin raportoinnissa. Valtio-omisteisten yritysten yhteiskuntavastuuraportteja tarkasteltaessa löydettiin 929 yhteiskuntavastuun eri osa-alueisiin liitettävissä olevaa koodi merkintää. Yksityisomisteisten yhtiöiden ryhmässä oli 965 koodi merkintää, jotka jakautuivat analyysin edetessä omiin luokkiinsa. Kummankin

yhtiöryhmän yhteiskuntavastuuraportoinnista muodostui samat kahdeksan pääteemaa. Nämä teemat on nimetty seuraavanlaisesti; **taloudellinen vastuu, ympäristövastuu, vastuu henkilöstöstä ja työoloista, yhteiskunta ja paikallisyhteisö, sidosryhmien huomiointi, ihmisoikeudet, tuotevastuu** sekä **yleinen sosiaalinen vastuu**. Yksittäinen koodi on voinut kuulua useampaan alaluokkaan.

Molempien yhtiöryhmien yhteiskuntavastuuraportointi oli linjassa niin Elkingtonin (1997) yhteiskuntavastuun kolmen pilarin, taloudellisen, sosiaalisen sekä ympäristövastuun kanssa, jolloin taloudellinen vastuu kuuluu taloudellisen vastuun alaisuuteen, samoin ympäristövastuu ympäristövastuun alle ja loput teemat sosiaalisen vastuun. Myös Carrollin (1991) pyramidin neljä osaa, taloudellinen vastuu lakisääteinen vastuu, moraalinen vastuu sekä filantrooppinen vastuu toteutuvat löydetyissä teemoissa. Lisäksi havaitut yhteiskuntavastuun teemat sisältävät implisiittisesti sekä eksplisiittisesti ohjautuvan yhteiskuntavastuun piirteitä, sillä osa teemoista on ulkoa tai sisältä ohjattuja. Implisiittisen yhteiskuntavastuun näkyä teemoissa sopimuksien, normien ja lakien noudattamisena. Vastaavasti myös eksplisiittisen piirteitä löytyy harkinnanvaraisuuden sekä vapaaehtoisten vastuunkannon muodossa. (Matten & Moon 2008.)

Tähän tarkasteluun valittujen yhtiöiden kohdalla ei voitu todeta löytyvän suurempia sisällöllisiä teemallisia eroavaisuuksia valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten listattujen pörssiyhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa. Kuitenkin joitakin pieniä, esimerkiksi asiakohtaisia laajuus eroavaisuuksia on havaittavissa, josta osaltaan kertoo raporttien sisällön monipuolisuudesta viestivä erilaisten koodien, tässä tapauksessa samalla yhteiskuntavastuun alaluokkien, kokonaismäärien keskinäinen eroavaisuus näiden kahden tarkasteluun valikoituneiden yritysten muodostamien ryhmien välillä. Sisältöteemojen tasolla yhtiöryhmien raportoiminen on kuitenkin yhtenevää.

6.2. Sosiaalinen vastuu ja GRI -indeksien käyttö raportoinnissa

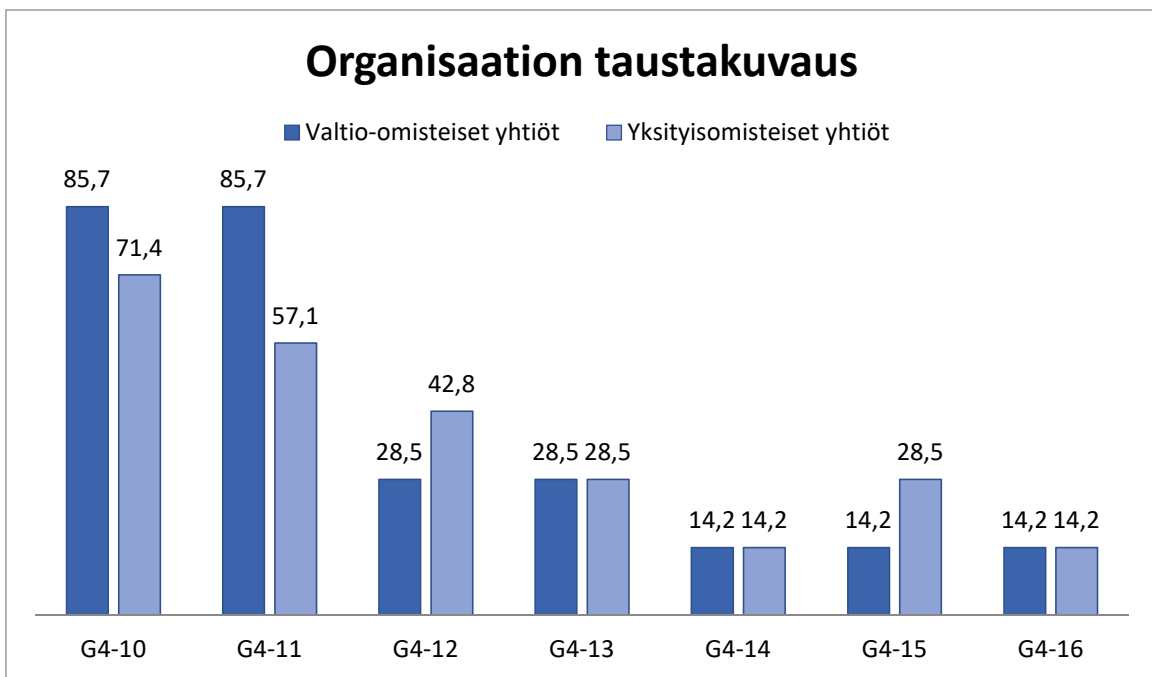
Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi mitä GRI- ohjeistuksen indeksejä valtio-omisteiset ja yksityisomisteiset yhtiöt ovat käyttäneet yhteiskuntavastuuraportoinnissa sosiaalisen vastuun osa-alueista. Tarkastelussa kävi ilmi, että yhtiöiden tavat hyödyntää eniten maailmassa käytössä olevaa Global Reporting Initiative (GRI) -ohjeistoa yhteiskuntavastuuraportoinnissa ovat monen kirjavia.

Ensimmäisenä tarkastelussa oli organisaation taustatietojen kuvaus. GRI- ohjeistuksessa organisaation taustakuvaus ei sijoitu sosiaalisen vastuun alaluokkiin. Nämä indeksit on

kuitenkin otettu tarkasteluun mukaan, sillä ne sisältävät sosiaalisen vastuun kannalta oleellista tietoa organisaation toiminnasta ja toimintatavoista (Global Reporting Initiative 2015). Tulevissa alakohdissa 6.2.1.–6.2.5. käydään läpi organisaatioiden taustakuvausosion lisäksi työntekijät ja työolot-, ihmisoikeudet-, yhteiskunta- sekä tuotevastuu- indeksien esiintyvyys molempien ryhmien vuoden 2016 tietoja käsittelevissä yhteiskuntavastuuraporteissa. Tuloksissa käsiteltävien indeksien sisällöt on esitelty tarkasti 3.1. alakohdissa.

6.2.1. Organisaatioiden taustakuvaus

Tutkimuksessa tarkasteltiin taulukossa 4 esiteltyjen GRI- indeksien esiintyvyyttä yhtiöryhmittäin. Tuloksia tarkasteltaessa on hyvä muistaa taulukoissa 2 ja 3 ilmaistut tulokset, joissa kaikki valtio-omisteisista yhtiöistä käytti GRI raportointia ja yksityisomisteisista yhtiöistä GRI oli käytössä 90 % yhtiöistä. Indeksien käyttöä on esitelty kuviossa 1.



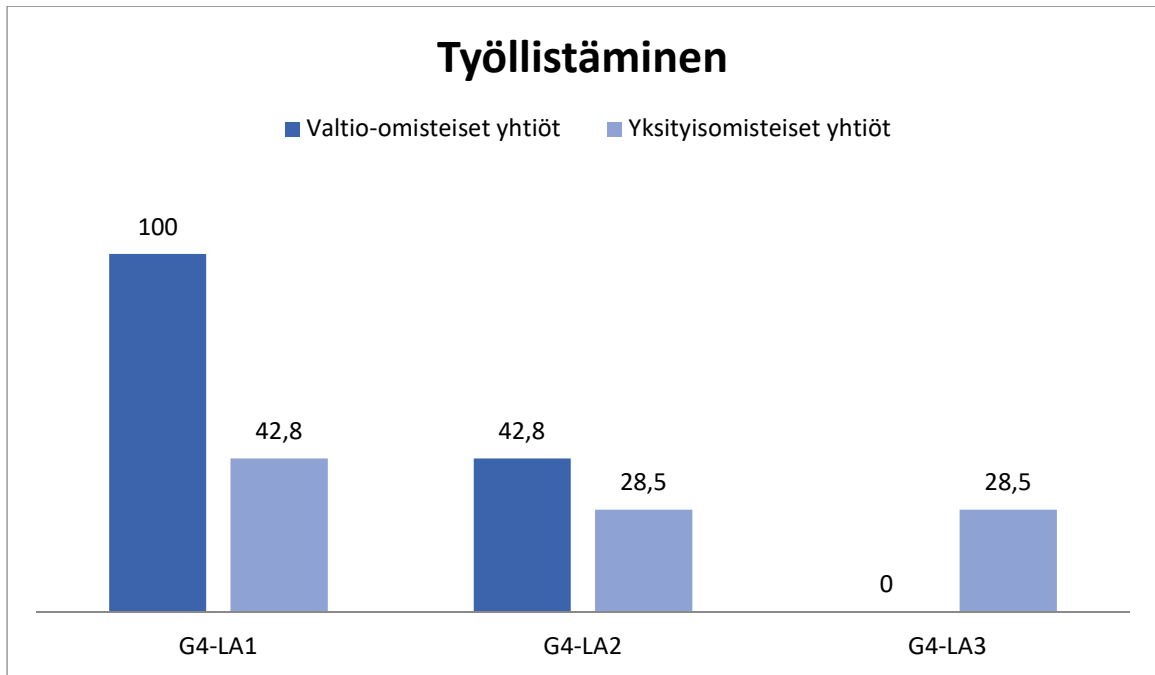
KUVIO 1. Organisaation taustakuvaus- indeksien käyttö

Kuten kuviosta 1 näkyy, organisaation taustakuvausta koskevien GRI- indeksien käyttöaktiivisuudessa on havaittavissa vaihtelua tutkimusyhtiöiden kohdalla. G4-10 henkilöstön määrä työsuhteen ja työsopimuksen mukaan, alueellisesti ja sukupuolen mukaan jaoteltuna löytyi 85,7 % valtio-omisteisten yhtiöiden raporteista ja 71,4 %

yksityisomistuksessa olevien yhtiöiden raporteista. Osio G4-11 kertoo työehtosopimusten piiriin kuuluvan henkilöstön määrästä. Aiemman tiedon mukaan ammattiliittoihin kuuluvan henkilöstön osuudesta raportoinnissa suomalaiset yhtiöt ovat olleet erittäin epäaktiivisia (Vuontisjärvi 2006, 344). Tässä tarkastelussa asiasta kuitenkin raportoi 85,7 % valtio-omisteisista yhtiöistä ja 57,1 % yksityisomisteisista. Organisaation toimitusketjusta indeksin G4-12 mukaisesti raportoi 28,5 % valtio-omisteisista ja vastaavasti 42,8 % yksityisomisteisista. Myös Panapanaan ym. (2003, 143) totesivat suomalaisyrityksien kertovan vähäisesti toimitusketjuistaan, vaikka asiat olisivatkin kunnossa. Merkittävistä muutoksista yhtiön koossa, rakenteessa, omistuksessa tai toimitusketjussa raportoi indeksiä G4-13 käyttäen 28,5 % molemmista yhtiöryhmistä. Raportointi G4-14 varovaisuuden periaatteen soveltaminen- indeksiin liittyen oli 14,2 prosenttia valtio-omisteisilla ja yksityisomisteisillä yhtiöillä. G4-15 mukainen kertominen organisaatioiden hyväksymistä tai edistämistä ulkopuolisten toimijoiden periaatteista tai aloitteista oli vähäistä, vain 14,2 % luokkaa valtio-omisteisillä yhtiöillä. Yksityisomisteisillä yhtiöillä raportointiaste oli 28,5 %. Lisäksi G4-16 -indeksillä ilmaistava yhtiöiden jäsenyydet järjestöissä ja edunvalvontaorganisaatioissa oli kummallakin heikkoa ja 14,2 %.

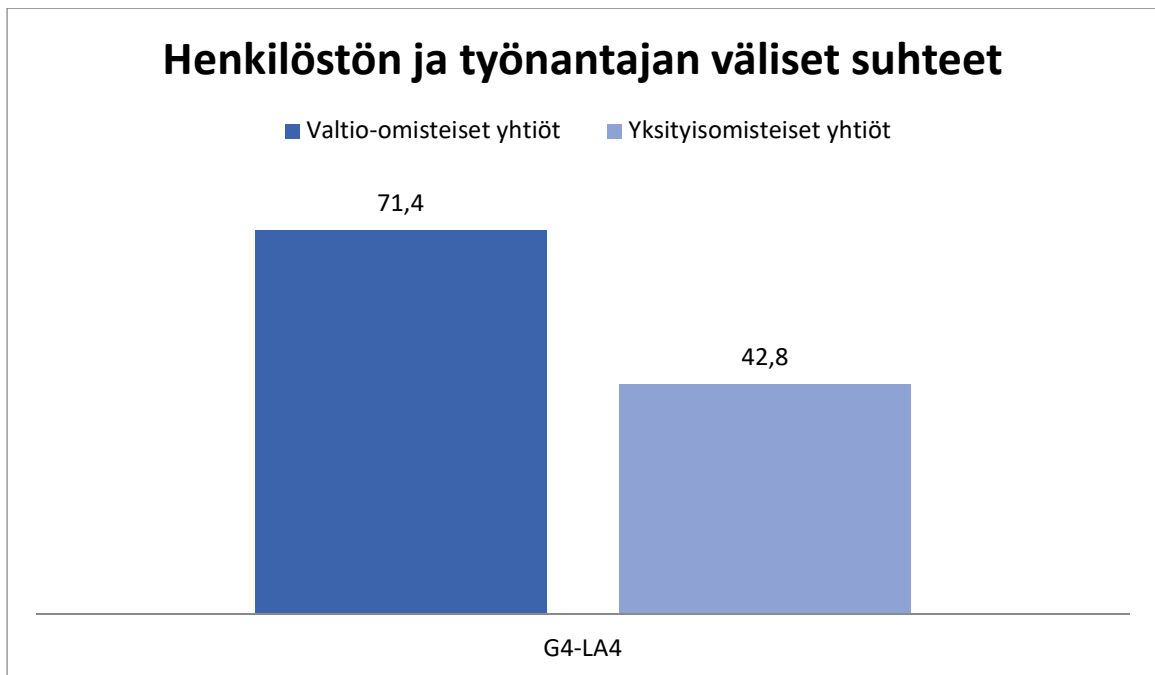
6.2.2. Työntekijät ja työolot

Kuviossa 2 tarkastellaan yhtiöiden raportointiaktiivisuutta esiteltyjen GRI- ohjeiston indeksien osalta. Indeksit liittyvät työntekijöihin sekä yhtiön työoloihin. Suomalaiset yhtiöt ovat tutkimuksen mukaan aktiivisia työntekijäkysymyksissä ja erityisesti työntekijöiden hyvinvointiin panostetaan (Panapanaan ym. 2003). Myös omat tulokseni myötäilivät tätä päätelmää.



KUVIO 2. Työllistäminen- indeksien käyttö

Työntekijät ja työolot- osiossa todettiin eroavaisuuksia valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden sosiaalisen vastuun raportoinnissa. Työllistämisen indekseissä G4-LA1–3 huomio kiinnittyi erityisesti kohtaan G4-LA1. Kaikki valtio-omisteisistä yhtiöistä raportoi uuden henkilöstön palkkaamisesta organisaatioon sekä henkilöstön vaihtuvuudesta ikäryhmittäin, sukupuolittain ja alueittain. Tulos eroaa huomattavasti yksityisomisteisten tuloksesta, sillä alle puolet, 42,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä raportoi samasta aiheesta. Kohdan G4-LA2 eli vakituiselle henkilöstölle kuuluvista eduista, joita määrä- tai osa-aikaisille työntekijöille ei tarjota, tietojen osalta raportointi oli valtio-omisteisten yhtiöiden osalta suositumpaa, sillä asiasta kertoi 42,8 % yhtiöistä, mikä on tuloksena kuitenkin heikohko. Suomalaisyriyksiä on jo aikaisemmin todettu olevan huonoja raportoimaan tasa-arvon toteutumiseen liittyvistä asioista (Vuontisjärvi 2004). Vastaavasti 28,5 % yksityisomisteisistä yhtiöistä ilmaisi tiedon yhteiskuntavastuuraporteissaan. Toisaalta yksikään valtio-omisteisistä yhtiöistä ei ilmoittanut vuoden 2016 raporteissaan G4-LA3 henkilöstön töihin paluustetta tai vanhempainloman jälkeistä pysyvyyttä yhtiössä sukupuolittain. Suomalaiset yhtiöt ovat tutkitusti heikkoja raportoimaan myös työn ja muun elämän yhdistämiseen liittyvistä seikoista (Vuontisjärvi 2004). Tiedon kyllä kertoi 28,5 % tarkastelun yksityisomisteisistä yhtiöistä.



KUVIO 3. Henkilöstön ja työnantajan väliset suhteet- indeksi

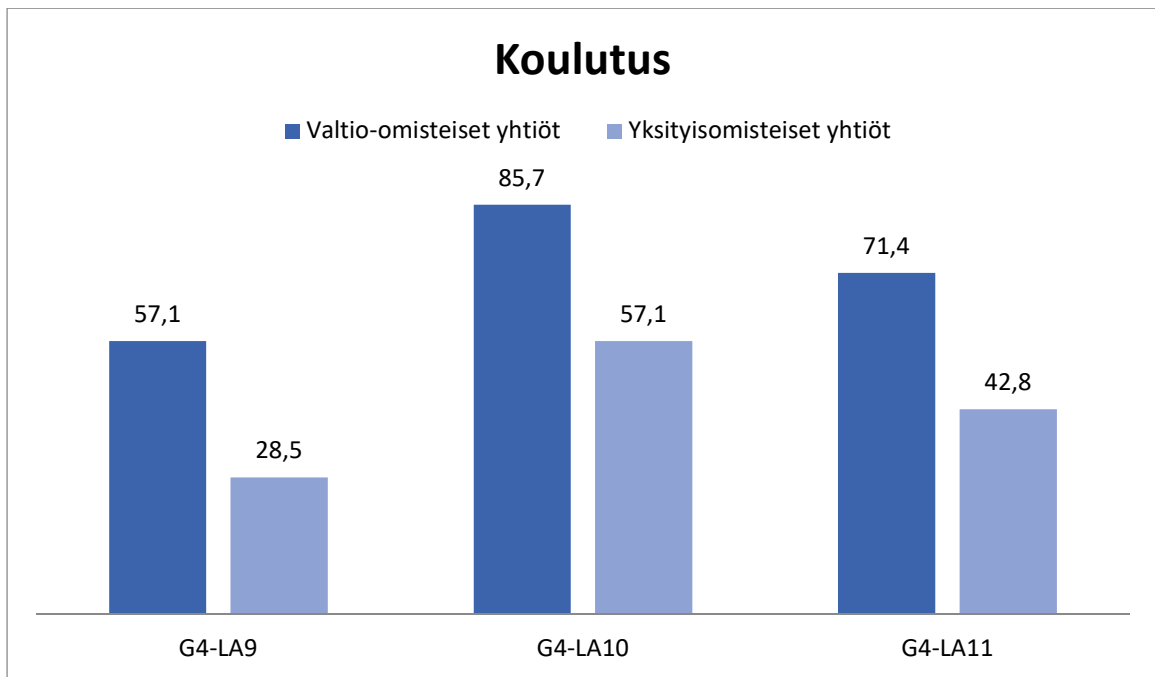
Henkilöstön ja työnantajan väliset suhteet käsittävät indeksin G4-LA4, joka koskee uudelleenjärjestelytilanteissa noudatettavia vähimmäisilmoitusaikoja ja sen sisällymisestä työehtosopimukseen. Valtio-omisteisista yhtiöistä asiasta raportoi 71,4 prosenttia yhtiöistä. Vastaavasti samasta asiasta raportoi yksityisomisteisista yhtiöistä alle puolet eli 42,8 %.

Suomalisyhtiöiden on todettu raportoivan heikosti ammattiliittoihin liittyvistä seikoista (Vuontisjärvi 2006, 341).



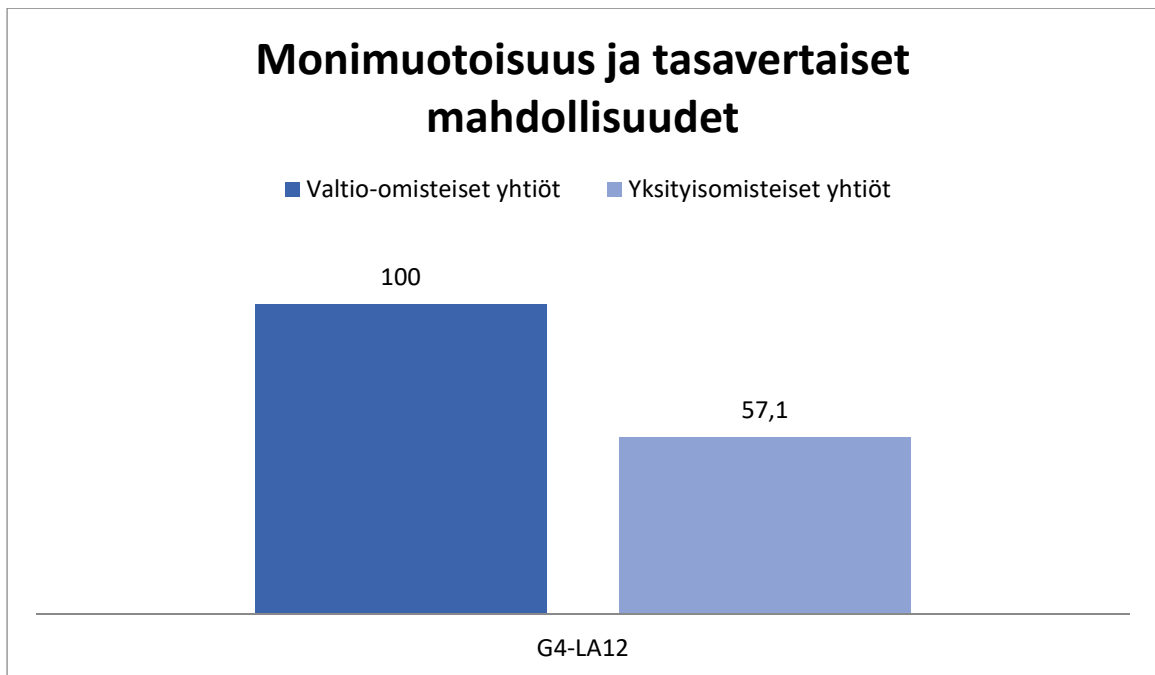
KUVIO 4. Työterveys- ja turvallisuus- indeksi

Kuvion 4 työterveys ja -turvallisuus osio koostuu indekseistä G4-LA5–8. Vuontisjärven (2006, 341) saamien tuloksien mukaan yhtiöt ovat aktiivisia raportoimaan työntekijöiden osallisuudesta ja työntekijöiden kuulemisesta eri tilanteissa. Kokonaistyövoiman edustuksesta henkilöstön ja johdon työterveyttä ja -turvallisuutta koskevissa toimikunnissa kertoi kuitenkin vain 28,5 % niin valtio-omisteisista kuin yksityisomisteisista yhtiöistä. Edukseen erottui valtio-omisteisten yhtiöiden raportointi aktiivisuus G4-LA6 kohdassa, sillä kaikki yhtiöt kertoivat raporteissaan työntekijöitä kohdanneista tapaturmista, tapaturmatyypeistä, ammattitautien esiintyvyydestä, poissaoloista sekä mahdollisista kuolemantapauksista ja kaikista näistä alueittain ja sukupuolen mukaan jaoteltuna. Kyseinen indeksi menee työterveysasioiden alaisuuteen, jonka Vuontisjärvi (2006, 342) on todennut olevan yksi yleisemmistä aihepiireistä suomalaisyhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteissa. Yksityisomisteisistäkin yhtiöistä yli puolet eli 57,1 % ilmoitti raportissaan edellä mainituista seikoista. Osioista G4-LA7 eli työntekijöistä, jotka altistuvat työtehtävissään erilaisille sairauksille ilmoitti kummassakin ryhmässä 28,5 % yhtiöistä. Tämä myös kuuluu Vuontisjärven (2006, 342) tuloksien suosittuun työterveysraportointiin. Ammattiliittoihin liittyvän raportoinnin on todettu olevan olematonta suomalaisissa yhtiöissä (Vuontisjärvi 2006, 342). Tässäkin tutkielmassa ammattiliittojen kanssa tehtyjen sopimuksien terveys- tai turvallisuusteemoista indeksin G4-LA8 mukaisesti kertoi vain 28,5 % niin valtio-omisteisista kuin yksityisomisteisista yhtiöistä.



KUVIO 5. Koulutus- indeksit

Kuviossa 5 indeksit G4-LA9–11 käsittelivät henkilöstön koulutuksesta raportointia. Valtio-omisteiset yhtiöt esiintyivät tässä tarkastelussa innokkaampina raportoimaan koulutukseen liittyvistä seikoista. Myös Vuontisjärvi (2004) on todennut suuryrityksien kiinnittävän huomiota yhteiskuntavastuuraportoinnissaan ja sosiaalisessa vastuussa henkilöstön kouluttamiseen. Henkilöstön koulutus tunneista indeksin G4-LA9 mukaisesti kertoi valtio-omisteisistä yhtiöistä yli puolet eli 57,1 % yhtiöistä. Yksityisomistuksessa olevista yhtiöistä asiasta kertoi vain 28,5 prosenttia. Tärkeäksi nousi G4-LA10 osaamisen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen tähtäävistä ohjelmista raportoiminen, joilla tavoitellaan henkilöstön työllistymisen tukemista myös työsuhteen päättymisen jälkeen. Molemmista ryhmistä juuri tästä aiheesta yhtiöt olivat raportoineet eniten; valtio-omisteisten yhtiöiden osalta 85,7 % ja yksityisomisteisistä yhtiöistä 57,1 %. Säännöllisten suoritusarviointien ja kehityskeskustelujen piirissä olevan henkilöstön osuudesta kertoi 71,4 % valtio-omisteisistä ja alle puolet eli 42,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä.



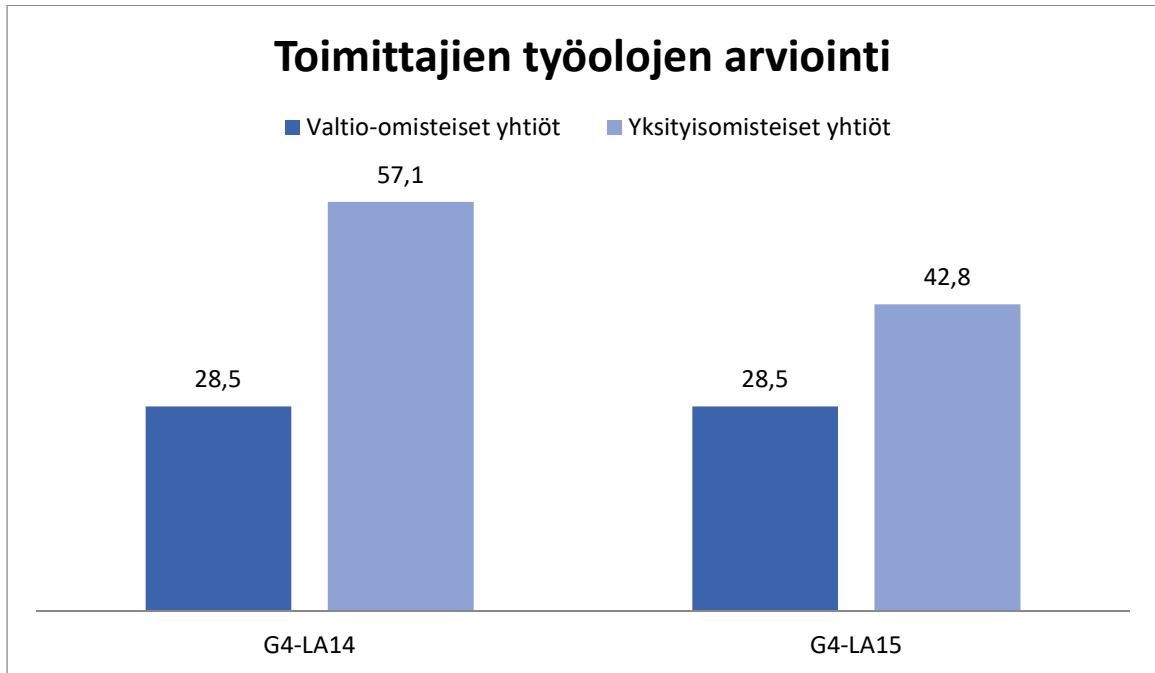
KUVIO 6. Monimuotoisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet- indeksi

Monimuotoisuuden ja tasavertaisten mahdollisuuksien G4-LA12 kohdalla valtio-omisteiset yhtiöt erottuivat jälleen selkeästi edukseen. Kuvion 6 mukaisesti kaikki yhtiöt ovat sisältäneet indeksin raportteihinsa. Tämä on toisaalta ristiriidassa Vuontisjärven (2004) tuloksen kanssa, sillä hänen mukaansa suomalaiset suuryritykset ovat jättäneet vähemmälle huomiolle sosiaalisen vastuun raportoinnissa tasa-arvon toteutumisen sekä rajoitteisten tai vajaakuntoisten henkilöiden palkkaamisen. Yksityisomisteisissa yhtiöissä raportointiaste on enemmän kuin puolet eli 57,1 prosenttia.



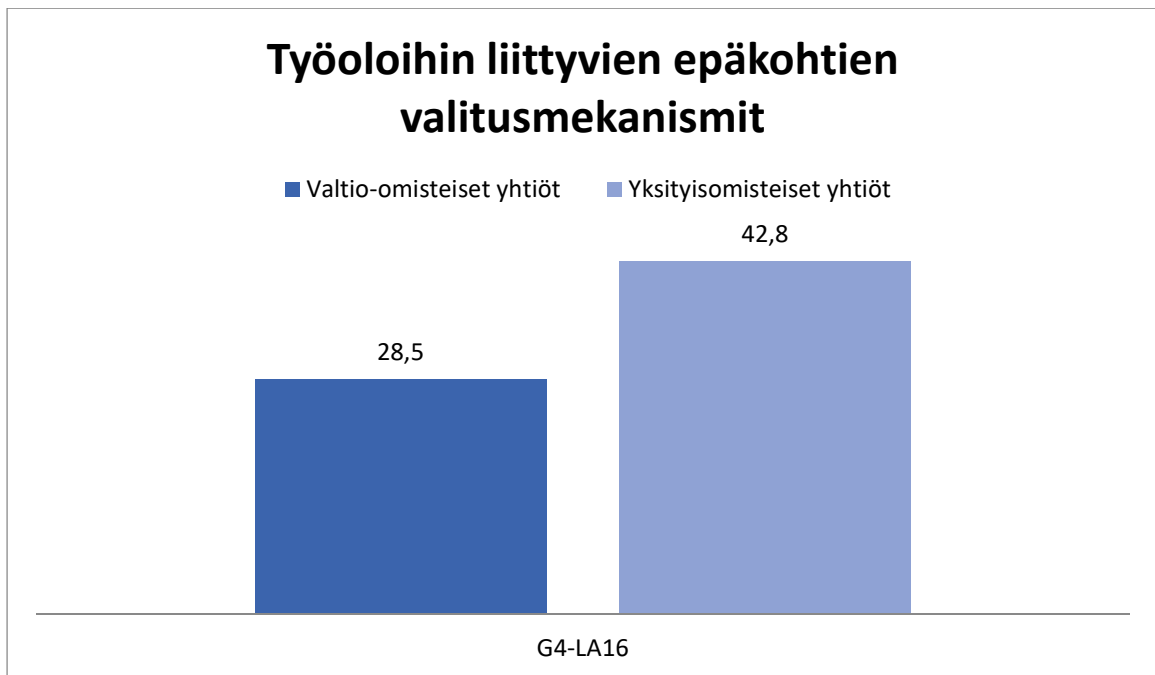
KUVIO 7. Tasa-arvoinen palkitseminen- indeksi

Kuvion 7 mukaisesti G4-LA13 eli naisten ja miesten peruspalkkojen ja palkitsemisen suhteesta henkilöstöryhmittäin kertoivat 57,1 prosenttia valtio-omisteisista ja 42,8 % yksityisomisteisista yhtiöistä. Valtio-omisteisten yhtiöiden aktiivisuus ei tue Vuotisjärven (2006, 343) tulosta yhtiöiden heikosta tasa-arvon toteutumisen raportoinnista, vaikka 57,1 % ei olekaan hirveä suuri osuus.



KUVIO 8. Toimittajien työolojen arviointi- indeksit

Panapanaan ym. (2003, 147) ovat todenneet suomalaisyrityksien suhteiden toimittajiin olevan tyypillisesti hyvin organisoituja, mutta toiminnasta kysyessä tietoja ei ole kuitenkaan saatavilla tai niitä ei tiedetä. Tässä kuvion 8 tarkastelussa toimittajien työolojen arvioinnista raportoisessa yksityisomisteiset yhtiöt olivat aktiivisempia kuin valtio-omisteiset yhtiöt. Prosenttiosuuden arvioiduista uusista toimittajista raportoi vain 28,5 % valtio-omisteisistä yhtiöistä ja 57,1 % yksityisomisteisistä. Merkittävistä vaikutuksista työoloihin toimitusketjuissa raportoi myös 28,5 prosenttia valtio-omisteisistä ja 42,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä. Panapanaan ym. (2003, 147) tulos voi osaltaan selittää heikkoa raportointiaktiivisuutta kummassakin tapauksessa.

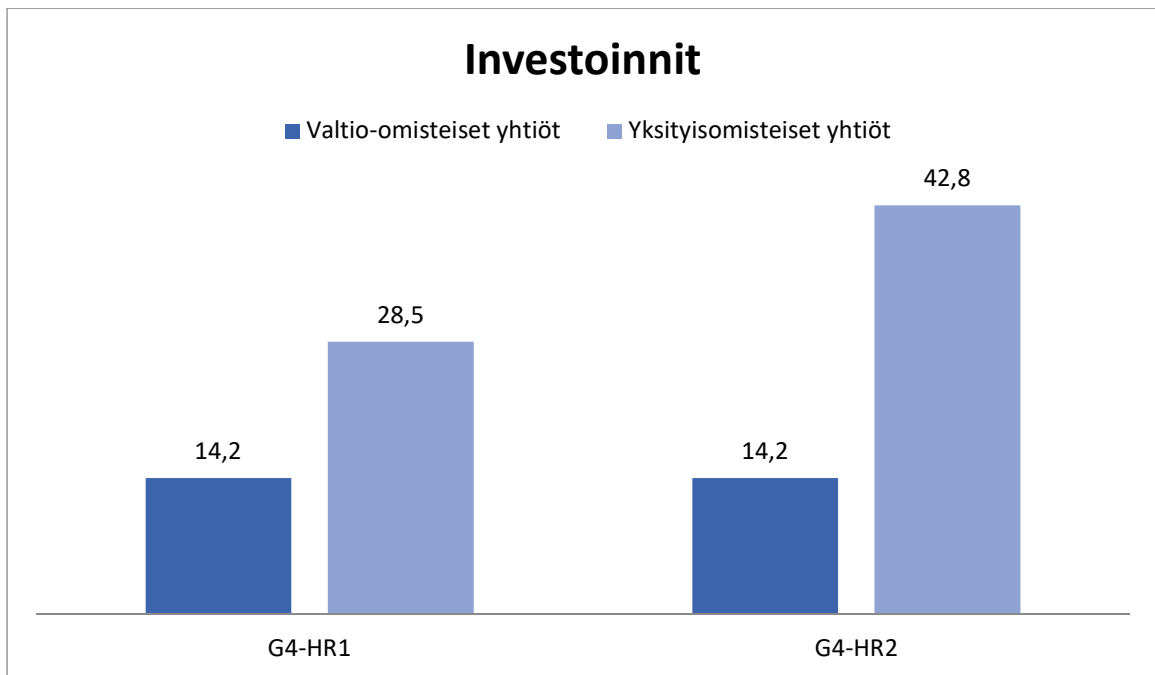


KUVIO 9. Työoloihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit- indeksi

Työoloihin liittyvistä rekisteröidyistä, käsitellyistä sekä ratkaistuista valituksista kertoi 28,5 % valtio-omisteisistä yhtiöistä ja 42,8 % tarkastelun yksityisomisteisistä yhtiöistä. Tämän kuvion 9 sisältö oli myös osio, jossa yksityisomisteiset yhtiöt olivat valtio-omisteisiä aktiivisempia, mutta silti yksityisomisteisistakin yhtiöistä alle puolet kertoi asiasta raportissaan.

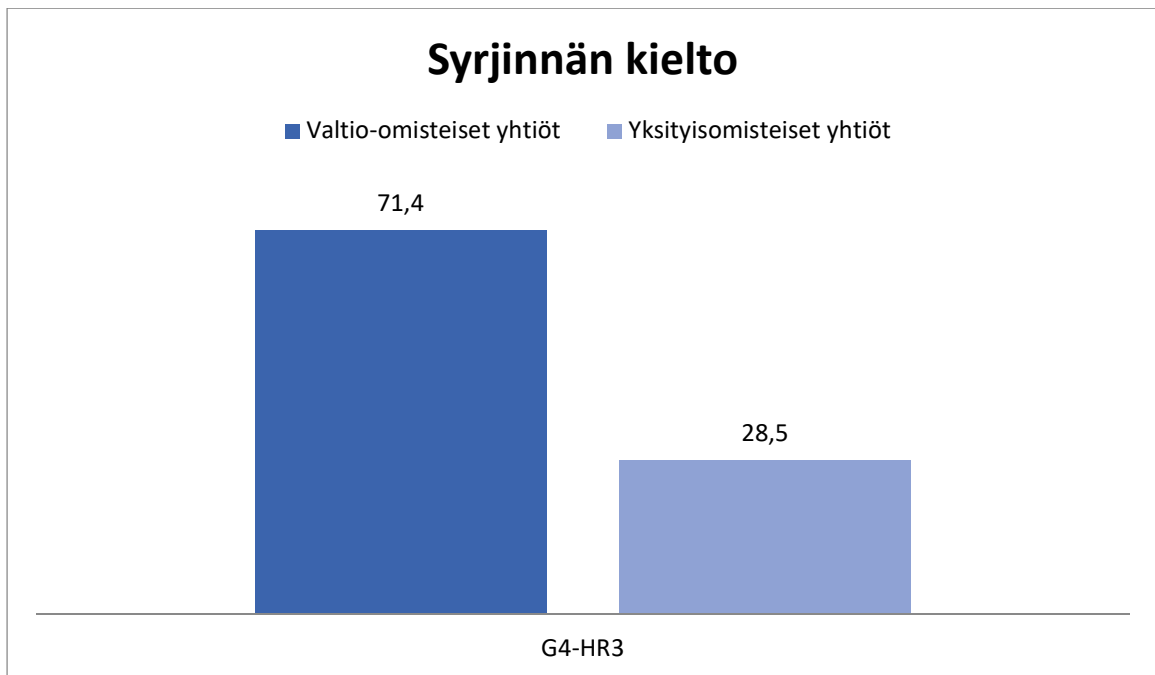
6.2.3. Ihmisoikeudet

Seuraavaksi kuviossa 10 näemme valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden raportointia ihmisoikeuksiin liittyvissä seikoissa.



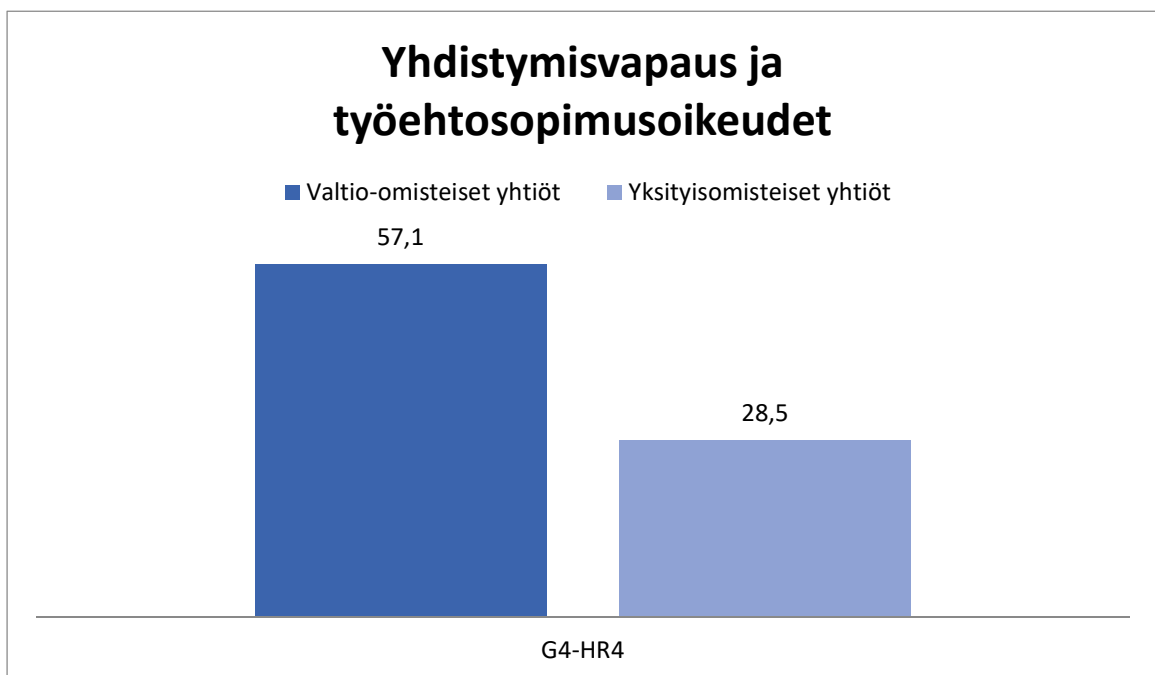
KUVIO 10. Ihmisoikeudet- indeksit

Kokonaisuudessaan kuviossa 10 on huomioitavaa, kuinka vähäisin määrin yhtiöt ovat ihmisoikeuksiin liittyvistä seikoista kertoneet raporteissaan. G4-HR1- indeksin mukaista raportointia investointisopimuksista, joissa olisi ollut ihmisoikeuksiin liittyviä ehtoja tai joiden yhteydessä olisi toteutettu ihmisoikeusarviointi, ei toteutettu kuin 14,2 % valtio-omisteisissa yhtiössä ja 28,5 % yksityisomistuksessa olevissa yhtiössä. Myös ihmisoikeuskoulutukseen osallistumisesta raportoiminen indeksin G4-HR2 mukaisesti oli vähäistä, jälleen vain 14,2 prosenttia valtio-omisteisistä yhtiöistä raportoi tehneensä näin. Yksityisomisteisten yhtiöiden kohdalla tilanne oli vain hieman parempi, 42,8 prosentin raportoinnilla.



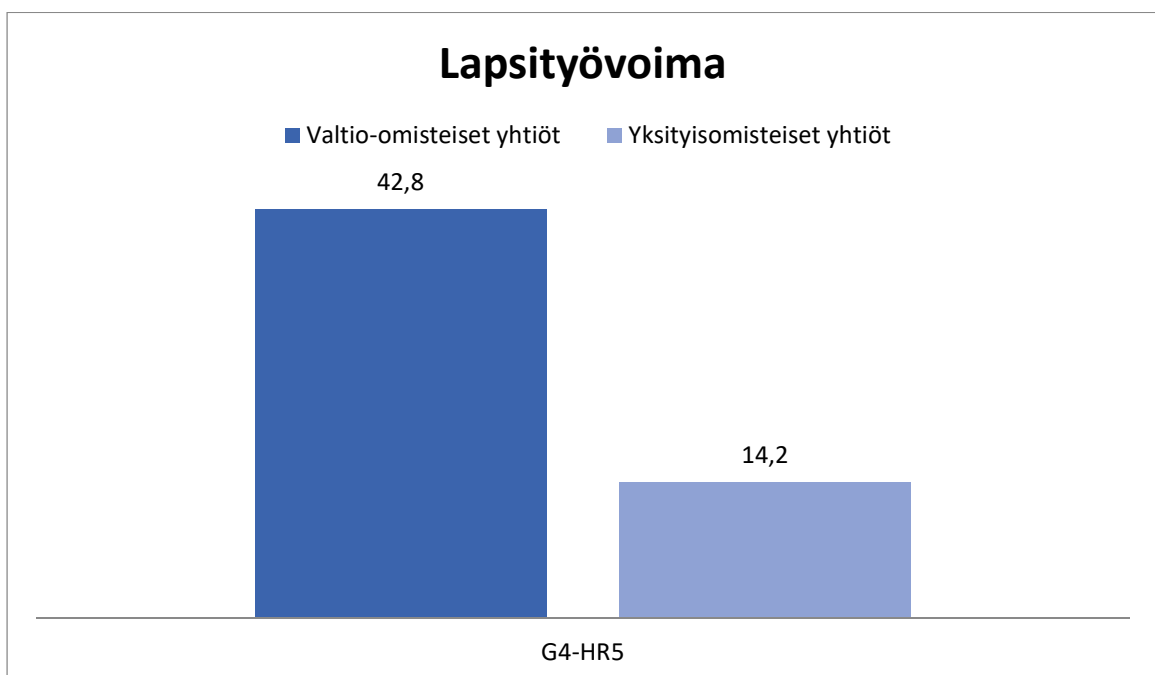
KUVIO 11. Syrjinnän kieltö- indeksi

Kuvio 11 eli indeksi G4-HR3 syrjinnästä on mielenkiintoinen. 71,4 prosenttia valtio-omisteisista yhtiöistä raportoi syrjintätapauksien lukumääristä ja niiden vuoksi tehdyistä toimenpiteistä, vaikka on todettu suurten suomalaisyrityksien raportoivan heikonlaisesti tasa-arvon toteutumisesta (Vuontisjärvi 2006, 343). Yksityisomisteisista yhtiöistä vain 28,5 prosenttia raportoi syrjintää koskevista asioista.



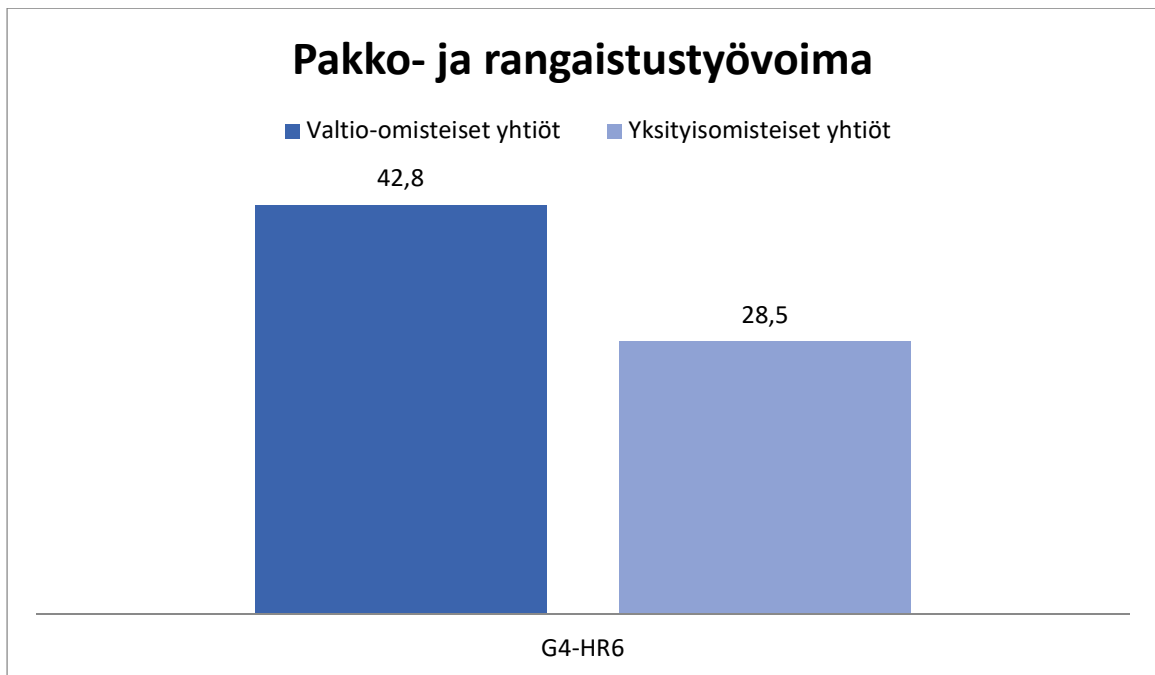
KUVIO 12. Yhdistymisvapaus ja työehtosopimusoikeudet- indeksi

Tutkimuksen mukaan suuret suomalaiset yritykset eivät ole aktiivisia raportoimaan ammattiliittoja koskevista seikoista (Vuontisjärvi 2006, 341). Rikkomuksista yhdistymisvapautta tai oikeutta työehtosopimukseen kohtaan ja näihin liittyvistä toimenpiteistä asioiden korjaamiseksi indeksin G4-HR4 mukaisesti kertoi yhteiskuntavastuuraportoinnissaan yli puolet eli 57,1 % tarkastelun valtio-omisteisista yhtiöistä. Kuvion 12 mukaisesti samasta raportoi 28,5 prosenttia yksityisomisteisista yhtiöistä. Suomalaisyhtyrityksien on todettu olevan heikkoja raportoimaan toimittajasuhteistaan, vaikka suhteet ovat yleisesti ottaen hyvin järjestettyjä (Panapanaan ym. 2003, 147). Tämä voi osaltaan selittää tarkastelun raportointiaktiivisuutta.



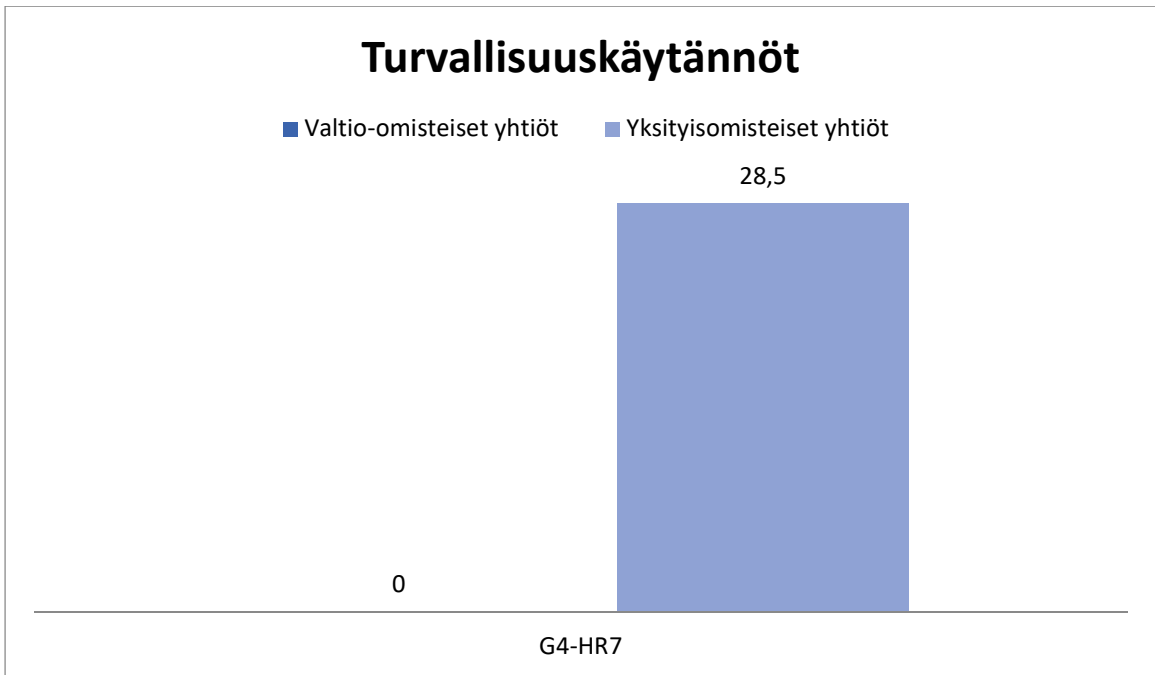
KUVIO 13. Lapsityövoima- indeksi

Indeksi G4-HR5 kohdistuu raportoimiseen tunnistetuista toimittajista, joilla on kytköksiä lapsityövoiman käyttöön sekä raportointiin toimista, joita on tehty lapsityövoiman käytön estämiseksi. Kuten kuvioista 13 nähdään, vain 14,2 % yksityisomistuksessa olevista tarkastelun yhtiöistä kertoi asiasta raportissaan. Myös valtio-omisteisten yhtiöiden osalta indeksin käyttö yhteiskuntavastuuraportoinnissa oli heikkoa, 42,8 prosenttia. Osaltaan tähän voi vaikuttaa se, ettei lapsityövoiman kaltaisia kysymyksiä pidetä relevantteina suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä suomalaisyhtiöiden huono aktiivisuus raportoida toimittaja suhteistaan, vaikka asiat olisivat kunnossa (Panapanaan ym. 2003, 140–147).



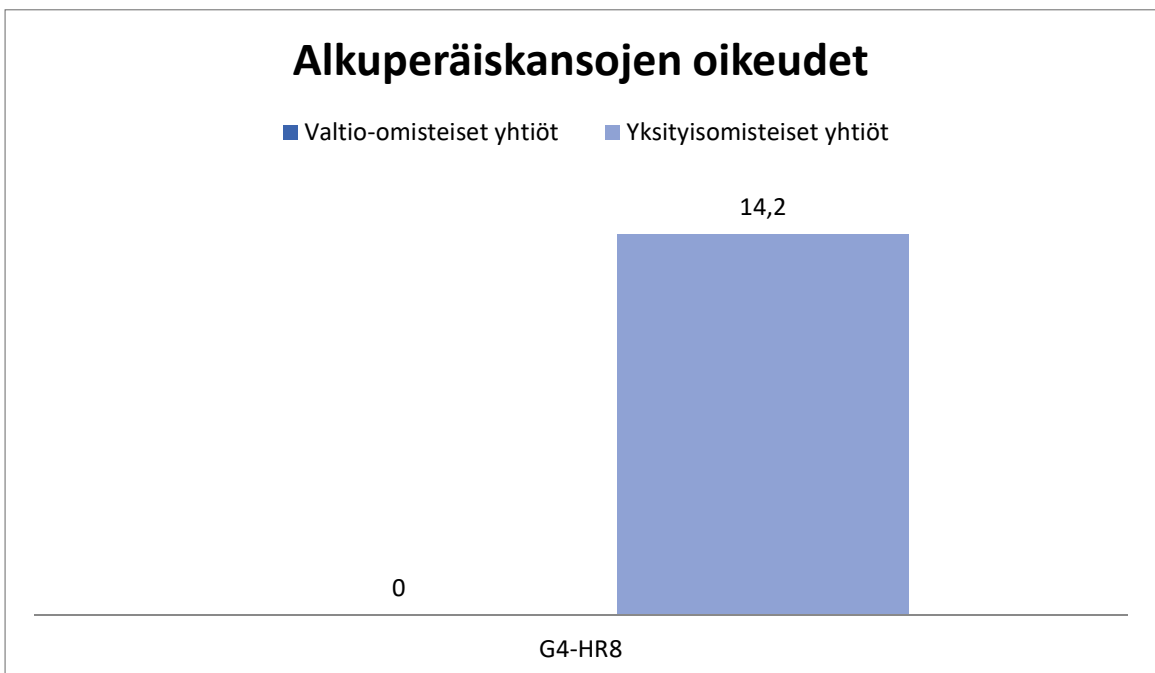
KUVIO 14. Pakko- ja rangaistustyövoima- indeksi

G4-HR6- indeksin mukainen kertominen toimittajista, joilla on tunnistettu riski pakko- tai rangaistustyövoiman käyttöön sekä yhtiöiden toimista kyseisen työvoiman käytön estämiseksi löytyi kuvion 14 mukaisesti 42,8 prosentilla valtio-omisteisten yhtiöiden raporteista. Suomessa pakko- tai rangaistustyöhön liittyvät kysymykset ovat lähinnä itsestäänselvyden asemassa, mikä voi osaltaan selittää matalaa kiinnostusta asiasta raportoimiseen (Panapanaan ym. 2003, 140). Vastaavasti 28,5 prosenttia yksityisomistuksessa olevista yhtiöistä raportoi asiasta omissa yhteiskuntavastuuraporteissaan.



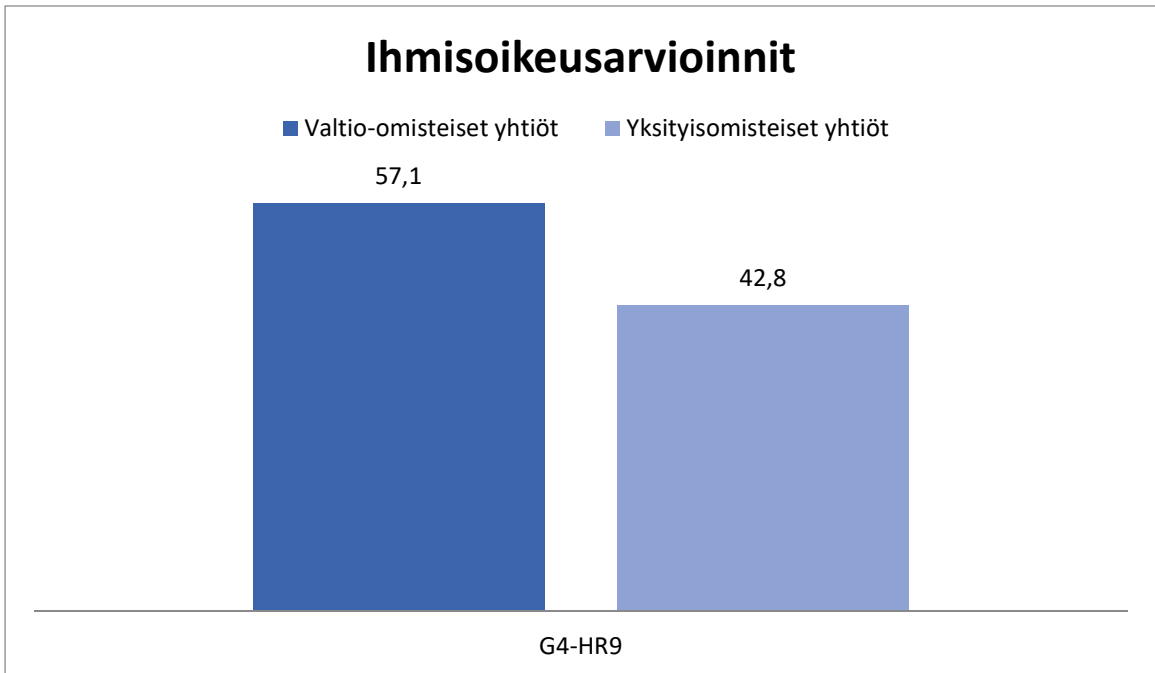
KUVIO 15. Turvallisuuskäytännöt- indeksi

Kuten kuviossa 15 näkyy, raportointi turvahenkilöstön prosenttiosuudesta, joka on osallistunut organisaation ihmisoikeuspolitiikan ja organisaation asiaan liittyviin menettelytapoihin perehdyttäviin koulutuksiin indeksin G4-HR7 mukaisesti, on erittäin vähäistä. Yksikään tarkastelun valtio-omisteisistä yhtiöistä ei asiasta raportoinut ja toisaalta myös vain 28,5 % yksityisomisteisistä yhtiöistä kertoi asiasta raportissaan.



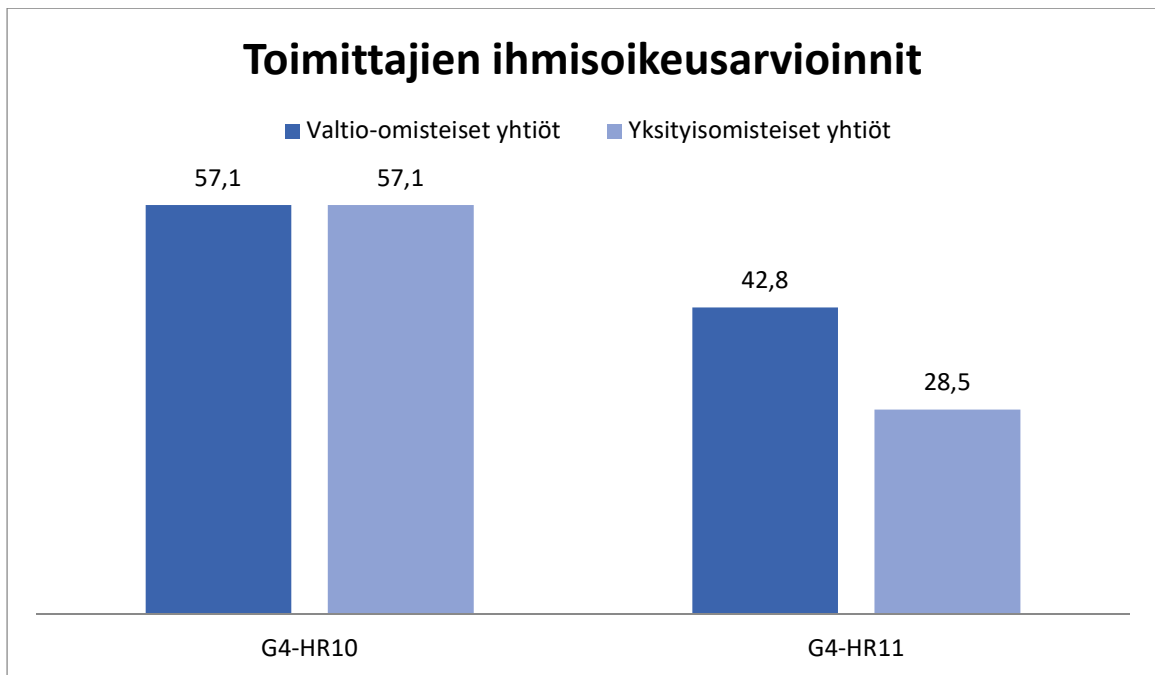
KUVIO 16. Alkuperäiskansojen oikeudet- indeksi

Kuvion 16 mukaan, rikkomuksista alkuperäiskansojen oikeuksia kohtaan ja näistä johtuneista toimenpiteistä ei raportoinut indeksin G4-HR8 mukaisesti yksikään tarkastelun valtio-omisteisista yhtiöistä. Myös yksityisomisteisten yhtiöiden raportointi asiasta oli heikkoa, vain 14,2 prosentin luokkaa.



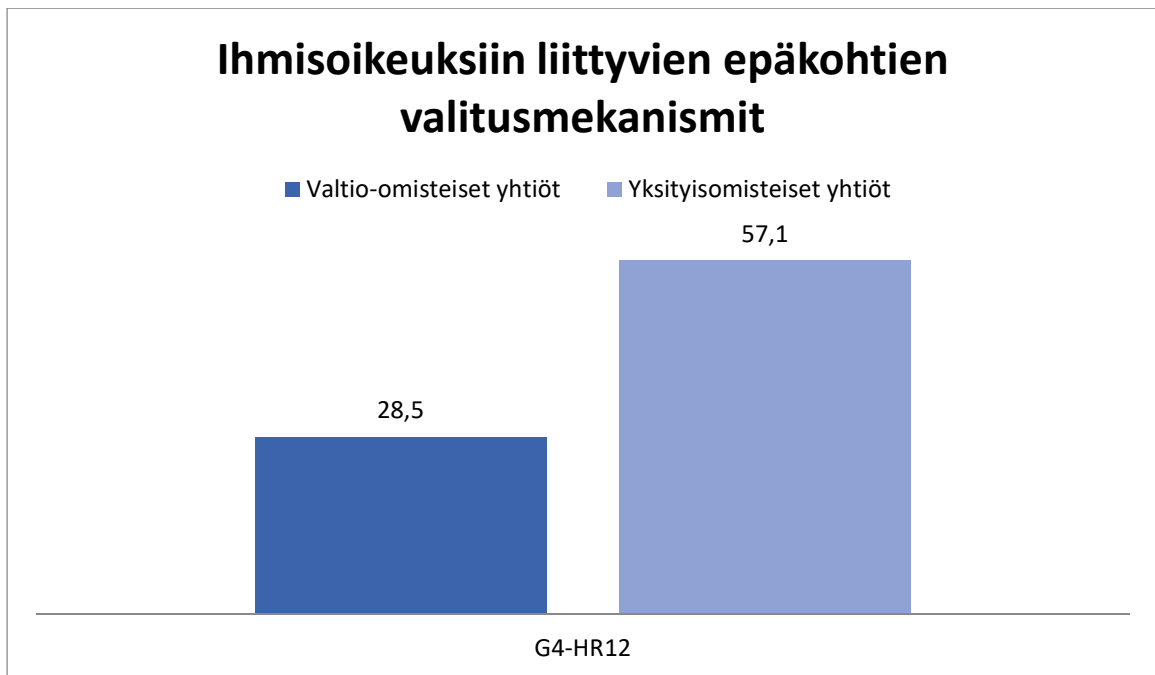
KUVIO 17. Ihmisoikeusarviointit- indeksi

Indeksi G4-HR9 ohjeistaa raportoimaan lukumäärällisesti tai prosenttiosuudellisesti toiminnoista, joissa on suoritettu ihmisoikeuksien läpikäynti tai vastaavasti vaikutusarviointi. Kuvion 17 mukaisesti, tarkastelun valtio-omisteisistä yhtiöistä indeksia käytti yhteiskuntavastuuraportoinnissaan 57,1 % ja yksityisomisteisistä yhtiöistä 42,8 %.



KUVIO 18. Toimittajien ihmisoikeusarviointit- indeksit

Suomalaisyriyksiön toimittajasuhteet on todettu mallikkaiksi, mutta asioista raportointi on heikkoa (Panapanaan ym. 2003, 147). Kuvioista 18 nähdään, miten valtio-omisteiset yhtiöt ja yksityisomisteiset yhtiöt kertoivatkin raporteissaan yhtäläisellä innokkuudella prosenttiosuuden tehdyistä uusien toimittajien ihmisoikeusarvioinneista indeksin G4-HR10 mukaisesti. Kummassakin ryhmässä raportoinnin osuus oli 57,1 prosentin tasoa. G4-HR11-indeksin mukaista merkittävien negatiivisten ihmisoikeusvaikutusten esiintymistä toimitusketjuissa sekä näihin liittyvistä toimenpiteistä kertoi raporteissaan 42,8 prosenttia valtio-omisteisistä yhtiöistä ja 28,5 % tarkastelun yksityisomisteisistä yhtiöistä.

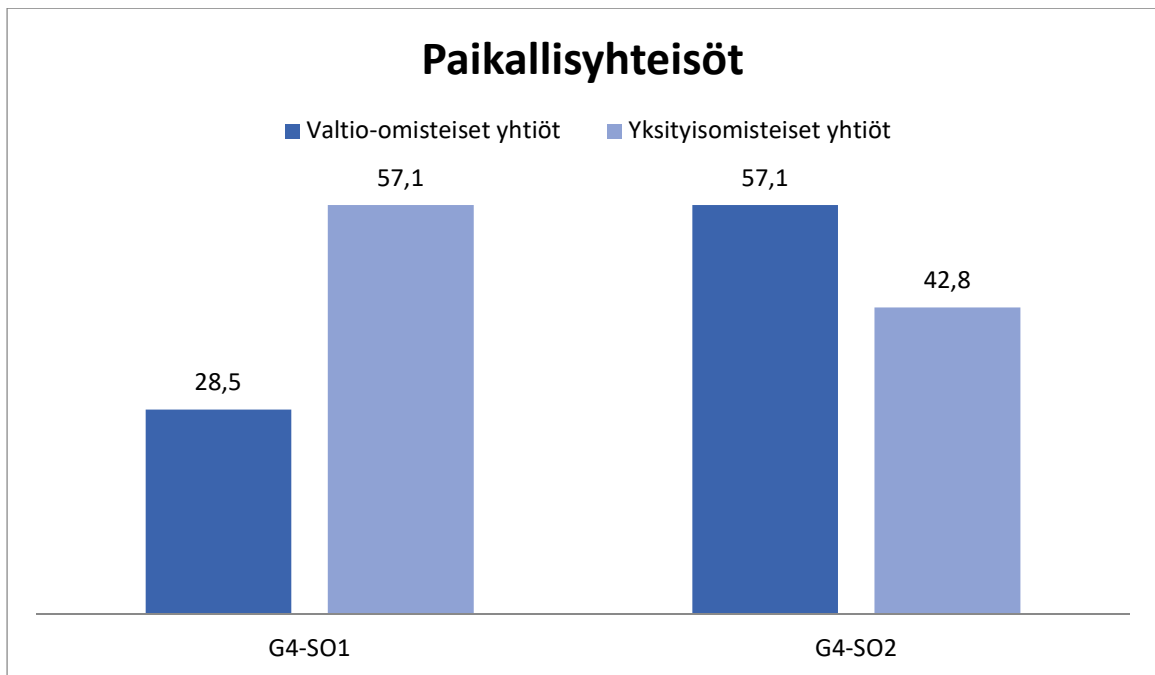


KUVIO 19. Ihmisoikeuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit- indeksi

Kuviosta 19 nähdään, miten ihmisoikeuksiin liittyvistä epäkohdista tehtyjen rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen valitusten raportointia yhteiskuntavastuu raportoinnin yhteydessä GRI G4-HR12- indeksillä ilmaisi 28,5 % valtio-omisteisista yhtiöistä. Samasta asiasta raportoi 57,1 % yksityisomisteisistä yhtiöistä.

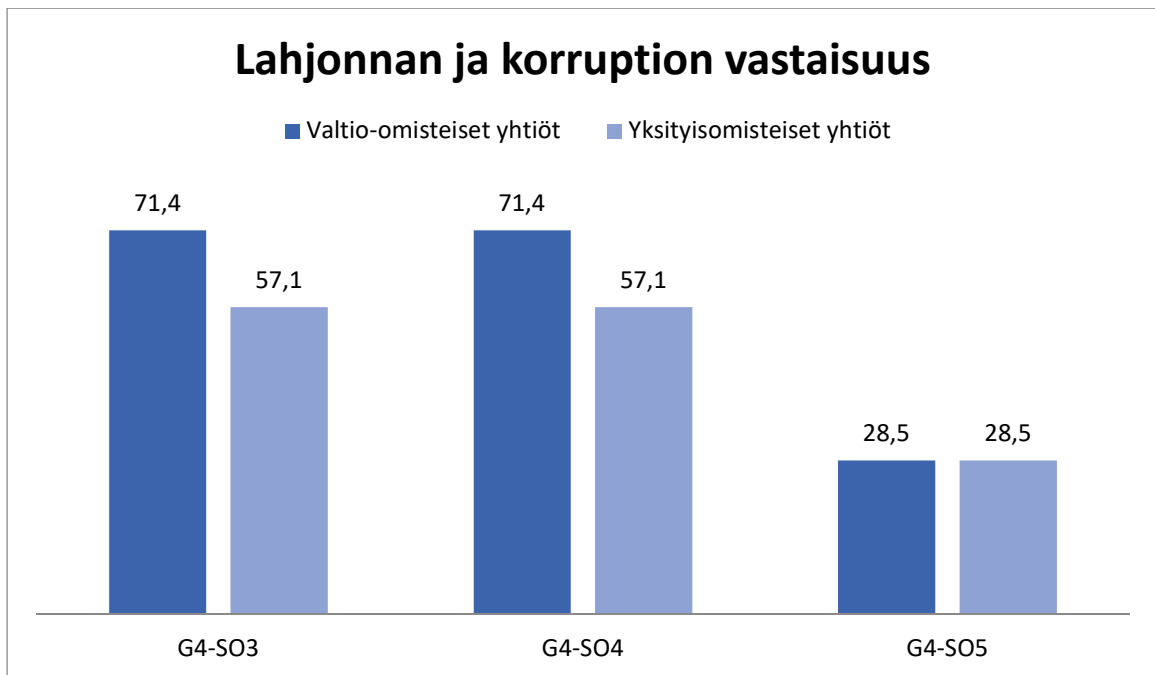
6.2.4. Yhteiskunta

Alempana olevassa kuviossa 20 erittelen valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuu raporteissa ilmennettyä yhteiskunta- temaista sisältöindeksienkäyttöä.



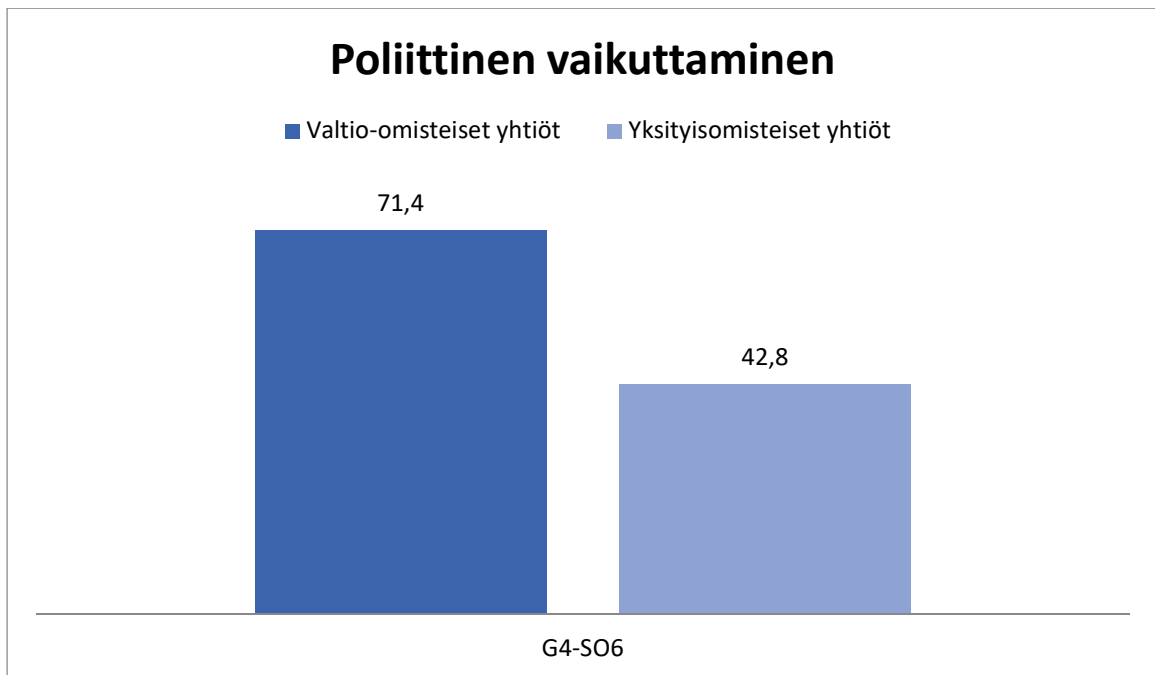
KUVIO 20. Paikallisyhteisöt- indeksi

Toimintoja koskevista paikallisyhteistyövuorovaikutuksista, vaikutusarvioinneista sekä kehitysohjelmista raportoi G4-SO1 mukaisesti valtio-omisteisistä yhtiöistä vain 28,5 prosenttia. Lisäksi kuviossa 20 näemme, että yksityisomisteisistä yhtiöistä samaa indeksiä käytti raportoinnissaan yli puolet yksityisomisteisistä yhtiöistä eli 57,1 %. Kuviossa 20 ilmenee myös, miten toimintojen mahdollisista ja nykyisistä paikallisyhteisö vaikutuksista raportointiin hieman tasaisemmin, sillä indeksiä G4-SO2 käytti tarkastelluista yhtiöistä 57,1 % valtio-omisteisistä ja 42,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä.



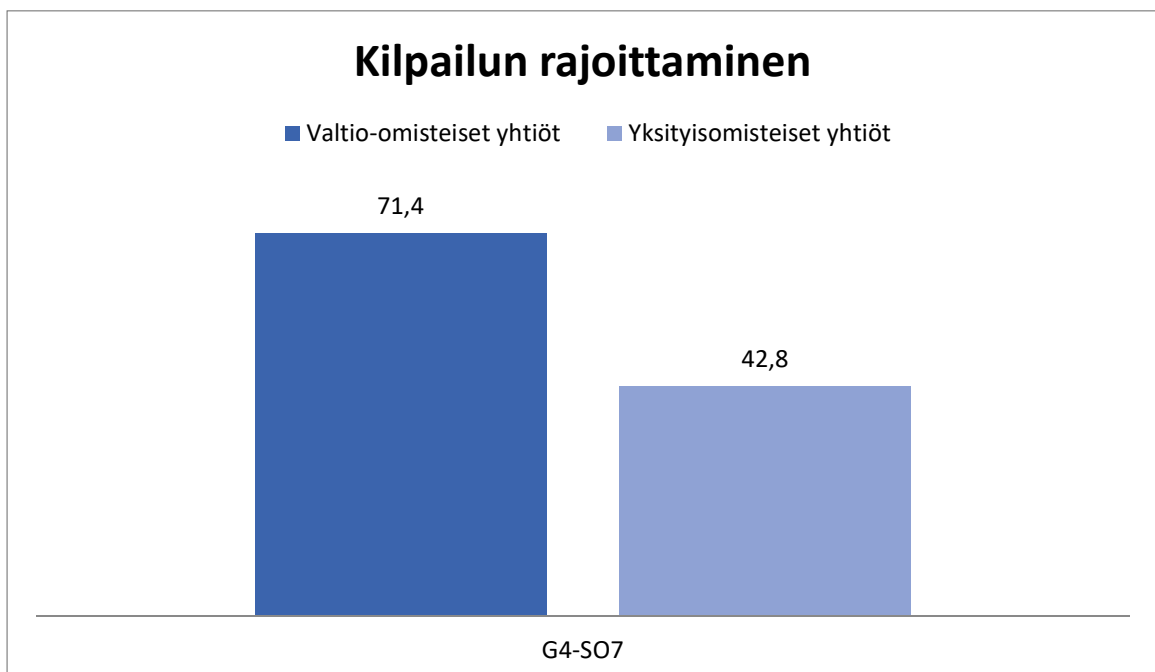
KUVIO 21. Lahjonnan ja korruption vastaisuus- indeksi

Kuviosta 21 nähtävissä olevassa lahjonnan ja korruptionvastaisuus- osiossa yhtiöt jakaantuivat raportoinnissa melko tasaisesti. Lahjonnan riskiarviointien tekemisestä raportoivat G4-SO3 -indeksiä käyttäen 71,4 % valtio-omisteisistä yhtiöistä ja 57,1 % yksityisomisteista yhtiötä. Korruption vastaiseen politiikkaan ja menettelytapoihin liittyvästä kommunikoinnista ja koulutuksen antamisesta G4-SO4- indeksin mukaisesti raportoivat edelleen 71,4 % valtio-omisteisistä yhtiöistä sekä 57,1% yksityisomisteisistä yhtiöistä. Indeksien G4-SO5 mukainen raportointi vahvistetuista lahjontatapauksista erottui muiden joukosta. Vain 28,5 % valtio-omisteisistä sekä yksityisomisteisistä yhtiöistä kertoi yhteiskuntavastuu raporteissaan vahvistetuista lahjonta tapauksista sekä näistä tilanteista seuranneista toimenpiteistä.



KUVIO 22. Poliittinen vaikuttaminen- indeksi

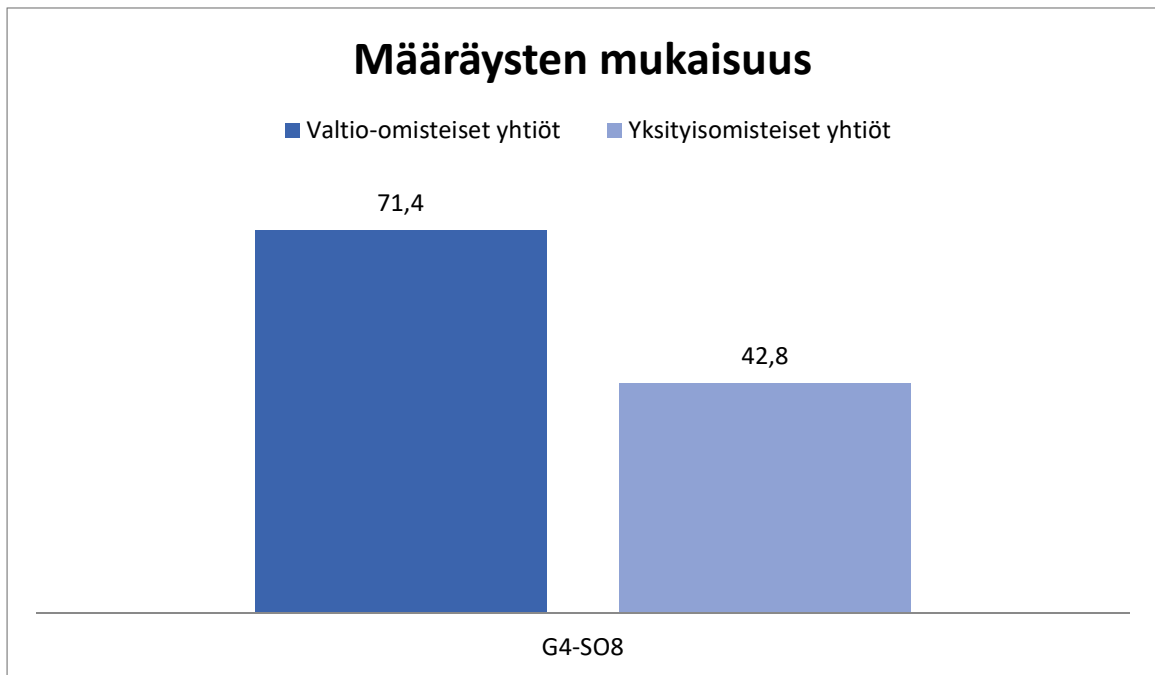
Saaduista poliittisista tuista maittain ja edunsaajittain kuviossa 22 yhtiöt raportoivat G4-SO6- indeksin mukaisesti seuraavasti: valtio-omisteisistä yhtiöistä 71,4 % oli raportoinut saamistaan poliittisista tuista ja alle puolet eli 41,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä.



KUVIO 23. Kilpailun rajoittaminen- indeksi

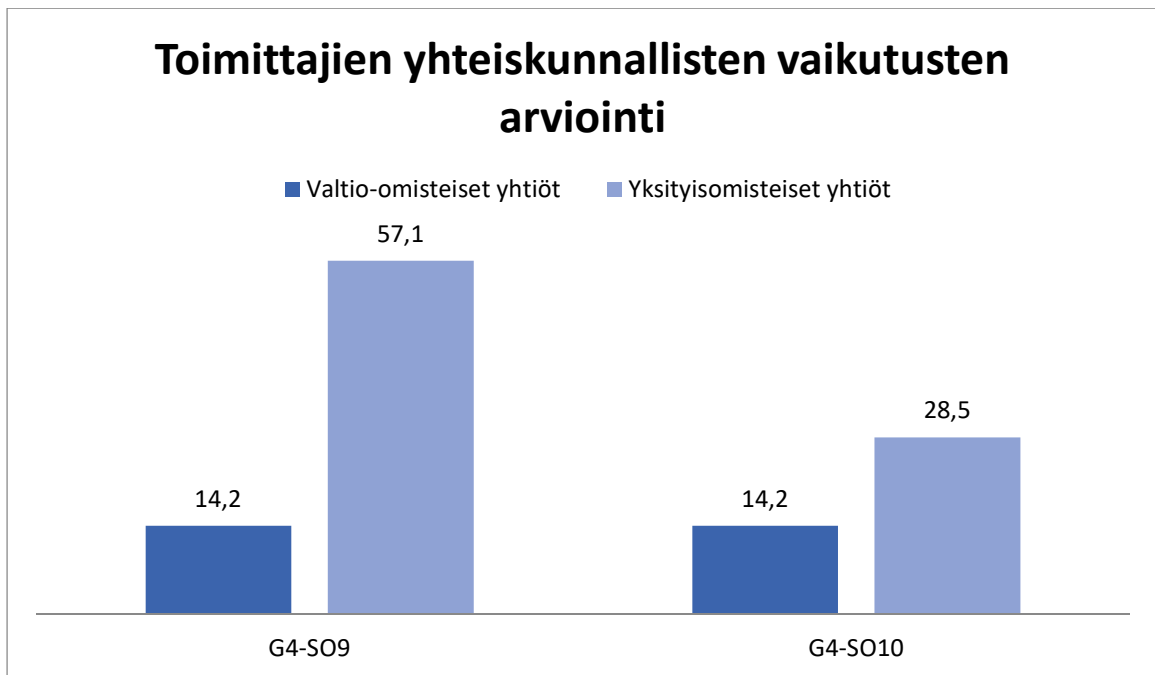
Kuviossa 23 näemme, että yhtiöt jakautuivat edellisen tavoin kilpailuoikeudellisten säännösten rikkomisesta, kartelleista tai määrävän markkina-aseman väärinkäytöstä

johtuneista oikeustoimista ja päätöksistä indeksin G4-SO7 mukaisessa raportoinnissa. Valtio-omisteisista yhtiöistä 71,4 % ilmaisi raportoinnissaan kilpailun rajoittamiseen liittyneistä oikeustoimista. Yksityisomisteisten yhtiöiden kohdalla osuus oli 42,8 %.



KUVIO 24. Määräysten mukaisuus- indeksi

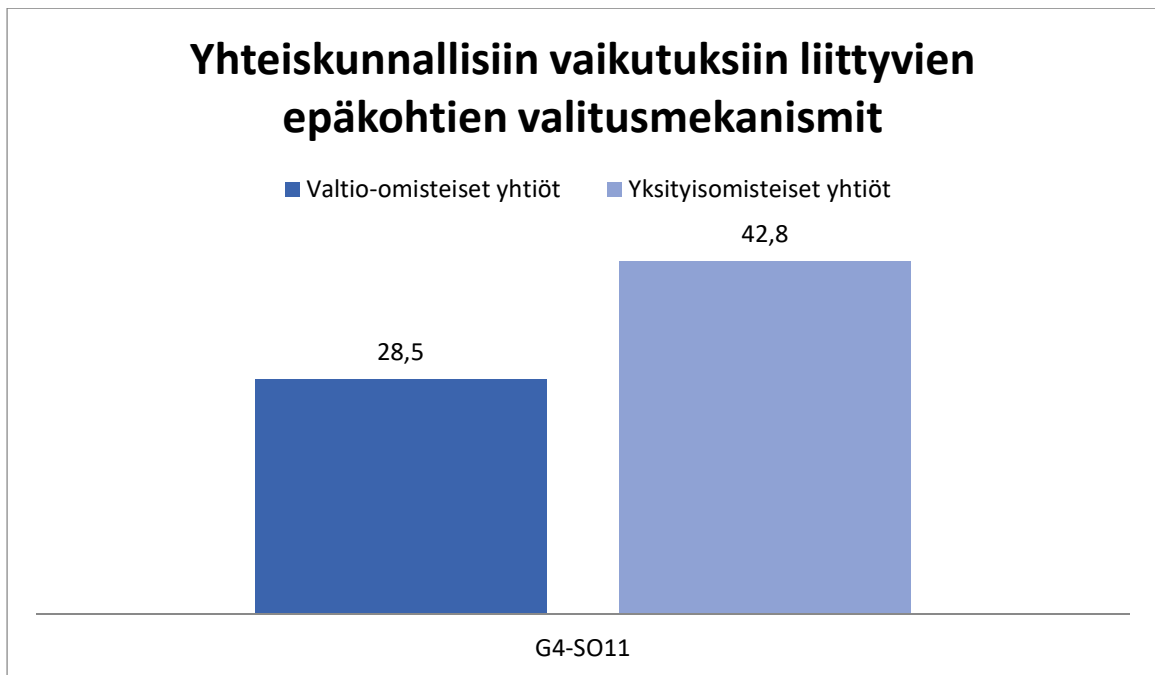
Kuvion 24 G4-SO8- indeksi koskee merkittävistä lainsäädännön tai säännösten rikkomisesta yhtiöitä seuranneista rahallisista ja ei-rahallista sanktioista raportointia. Tässäkin tapauksessa 71,4 % valtio-omisteisista yhtiöistä raportoi saamistaan sanktioista, kun vastaavasti 42,8 % yksityisomisteisista yhtiöistä toi raportoinnissaan säädösten rikkomisesta saamansa sanktiot julki sidosryhmilleen. Myös tämän indeksin kohdalla valtio-omisteiset yhtiöt osittain osaltaan kumoavat aikaisemmat tiedot suomalaisyhtiöiden epäaktiivisesta raportoinnista koskien toimittajasuhteita (Panapanaan ym. 2003, 143–147).



KUVIO 25. Toimittajien yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi- indeksi

Indeksin G4-SO9 eli uusien toimittajien yhteiskunnallisista vaikutuksista tehdyistä arvioinneista raportoi vain 14,2 % valtio-omisteisistä yhtiöistä. Kuvioista 25 näemme, että yksityisomisteisten yhtiöiden kohdalla tilanne oli parempi, sillä indeksiä käytti 57,1 %.

Indeksiä G4-SO10 käytti valtio-omisteisistä yhtiöistä 14,2 % ja näin kertoivat raportissaan merkittävistä toimitusketjuista johtuneista sekä myös mahdollisesti aiheutuvista negatiivisista vaikutuksista yhteiskunnalle sekä näistä seuranneista toimenpiteistä. Yksityisomisteisistä yhtiöistä samasta aiheesta oli raportoinut 28,5 %. Kuvioista 25 nähtävät tulokset olivat saman linjaisia kuin Panapanaan ym. (2003,143) toteamus suomalaisyrityksien heikosta toimittajaraportoinnista, vaikka suhteet olisivatkin oikeanlaisia.

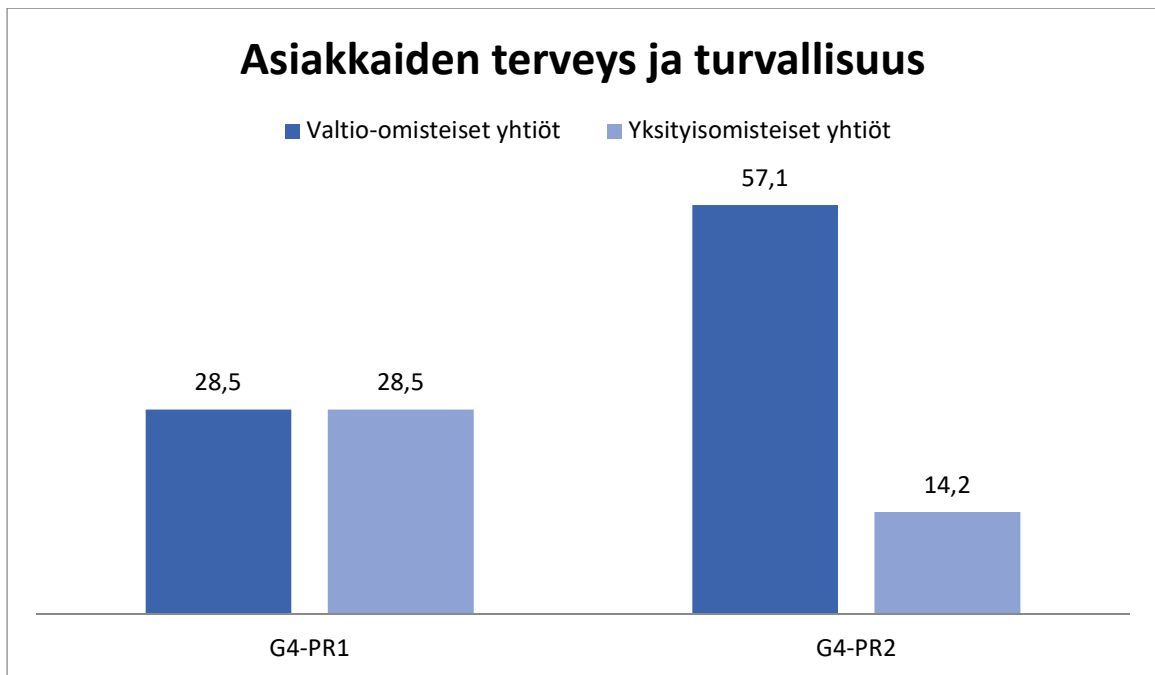


KUVIO 26. Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismi-indeksi

Kuvion 26 indeksi G4-SO11 koskee valitusmekanismin kautta rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen tulleiden yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien epäkohtien määrien kertomista raportissa. Tämnäkään osion raportoinnissa kumpikaan yhtiöryhmä ei erottunut edukseen, sillä 28,5 % valtio-omisteisistä yhtiöistä ilmoitti epäkohtien lukumäärän yhteiskuntavastuu raporttinsa yhteydessä ja 42,8 % yksityisomisteisistä yhtiöistä.

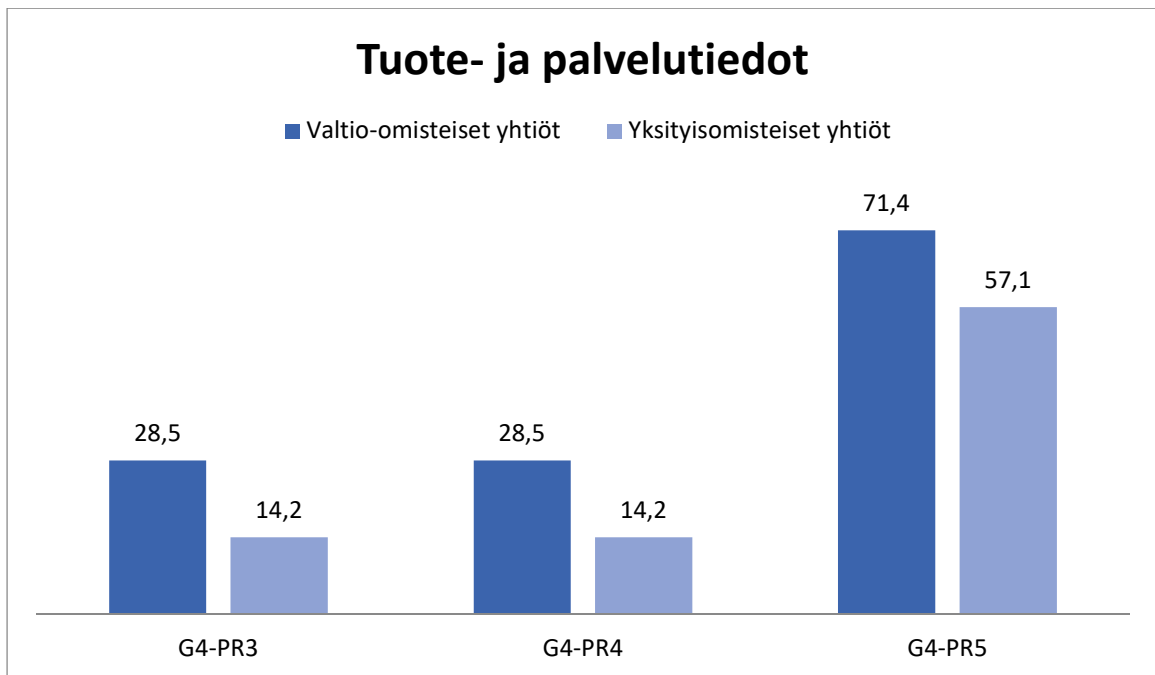
6.2.5. Tuotevastuu

Seuraavaksi käydään läpi valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden tuotevastuun alaisuuteen kuuluvien tietojen raportointia yhteiskuntavastuuraportoinnin yhteydessä.



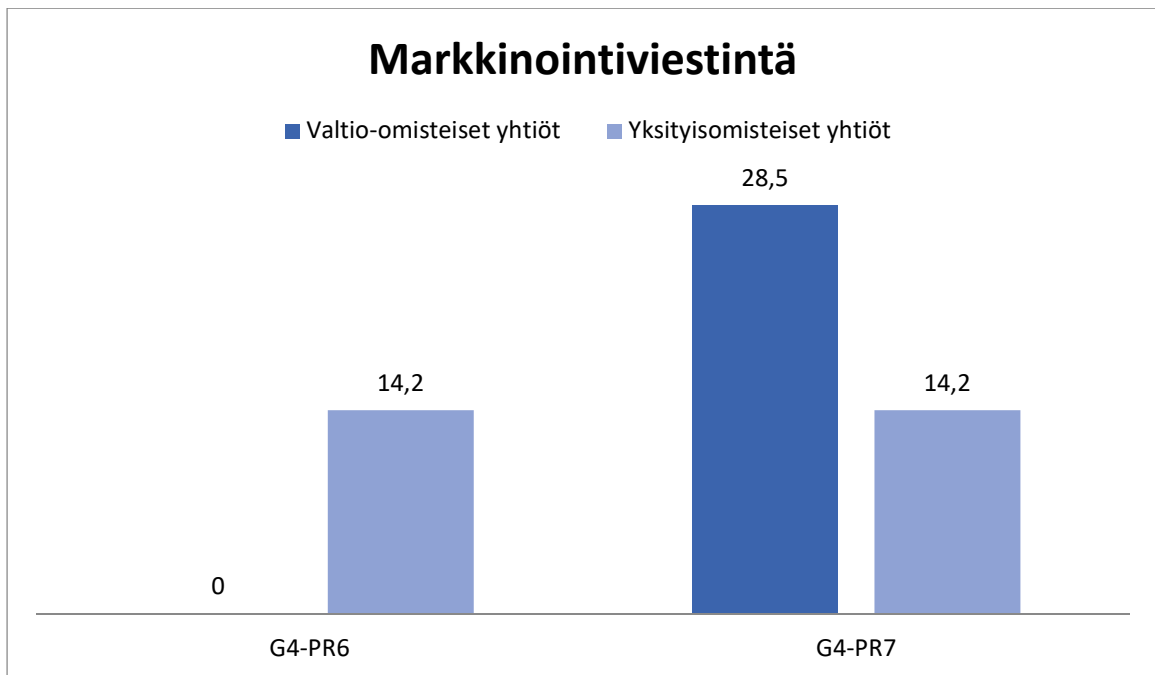
KUVIO 27. Asiakkaiden terveys ja turvallisuus- indeksit

Kuviosta 27 näkyvä tuotevastuun ensimmäinen alaosi on asiakkaiden terveys ja turvallisuus. G4-PR1 osio käsittelee raportointia prosenttiosuudesta koskien tuotteita ja palveluita, joiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten parantamista on arvioitu. Valtio-omisteisista yhtiöistä tästä olivat raportoineet 28,5 % ja yksityisomisteisistä yhtiöistä myös 28,5 %. Kohdassa G4-PR2 eli tuotteiden elinkaaren aikaisten terveys- ja turvallisuusvaikutusten määräysten rikkomisten lukumäärästä raportoi jo hieman suurempi osuus yhtiöistä. Valtio-omisteisista yhtiöistä asiasta raportoi 57,1 % yhteiskuntavastuu raportin yhteydessä ja yksityisomisteisistä asian toi julki 14,2 % yhtiöistä.



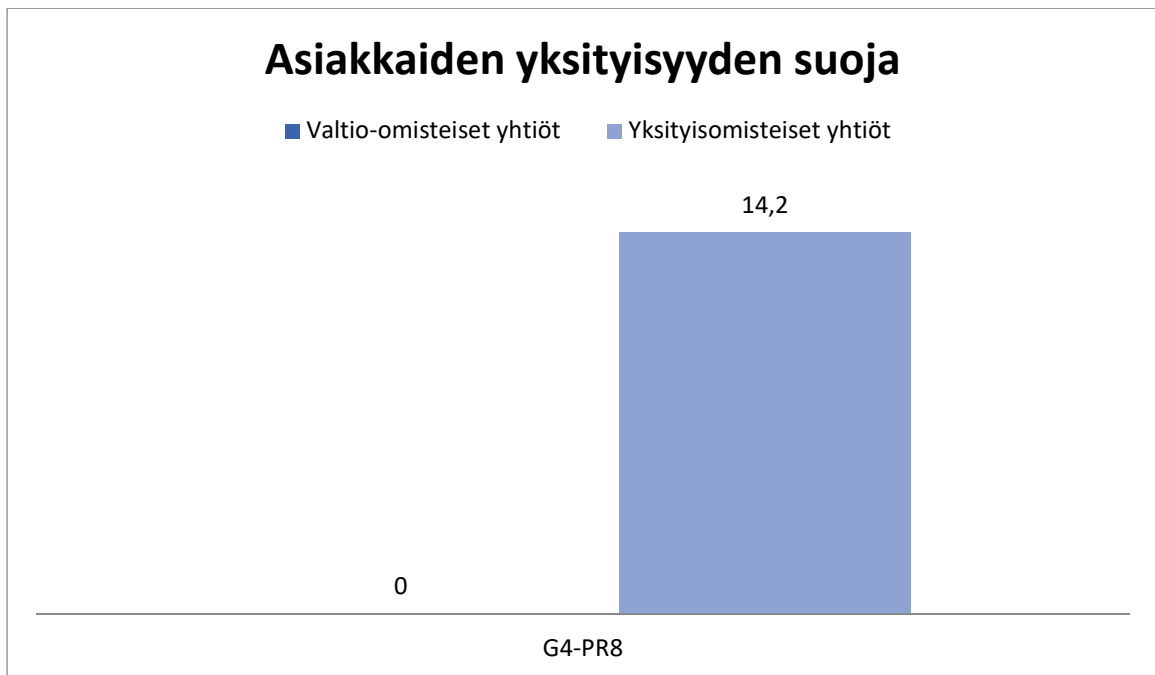
KUVIO 28. Tuote- ja palvelutiedot- indeksit

Kuviossa 28 esiteltävä kokonaisuus koskee tuote- ja palvelutietoja eli G4-PR3–5- indeksejä. Indeksit G4-PR3 koskee tuotteiden ja palveluiden pakollisia tuoteinformaatioita ja -merkintöjen tyyppisiä sekä prosenttiosuutta tärkeimmistä tuotteista ja palveluista, joita vaatimukset koskevat. Näistä raportoi 28,5 % valtio-omisteisistä yhtiöistä sekä 14,2 % yksityisomisteisistä yhtiöistä. Kohdassa G4-PR4 yhtiöt raportoivat tuote- ja palvelumerkintöjen määrysten rikkomuksista ja rikkomusten lopputulemista. Tätäkin osaa yhtiöt olivat raportoineet vähäisesti, 28,5 % valtio-omisteisistä ja 14,2 % yksityisomisteisistä yhtiöistä. G4-PR5 osio puolestaan koskee asiakastyytyväisyyskyselyjen julkista raportointia. Tämän kohdan raportoinnissa kummatkin yhtiöryhmät olivat hieman aktiivisempia ja 71,4 % valtio-omisteisistä yhtiöistä ilmoitti tiedoista. Myös 57,1 % yksityisomisteisistä yhtiöistä kertoi tuloksista yhteiskuntavastuu raporteissaan koskien vuoden 2016 tietoja.



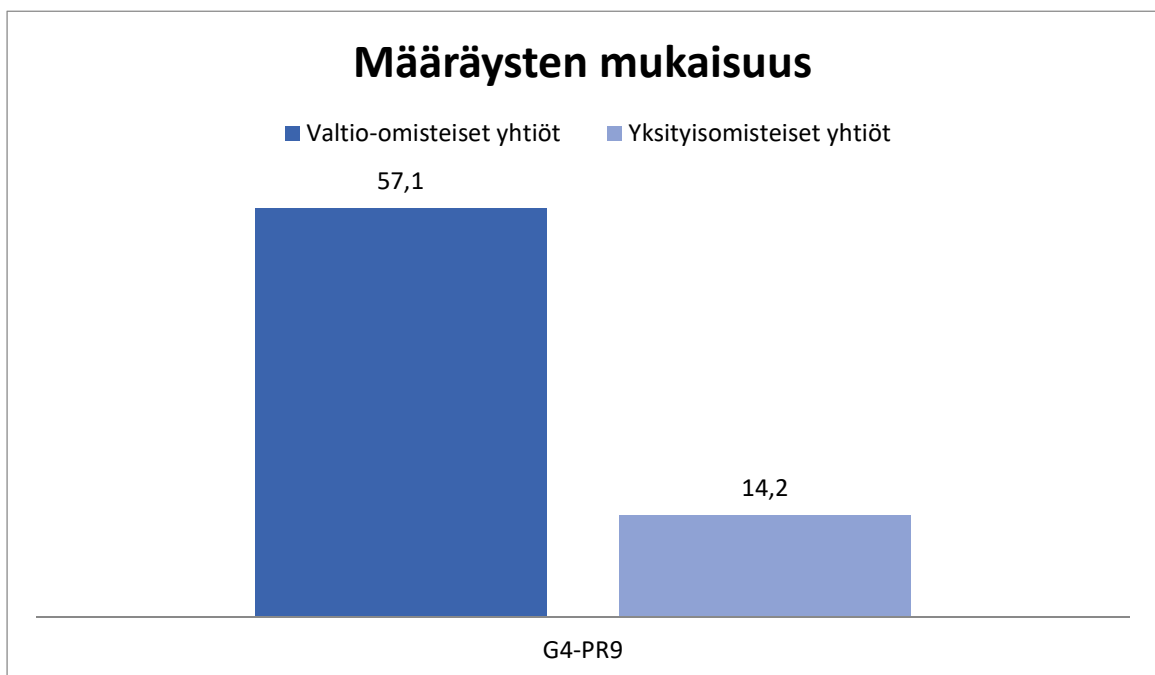
KUVIO 29. Markkinointiviestintä- indeksit

G4-PR6–7- indeksit käsittelevät markkinointiviestintää. G4-PR6 koskee kiellettyjen tai kiistanalaisten tuotteiden myynnistä raportointia. Kuvion 29 tarkastelussa yksikään valtio-omisteisista yhtiöistä ei kertonut kyseistä tietoa raporteissaan. Yksityisomisteisista yhtiöistä myös vain 14,2 % julkaisi tietoa asiasta raportoinnissaan. Osio G4-PR7 koostuu markkinointiviestinnän, mainonnan ja sponsoroinnin periaatteiden rikkomusten ja niiden seuraamusten julkistamisesta sidosryhmille. Tässä tapauksessa 28,5 % valtio-omisteisista yhtiöistä sekä 14,2 % yksityisomisteisista yhtiöistä raportoi asiasta.



KUVIO 30. Asiakkaiden yksityisyyden suoja- indeksi

Kohta G4-PR8 liittyy asiakkaiden yksityisyyden suojaan. Kuvion 30 indeksin tarkoituksena on raportoida yksityisyyden suojan kanssa tapahtuneista rikkomuksista sekä näiden tilanteiden seuraamuksista. Valtio-omisteisistä yhtiöistä yksikään ei kertonut raportissaan kyseisistä asioista. Myös yksityisomisteisistä yhtiöistä vain 14,2 % raportoi G4-PR8 mukaisesti yhteiskuntavastuu raportissaan.



KUVIO 31. Määräysten mukaisuus- indeksi

Viimeinen osio tuotevastuusta eli kuvio 31 koskee määräystenmukaisuutta. G4-PR9-indeksin mukaisessa raportoinnissa yhtiöt kertovat myymiensä tuotteiden ja palveluiden käyttöön liittyvän lainsäädännön ja säännösten rikkomisesta seuranneiden sakkojen kokonaismääristä. Tämän osion raportointi oli valtio-omisteisilla yhtiöillä aktiivisempaa 57,1 % raportoinnilla yksityisomisteisten yhtiöiden jäädessä 14,2 % osuuteen.

6.3. Sosiaalisen vastuun tavoitteet

Yrityksien itse raportoinnissaan ilmaisemat sosiaalisen vastuun tavoitteet vaihtelivat yrityksestä toiseen, mutta sisälsivät myös selkeitä yhteisiä piirteitä. Yrityksien itselleen asettamissa sosiaalisen vastuun tavoitteissa toistuivat tietyt teemat, vaikka osa yrityksistä ei esitellyt raportissaan selkeitä tavoitteita sosiaalisen vastuun saralla. Yrityksien asettamat tavoitteet ja sosiaalisen vastuun periaatteet heijastelivat esimerkiksi GRI- ohjeiston mukaisia sosiaalisen vastuun indeksejä ja yleisesti tutkimustiedossa määriteltyä sosiaalisen vastuun teemoja ja elementtejä. Lisäksi raporteissa ilmenevät sosiaalisen vastuun tavoitteet heijastelevat pakottavaa lainsäädäntöä sekä yritystoimintaa ohjeistavia säädöksiä (Junnila 2004; Anttiroiko 2004, 52–53). Lainsäädännölliset velvoitteet ylittävä sidosryhmien etu ja vaatimukset olivat myös huomioituina yhtiöiden sosiaalisissa tavoitteissa (Melé 2008, 63–66), sillä kyseessä ovat kuitenkin yhtiöiden sosiaaliset tavoitteet. Käytännössä siis yhdistävänä tekijänä yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteissa asetetuille sosiaalisen vastuun tavoitteille olivat yhtiöiden sidosryhmät eli ryhmät, joihin yhtiön toiminta vaikuttaa, tai joiden omalla toiminnalla on vaikutusta yhtiön toimintaan (Freeman 1984). Yhtiöiden sidosryhmistä korostuivat työntekijät, asiakkaat, paikallisyhteisöjen asukkaat sekä yhtiöiden käyttämät toimittajat. Lisäksi sosiaalisen vastuun tavoitteissa oli havaittavissa yhtiöiden legitimitietin tavoittelu. Yhtiöiden tavoitteet olivat sopusoinnussa yhteiskunnassa vallitsevien arvojen kanssa, jolloin tärkeäksi koettujen teemojen korostaminen yhtiöiden raportoinnin tavoitteissa vahvisti tutkimuksessa olleiden yhtiön legitimitiettiä (Parsons 1960; Mousa & Hassan 2015, 42).

Ensinnäkin yritykset olivathalukkaita tarjoamaan työntekijöilleen turvallisen ja kehittävän työympäristön. Tähän pyrittiin esimerkiksi turvallisuuskoulutuksen lisäämisellä sekä kehittämällä. Lähes jokainen yritys mainitsi halunsa panostaa työvaiheiden turvallisuuteen ja henkilöstön työhyvinvointiin. Lisäksi työntekijöille haluttiin tarjota kouluttautumismahdollisuuksia sekä tätä myöten mahdollisuuden positiiviseen urakehitykseen yrityksen sisällä. Myös mainintoja liittyen työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen helpottamisesta löytyi tavoitteiden joukosta. Lisäksi työntekijöiden

tasaveroiset mahdollisuudet mainittiin tavoitteeksi. Osa yrityksistä myös työllisti mahdollisuuksien mukaan fyysisesti rajoittuneita sekä henkisesti vajavaisia henkilöitä osana yrityksen sosiaalisen vastuun toimintalinjoja ja toimiakseen osaltaan syrjintää vastaan. Työntekijöiden turvallisuuteen suhtauduttiin vakavasti ja riskialueilla seurattiin mahdollisten levottomuuksien, poliittisten kriisien ja luonnonkatastrofien kehittymistä, jotta niihin ehditään reagoida riittävästi. Tavoitteeksi usein asetettiin myös nollalinja onnettomuuksien suhteen.

Oma kokonaisuutensa oli alihankkijoita ja toimittajia koskevat tavoitteet. Yritykset halusivat käyttää vastuullisia toimittajia, jotka myös huolehtivat omien työntekijöidensä ihmisoikeuksien toteutumisesta, sekä toiminnan yleisestä vastuullisuudesta. Orjuuteen ja pakkotyöhön suhtauduttiin kielteisesti ja yritykset asettivat tavoitteekseen tarkkailla alihankkijoiden toimintaa tulevaisuudessa myös aikaisempaa tarkemmin. Useimmilla yrityksillä oli käytössään jonkinlainen ns. whistle blowing- kanava tai järjestelmä, joka on matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuus. Tällaisen ilmoitusjärjestelmän tai -kanavan kautta henkilökunta tai asiakkaat voivat anonyymisti raportoida epäilyistä väärinkäytöksistä, korruptiosta tai havaitsemistaan yrityksen ajattelu- tai liiketoimintamallin vastaisista toimista.

Lisäksi yksi yleisesti esiintynyt yritysten sosiaalisen vastuun tavoitteiden teemoista liittyi suoraan ja epäsuorasti yritysten toimintaympäristöön. Yritykset halusivat paikallisyhteisön kykenevän lähinnä hyötymään yrityksen läsnäolosta paikkakunnalla työllistymisen ja elintason nousun muodossa. Tämän ohella paikallisia vesivarantoja sekä muuta ympäristöä haluttiin turvata liian suurelta kuormitukselta, jotta paikalliset voisivat edelleen elää turvallisesti yritystoiminnan läheisyydessä. Paikallisiin haluttiin solmia positiivinen suhde, jota ylläpidettiin säännöllisellä tiedottamisella, yhteisöä huomioivilla avoimien ovien päivillä sekä hyväntekeväisyysprojektien tai esimerkiksi lähialueiden seurojen sponsoroinnin muodossa. Osaltaan kansainvälisesti toimivat yritykset toivat paikallisyhteisön aseman tärkeyttä enemmän esiin. Kansainväliset yritykset, kuten FLSmidth, olivat halukkaita kouluttamaan yrityksen toimipaikan kansalaisista uutta työvoimaa tukien näin alueen toimeentuloa sekä yhteiskunnallista kehitystä. Monet yritykset myös kannustivat työntekijöitään osallistumaan vapaaehtoistoimintaan.

Liiketoimintaan suoraan liittyvä sosiaalinen vastuullisuus erottui tavoitteiden asettelussa. Liiketoiminnan eettisyyttä pidettiin arvossa ja liiketoiminnan haluttiin olevan avointa ja

vastuullista. Näin yrityksen yhteiskuntavastuu kietoutui yhteen liiketoiminnan eettisten pyrkimysten muodossa. Tämän ohella liiketoimintojen haluttiin myös olevan vakaalla pohjalla mahdollisten poikkeustilanteiden varalta, jotta toimitusvarmuus säilyisi ja takaisi esimerkiksi sähkön- ja lämmöntoimituksen ihmisille, vaikka tehtaiden järjestelmille sattuisi jotain. Varajärjestelmien olemassaolo oli osaltaan asiakkaiden turvaksi. Lisäksi yritykset halusivat olla vuorovaikutteisessa vuoropuhelussa omien sidosryhmiensä kanssa, jotta toisistaan poikkeavien odotusten tilanteessa voitaisiin löytää kaikkia osapuolia miellyttäviä kompromisseja ja ratkaisumalleja. Toisaalta yritykset kokivat kantavansa osittain oman osansa sosiaalisesta vastuusta verotuksen ja erilaisten sosiaaliturvamaksujen muodossa.

7. YHTEENVETO JA POHDINTO

Tässä tutkielmani päätösluvussa pohdin saamiani tuloksia sekä niiden merkitystä suhteessa yleisesti yhteiskuntavastuu tutkimukseen. Aloitan refleктоimalla omaa tutkimusprosessiani ja esittelen havaitsemiani ongelmakohtia. Lisäksi esittelen yhteenvedon saamistani tutkimustuloksista, jonka jälkeen siirryn pohtimaan jatkotutkimusaiheita liittyen tutkimustuloksiin sekä yleisesti tutkimusaiheeseen ja -kysymyksiin.

7.1. Yhteenveto

Tämän pro gradu- tutkielman tarkoituksena oli tarkastella yhteiskuntavastuuta ja yhteiskuntavastuusta raportoimista valtio-omisteisten sekä yksityisomistuksessa olevien pörssilistattujen yhtiöiden kohdalla. Tutkielmassani käytin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, joka yhdistyi kvantifioinnin kautta myös määrällisiin menetelmiin. Kuitenkin aihetta voisi lähestyä myös puhtaasti kvantitatiivisin tai kvalitatiivisin menetelmin. Omalla kohdallani menetelmien yhdistely toi mielestäni syvemmän ymmärryksen tason tutkimusaiheeseen, jonka uhkana on pintapuoliset toteamukset. Aiheina itsessään yhteiskuntavastuu ja yhteiskuntavastuuraportointi ovat kytköksissä aina omaan kontekstiinsa, mikä osaltaan vaikeuttaa tuloksien yleistettävyyttä laajassa mittakaavassa. Tämä tutkielma ei tuonut sinänsä mitään uutta yhteiskuntavastuututkimukseen, mutta saadut tulokset kuitenkin tukevat aiemmin muiden toimesta saatuja tuloksia yhtiöiden yhteiskuntavastuusta sekä yhteiskuntavastuuraportointi käytännöistä, sekä valottavat valtion suhdetta omistuksessaan oleviin yhtiöihin ja näiden yhteiskuntavastuuseen.

Tutkimusprosessi osoittautui mielenkiintoiseksi ja sopivan haasteelliseksi pro gradun-tasoiseksi tutkielmaksi. Tutkimuksen edetessä havaitsin aiemmin suorittamieni kauppaoikeuden sivuaineopintojen tuovan tutkimuksen aiheeseen liittyen tarpeellista taloustieteellisten termien ja käsitteiden ymmärrystä, vaikka yhteiskuntavastuuta tarkasteltiin nimenomaan yhteiskuntatieteellisistä lähtökohdista eikä osaamiseni taloustieteellisestä tiedemaailmasta ole opinnoista huolimatta merkittävää. Tämä voi osaltaan näkyä tutkimusprosessin eri vaiheissa.

Jo heti tutkimusprosessin aikana kävi ilmi, että tutkimusaineistoa olisi määrällisesti erittäin runsaasti. Yrityksien yhteiskuntavastuuraportit ovat laajuudeltaan vähintään useita kymmeniä sivuja ja pidempien raporttien kohdalla puhutaan useamman sadan sivun mittaisista raporteista. Lopulta tämä merkitsi aineistoa, joka sivumäärällisesti ylitti

reippaasti tuhat sivua. Tämä osaltaan ohjasi tekemään aineistoa rajoittavia valintoja ja laadullisen analyysin työkalun ATLAS.ti- ohjelman käyttöön prosessin nopeuttamiseksi. Lisäksi aineistona yhteiskuntavastuuraportit ovat monitulkinnallisia ja monimuotoisia tehden prosessista omalla tavallaan haastavan.

Puhtaasti yhteiskunnallisen tarkastelun koin lähes mahdottomaksi ja tämän vuoksi otin taloustieteelliset näkemykset osaksi moniulotteisen tutkimusaiheen tulkintaa. Teoreettiseen viitekehykseen valikoituneet taloustieteelliset teoriat syvensivät yritysten yhteiskunnallisen aseman merkityksen, sekä yrityksiensä sidosryhmäsuhteiden ymmärrystä ja avasivat näin yhteiskuntatieteilijälle mahdollisuuden nähdä eritavoin markkinatalouden paineessa toimivien yhtiöiden tilanteen. Taloustieteen puolelta olevien teorioiden käyttö loi kaiken kaikkiaan monipuolisemman ja syvemmän teoreettisen taustapohjan tutkielman aiheelle, vaikka vaativat tutkielman tekijältä aikaa erilaiseen kontekstiin tutustumiseen. Lisäksi muiden tieteenalojen puolelta menevien teorioiden käyttämisen riskit pitää tiedostaa tutkimusta tehdessä, sillä virheet ovat aina mahdollisia. Muilla tieteenaloilla voi olla erilaisia tapoja ja käytäntöjä, sekä käsitteillä voi olla olemassa erityyppisiä nyansseja, jotka aukenevat kokonaisuudessaan vain paremmin alaan vihkiytyneille. Yleisesti ottaen yhteiskuntavastuuta käsittelevää teoriaa oli runsaasti löydettävissä, mutta vaikeuksia tuotti valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuus, sillä aiheesta ei ole juuri minkäänlaista tutkimustietoa tai olemassa oleva tieto on vahvasti maakohtaista. Tätä tutkielmaa luettaessa onkin hyvä muistaa tutkimuksen tarkastelun rajautuvan muutamiin yhtiöihin ja tulosten yleistettävyyden on harkinnanalaista.

Tutkimuksessa suoritettiin vertailuja seitsemän yksityisomisteisten sekä seitsemän valtio-omisteisten pörssilistautuneen yhtiön välillä. Tutkimuksessa oli näin ollen myös tapaustutkimuksen piirteitä, sillä tutkimuksen yhtiö kohteet oli valikoitu ja rajattu seitsemään tapaukseen. Tutkielmassa lähestyin yhteiskuntavastuuta kolmen tutkimuskysymyksen muodossa. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastelin millaisin tavoin pörssiyhtiöt ovat raportoineet yhteiskuntavastuusta vuoden 2016 toimintaa käsittelevissä raporteissaan. Lisäksi vertailin valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten pörssiyhtiöiden raportointi tapoja. Alakysymyksissä myös tarkastelin valtio-omistajuuden näkyvyyttä yhteiskuntavastuuraportoinnissa sekä yhtiöiden raportoinnissa ilmeneviä teemoja. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla keskityin tarkastelemaan Global Reporting Initiative (GRI) -ohjeiston käyttöä yrityksiensä raportoinnissa sekä GRI:n yhteiskuntavastuun

sosiaalisen ulottuvuuden indikaattoreiden hyödyntämistä raporteissa. Viimeisessä tutkimuskysymyksessä perehdyin yhtiöiden asettamiin sosiaalisen vastuun tavoitteisiin.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla valtio-omisteisten yhtiöiden ja yksityisomisteisten yhtiöiden raportteja vertaillen tarkasteluun valittujen yhtiöiden osalta kävi ilmi, että yksityisomisteiset yhtiöt julkaisivat vuoden 2016 yritystoiminnastaan sivumäärällisesti laajempia yhteiskuntavastuuraportteja. Molemmista ryhmistä löytyi suppeimmillaan myös alle 30 sivun laajuiset yhteiskuntavastuuraportit, jotka olivat erillisraportteja selittäen näin osaltaan sivujen vähyyttä. Kokonaisuudessaan yksityisomisteisten yhtiöiden raporttien sivumäärät olivat suurempia. Kielellisistä seikoista ero ei voinut johtua raporttien ollessa enimmäkseen englannin kielisiä. Vastaavasti yksityisomisteisten raporteista löytyi myös keskiarvallisesti hieman valtio-omisteisiä yhtiöitä enemmän yhteiskuntavastuu koodeja, mikä on yhteydessä suurempiin sivumääriin. GRI- raportointiohjeisto oli kaikilla valtio-omisteisillä yhtiöillä käytössä, yksityisomisteisillä yhtiöillä ei. Valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteilla oli kaikilla myös ulkopuolinen varmennus, mikä vuorostaan puuttui yhdeltä yksityisessä omistuksessa olevalta yhtiöltä. Kumpikin ryhmä suosi yhteiskuntavastuuraportoinnissaan integroitua raportointia, jolloin tiedot julkaistiin yhtiöiden vuosikertomuksien yhteydessä.

Valtion omistajarooli kävi selkeimmin ilmi yhtiöissä, joissa valtion osuus yhtiön osakkeista oli vähintään 50 % eli yhtiöissä Finnair, Fortum ja Neste. Näiden kolmen yhtiön raportit sisälsivät viittauksia valtio-omistajaan, kuitenkin hivenen vähemmän Fortumin yhteiskuntavastuuraportissa. Lisäksi valtion omistamien osakkeiden prosenttiosuus kerrottiin jokaisen yhtiön kohdalla sekä tuotiin esiin GRI- ohjeistuksen G4-EC4- indeksin mukaisesti valtiolta mahdollisesti saadut avustukset. Yhtiöt, joissa valtion omistusosuus osakkeista jäi alle 50 % eivät ilmaisseet raporteissaan valtion kuuluvan yhtiön osakkeenomistajiin tai vastaavasti tuoneet julki osakkeiden prosenttiosuutta. Finnair, Fortum ja Neste noudattivat raportointinsa perusteella talouspoliittisen ministerivaliokunnan, omistajaohjausyksikön viestintälinjauksia, periaatepäätöksiä sekä muita yhteiskuntavastuun alaisuuteen kuuluvia arvolinjauksia. Linjauksien mukainen toiminta tuotiin mielellään raporteissa esiin. Toisaalta vastavuoroisesti Finnair myös ilmaisi avoimesti jäävänsä periaatepäätöksessä asetetusta hallituksen naisjäsenten määrän tavoitteesta, joten raportointi ja valtioyhteyden esiintuominen eivät olleet esillä pelkästään positiivissa asiayhteyksissä.

Valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin sisältöteemat jakautuivat kummassakin tapauksessa kahdeksaan teemaan, joita olivat taloudellinen vastuu, ympäristövastuu, vastuu henkilöstöstä ja työoloista, yhteiskunta ja paikallisyhteisö, sidosryhmien huomiointi, ihmisoikeudet, tuotevastuu ja yleinen sosiaalinen vastuu. Yhtiöryhmien yhteiskuntavastuun sisällöllisissä teemoissa ei täten ollut merkittäviä eroavaisuuksia ja raportit noudattivat samoja teemoja omistajasuhteesta riippumatta.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelin yhtiöiden yhteiskuntavastuun sosiaalista ulottuvuutta sekä GRI-ohjeiston mukaisten indeksien käyttöä yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteissa. Samalla tutkin löytyisikö näiden kahden yhtiötyypin väliltä eroja raportoinnin suhteen. Tämä osio toi esiin erilaisia eroavaisuuksia tarkastelun kohteena olleiden valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa. Tarkastelussa ilmeni, ettei yksikään GRI:n yksikään indeksi ei ollut sellainen, että sitä olisi käytetty kaikissa tarkastelu yhtiöiden yhteiskuntavastuuraporteista. Molemmat yhtiöryhmät olivat innokkaimpia raportoimaan henkilöstöön liittyvistä seikoista. Yhtiöt eivät olleet kummassakaan ryhmässä varsin innokkaita raportoimaan toimitusketjuistaan tarkempia tietoa. Tämä on mielenkiintoinen huomio, sillä voisi olettaa olevan jokaisen yhtiön etu tuoda yhtiön sidosryhmien tietoon esimerkiksi, miten yhtiö varautuu erilaisiin poikkeustilanteisiin ennaltaehkäisevästi. Se olisi osaltaan jo tärkeä osa yhtiöiden julkisuuskuvaa ja sitä myöten, potentiaalisten asiakkaiden ja yleisesti yhteiskunnan mielenrauhan tukemista ja positiivisen mielikuvan rakentamista yhtiöstä, joka ottaa eri asioita huomioon ja varautuu toiminnassaan erilaisiin skenaarioihin. Myöskään järjestöyhteistyöstä tai organisaatioiden kannattamista periaatteista tai aloitteista ei ollut merkintöjä kuin yksittäisillä yhtiöillä niin valtio-omisteisten kuin yksityisomisteisten yhtiöiden raporteissa.

Tarkastelussa ilmeni mielenkiintoisia eroavaisuuksia valtio-omisteisten ja yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin välillä. Valtio-omisteiset olivat aktiivisempia raportoimaan syrjintä tapauksista, lahjonnan riskiarvioinneista, korruption vastaisesta politiikasta ja menettelyistä, sekä poliittisista tuista maittain ja edunsaajittain. Lisäksi valtio-omisteiset raportoivat enemmän kilpailulainsäädännön rikkomisesta, kartelleista tai määräävän markkina-aseman väärinkäytöksestä seuranneista sanktioista, terveys- ja turvallisuusvaikutusten määräysten rikkomisesta, tuote- tai palvelulainsäädännön tai säännösten rikkomisesta seuranneista sakoista. Myös yhtiön

toimittajien kytköksistä lapsityövoimaan ja toimista lapsityön ehkäisemiseksi, henkilöstön määristä työsuhteittain ja työsopimuksittain niin alueellisesti kuin sukupuolittainkin jaoteltuina pääsivät erittäin usein valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportteihin. Edellisten ohella raportointia oli etenkin työehtosopimuksien piiriin kuuluvien osuudesta, sekä alueellisesti ja sukupuolittain työntekijöiden kohtaamista tapaturmista, turmatyypeistä, ammattitautien esiintyvyydestä, Useimmiten raportit sisälsivät tietoa myös poissaoloista sekä kuolemantapauksista, työllisyyden tukemisesta irtisanomisen varalta osaamisen kehittämisen ja elinikäisen oppimisen periaatteilla, sekä henkilöstön osuudesta, joka on säännöllisten suoritusarviointien ja kehityskeskustelujen piirissä, sekä naisten ja miesten peruspalkkojen ja palkitsemisen suhteesta henkilöstöryhmittäin. Erityismaininnan voi antaa monimuotoisuudesta ja tasavertaisista mahdollisuuksista raportoinnille, sekä jo aiemmin mainitulle henkilöstöä kohdanneista tapaturmista, turmatyypeistä, ammattitautien esiintyvyydestä, poissaoloista sekä kuolemantapauksista alueittain ja sukupuolittain jaoteltuna kertovalle raportoinnille. Kaikki valtio-omisteiset yhtiöt kertoivat yhteiskuntavastuuraporteissaan kahdesta edellä mainitusta. Lisäksi asiakastytyväisyyskyselyjen julkaiseminen oli aktiivista.

Yksityisomisteiset yhtiöt vastaavasti raportoivat eri osioista enemmän kuin valtio-omisteiset yhtiöt. Tällaisia olivat organisaatioiden käyttämien toimittajien työolojen arviointi, investointisopimuksien yhteydessä tehdyt ihmisoikeusarvioinnit, sekä ihmisoikeuskoulutukseen osallistumisesta raportointi. Lisäksi yksityisomisteiset kertoivat useammin paikallisyhteistyövuorovaikutuksesta, sen vaikutusarvioinneista ja kehitysohjelmista, toimittajille tehdyistä yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinneista ja toimitusketjuista johtuvista tai mahdollisista negatiivisista vaikutuksista yhteiskunnalle. Myös rekisteröidyistä, käsitellyistä ja ratkaistuista yhteiskunnallisten vaikutusten epäkohdista, kiellettyjen tai kiistanalaisten tuotteiden myynnistä ja asiakkaiden yksityisyydensuojan rikkomuksista ja seuraamuksista raportointi oli aktiivisempaa.

Lisäksi kumpikin yhtiöryhmä raportoi yhtä aktiivisesti organisaatioiden käyttämille toimittajille tehdyistä ihmisoikeusarvioinneista, vahvistetuista lahjontatapauksista, sekä tuotteista ja palveluista, joiden terveys- ja turvallisuusvaikutuksien parantamista oli arvioitu. Ensimmäisen kohdan raportointi oli aktiivista molemmilla, mutta viimeisen kahden osion kertominen yhteiskuntavastuuraporteissa oli yhtä heikkoa kummallakin yhtiöryhmällä. Molemmat yhtiöryhmät olivat myös yhtäläisen heikkoja raportoimaan

tietyistä asioista. Hieman yllättäenkin yksi sellainen oli varovaisuusperiaatteen noudattamista koskeva raportointi. Kummastakin ryhmästä vain 14,5 % yhtiöistä kertoi asiasta yhteiskuntavastuuraportissaan. Kysymyksiä herättävänä tuloksena pidän niin ikään valtio-omisteisten yhtiöiden haluttomuutta ilmaista raporteissaan henkilöstön töihin paluusteista tai sukupuolittain vanhempainloman jälkeistä pysymistä yhtiössä; yksikään yhtiöistä ei asiasta maininnut raporteissaan ja yksityisomisteisten yhtiöidenkin osalta raportointi oli hyvin vähäistä. Myös merkittävistä muutoksista organisaatiossa sekä erilaisille sairauksille altistumisesta raportointi oli vähäistä kummallakin. Raportointi aktiivisuus oli lisäksi matalaa ammattiliittojen kanssa tehdyistä sopimuksista ja niiden sisältämistä terveys- tai turvallisuusteemoista, palvelu- ja tuotemerkintöjen määräysten rikkomisesta ja seurauksista sekä markkinaviestinnän, mainonnan tai sponsoroinnin periaatteiden rikkomuksista.

Erityisen huomionarvoista oli valtio-omisteisten yhtiöiden epäaktiivisuus tiettyjen aiheiden raportoinnissa. Raportointi oli merkille pantavan vähäistä ihmisoikeuskoulutukseen osallistumisesta, toimittajien yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnista, toimitusketjuista johtuneista tai mahdollisista negatiivisista vaikutuksista yhteiskuunalle. Myös rekisteröityjen, käsiteltyjen ja ratkaistujen yhteiskunnallisten vaikutusten epäkohtien, kiellettyjen tai kiistanalaisten tuotteiden myynnin ja asiakkaiden yksityisyydensuojan rikkomukset ja seuraukset saivat osakseen hyvin vähäistä raportointia ja osasta valtio-omisteiset eivät raportoineet lainkaan, kuten kahdesta viimeksi mainitusta kohdasta. Lisäksi vain alle puolet valtio-omisteisistä yhtiöistä raportoi organisaation toimittajien kytköksistä lapsityövoimaan tai toimista lapsityövoiman käytön ehkäisemiseksi. Myöskään yksikään valtio-omisteisistä yhtiöistä ei kertonut raportissaan henkilöstön koulutuksesta organisaation ihmisoikeuspolitiikkaan tai menettelytapoihin. Suurin ihmetyksen aihe oli kuitenkin valtio-omisteisten yhtiöiden täysi nollalinja alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomistapauksista ja toimenpiteistä raportoimiseen; yksikään yhtiöistä ei julkaissut tietoja yhteiskuntavastuuraporteissaan. Tämä on huomionarvoista maassa, jossa on olemassa alkuperäiskansa Saamelaiset.

Huomiota herättävän matalaa aktiivisuutta raportoinnissa esiintyi myös yksityisomistuksessa olevien yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnissa. Yhtiöt raportointi terveys- ja turvallisuusvaikutusten määräysten rikkomisesta, tuote- tai palvelulainsäädännön ja säännösten rikkomisesta saaduista sakoista sekä asiakkaiden

yksityisyydensuojan rikkomisesta ja tästä johtuneista seurauksista vähäisesti. Tietyistä aiheista vaikeneminen saa väistämättä pohtimaan mahdollisia syitä asioista vaikenemiselle.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessä perehdyin yhtiöiden itse itselleen asettamiin sosiaalisen vastuun tavoitteisiin ja näkemyksiin sosiaalisesta vastuusta. Alun perin tarkoituksena oli vertailla toimialakohtaisia eroja, mutta tutkimuksen edetessä totesin toimialakohtaisuuden vievän huomiota sivupoluille. Lisäksi tämä olisi vaatinut toimialoihin syventymistä ja täten teoreettisen viitekehyksen laajentamista. Tarkastelussa ilmeni, että yhtiöiden sosiaalisen vastuun tavoitteet pyörivät neljän teema ympärillä, joita olivat työntekijät, alihankkijat ja toimittajat, toimintaympäristö ja eettinen liiketoiminta. Työntekijöiden osalta tavoitteena oli luoda turvallinen ja kehittävä työympäristö koulutusmahdollisuuksineen, panostaa työhyvinvointiin, auttaa työn ja perhe-elämän yhdistämisessä sekä taata työvaiheiden turvallisuus. Turvallisuus huomioitiin myös luonnonkatastrofien ja poliittisten kriisien puhkeamisen kaltaisissa tilanteissa. Lisäksi osa yhtiöistä oli halukkaista palkkaamaan fyysisesti rajoittuneita tai henkisesti vajavaisia henkilöitä osana moninaisuutta. Alihankkijoiden ja toimittajien osalta haluttiin varmistua toimijoiden vastuullisuudesta. Huomion arvoisia seikkoja olivat mm. ihmisoikeuskysymykset, kuten orjuus ja pakkotyö. Lisäksi tämän varmistamiseksi käytössä oli usein matalan kynnyksen ilmoitusjärjestelmät, joiden avulla havaituista epäkohdista pystyi ilmoittamaan eteenpäin.

Toimintaympäristön osalta tavoitteet kohdistuivat paikallisyhteisöön ja ympäristöön. Paikallisten asukkaiden hyvinvointi oli tärkeää ja heidän kouluttautumistaan ja työllistymistä haluttiin tukea. Lisäksi ympäristön luonnonvarojen liiallista kuormittamista tai pilaamista haluttiin välttää sekä asukkaiden turvallisuus taata. Liiketoiminnan eettisyyteen liittyvät tavoitteet olivat hyvin perinteisiä avoimen ja vastuullisen liiketoiminnan osin. Tämän ohella yhtiöt panostivat varajärjestelmiin, jotta sähkön- ja lämmöntoimitusvarmuus säilyisi myös mahdollisten poikkeustilanteiden aikana. Lisäksi sidosryhmien kanssa käytävää vuoropuhelua pidettiin tärkeänä.

Tutkielman aihe tiivistyy valtio-omisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuullisuuteen ja siihen, ovatko nämä yhtiöt vastuullisempia kuin muut. Tutkimuksen hypoteesina oli, ettei valtio-omisteiset yhtiöt ole yhteiskuntavastuullisempia raportoinnin valossa kuin muutkaan yhtiöt. Aiheen tarkastelun myötä hypoteesi osoittautui oikeaksi. Tarkasteluun valikoituneet valtio-omisteiset yhtiöt eivät erottuneet selkeästi vastuullisimmaksi kuin

yksityisomistuksessa olevat yhtiöt. Eräät osiot korostuivat, kuten tasavertaisista mahdollisuuksista ja henkilöstöä koskevista seikoista raportoiminen, joista oli raportoitu jokaisen valtio-omisteisen yhtiön yhteiskuntavastuuraportissa. Ei voida kuitenkaan vetää suoraa johtopäätöstä kyseisen kaltaisista tuloksista, että valtio-omisteiset yhtiöt olisivat vastuullisempia, lähinnä yhtiöt ovat kiinnostuneempia tai halukkaampia tuomaan julki tietynlaista tietoa toiminnastaan. Eri asia olisi, jos valtio-omisteiset yhtiöt olisivat selkeästi erottuneet aktiivisempana raportoijana usealla osa-alueella tai raportit olisivat olleet ilmeisen laajoja verraten yksityisomisteisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportteihin. Näin ei kuitenkaan ollut tässä tarkastelussa.

Kaiken kaikkiaan tulosten voi todeta olevan saman linjaisia kuin Vuontisjärven (2006) sekä Panapanaan ym. (2003) saamat tulokset suomalaisten yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin tavoista. Lisäksi allekirjoittaisin Schneider & Scherer (2015, 308) teoriaosuudessa esitellyn väitteen; kansallisvaltioiden sääntelyvalta heikkenee samanaikaisesti, kun yrityksiä toimialueet kasvavat yhä laajemmiksi. Valtio ei ole enää kykenevä pitämään omistuksessaan olevia yhtiöitä tiukasti määräysvallassaan, eikä varsinkaan yhtiöitä, joissa valtion omistusosuus jää alle puoleen. Globaali maailma ja globaalin maailman vapaa markkinatalous tekee tästä osaltaan mahdotonta. Valtio joutuu omaksumaan sivustaseuraajan roolin toimien yhdessä muiden omistajien kanssa uuden julkishallinnon hakiessa muotoaan, kuten kerroin aiemmin Musacchio ym. (2015,115) myös todenneen. Tuloksista se oli myös todettavissa sekä raporteissa kokonaisuudessaan, kansalliset organisaatiot tai valtioiden rajat eivät estä tai hallitse rajat ylittäviä taloudellisia suhteita nykytaloudessa. Samaan tulokseen ovat tulleet myös aikaisemmin aihetta tutkineet. (Ks. esim. Crane & Matten 2004; Albareda ym. 2008). Valtion ohjaus ja määräysvalta ei kykene ulottumaan kaikkeen ja yhtiöiden yhteiskuntavastuu ja yhteiskuntavastuuraportointi ovat yksi tällainen aihepiiri. Näkisin, että pakottava lainsäädäntö kansallisella ja/tai kansainvälisellä tasolla olisi ainoa keino ohjata yhteiskuntavastuuta täsmällisesti ja yhtenevästi. Tällä hetkellä valtio näkyy saamiensa tuloksien perusteella yhtiöiden yritysvastuuraportoinnissa omistajaroolissaankin lähinnä ohjaavien arvolinjauksien tai poliittisten päätösten muodossa, jos lainsäädännöllinen pakottaminen jätetään huomioimatta.

Tulevaisuudessa uskoisin maakohtaisen yhteiskuntavastuun ja etenkin valtionyhtiöiden ja valtio-omisteisten yhtiöiden vastuun harjoittamisen kiinnostavan tiedekenttää, poliitikkoja ja myös tavallisia kansalaisia. Yhtiöt etenkin harjoittavat jo tässä hetkessä itsensä

brändäystä. On yhä tärkeämpää, että myös valtioiden omaamat arvot ja visiot vastaavat kansalaisten näkemystä ja tukevat esimerkiksi kestävän kehityksen periaatteiden mukaista toimintaa ja luovat omaa brändiä valtiolle.

Tutkimusprosessi herätti myös paljon lisäkysymyksiä. Kenelle yhteiskuntavastuu oikeastaan kuuluu tai voidaanko yhteiskuntavastuullisuutta edes vaatia kaikilta, kuten kehitysmailta? Kenen asia on huolehtia yhteiskuntavastuun toteutumisesta maailmassa? Ja tärkein, kenen vastuulla on määrittää yhteiskuntavastuun yleiset ja yhtenäiset kriteerit, joita kaikkien kuuluisi noudattaa? Yhteiskuntavastuullisuuden saralla olisi edelleen hyvin paljon parannettavaa joka puolella maailmaa, ja myös omassa kotimaassamme. Voidaankin kysyä, onko valtioiden rooli yrittää ohjeistaa tai vastaavasti määrätä organisaatioiden vastuullisesta toiminnasta. Vai ovatko kansainvälisesti toimivat järjestöt vaiko sittenkin EU:n tai YK:n kaltaiset instituutiot parhaimmassa asemassa tämän asian suhteen? Mahdollisia tutkimusaiheita koskien aihetta voisi olla laajassa, esimerkiksi eurooppalaisessa kontekstissa, toteutettu pitkän aikavälin tutkimus valtio-omisteisten pörssiyritysten yhteiskuntavastuullisuudesta ja vastuun kehittymisestä. Samoin erityisesti yhteiskuntavastuun sosiaalisen ulottuvuuteen keskittyvä tutkimusprojekti eurooppalaisten valtioiden kesken voisi tuoda lisää tietoa sosiaalisen vastuun harjoittamisesta ja valtioiden roolista suhteessa yhteiskuntavastuun ongelmiin. Yhteiskuntavastuuta voisi myös tutkia siltä näkökannalta, mikä on ja mikä on ollut EU:n ja YK:n todellinen rooli organisaatioiden yhteiskuntavastuullisuuden omaksumisessa vai onko roolia ollut ollenkaan. Lisäksi syventyminen omassa tutkimuksessaan EU:n ja YK:n mahdollisuuteen astua aikaisempaa keskeisempään rooliin yleisesti yhteiskuntavastuun aktivoinnissa toimien näin paremmin ja järjestäytyneemmin yhteiskuntavastuun eteen olisi myös oma kiintoisa tutkimuskohteensa. Jatkotutkimusaiheena voisivat olla myös valtionyhtiöiden sekä valtion enemmistöomistuksessa olevien yhtiöiden yhteiskuntavastuun tarkastelu. Kaiken kaikkiaan tiedemaailma tarvitsisi uudenlaista, urauurtavaa monitieteellistä tutkimusta yhteiskuntavastuusta, mikä parhaimmillaan johtaisi suureen muutokseen yhteiskunnassa ja talouselämässä. Ja kenties pystyisi vielä takaamaan tulevaisuuden myös meidän jälkeemme tuleville.

LÄHTEET

Aaronson, Susan Ariel & Reeves, James (2002): The European response to public demands for global corporate responsibility. National Policy Association, USA. Saatavilla <[https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/3451102/Archivo_178.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1532627359&Signature=vOcbhuM4Fr%2FKkp0vCAQLX%2Bc%2F6aU%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DThe European response to public demands.pdf](https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/3451102/Archivo_178.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1532627359&Signature=vOcbhuM4Fr%2FKkp0vCAQLX%2Bc%2F6aU%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DThe+European+response+to+public+demands.pdf)>, luettu 11.6.2018.

About GRI. Global Reporting Initiative:n www-sivusto. <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>, luettu 7.5.2018.

About Us. Weirin www-sivusto. <<https://www.global.weir/about-us/>>, luettu 4.4.2018.

Albareda, Laura, Lozano, Josep & Ysa, Tamyko (2007): Public policies on corporate social responsibility: the role of governments in Europe. *Journal of Business Ethics*. Vol. 74, 391–407.

Albareda, Laura, Lozano, Joseph M, Tencati, Antonio, Midttun, Atle & Perrini, Francesco (2008): The changing role of governments in corporate social responsibility: drivers and responses. *Business Ethics: A European Review*. Vol. 7(4), 347–363.

A new beginning: starting over with fresh spirit. Lufthansan www-sivusto. <<http://chronik.lufthansagroup.com/fe/timeline.php?deepDecade=2&lan=1>>, luettu 3.4.2018.

Anttiroiko, Ari-Veikko: Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Järvinen, Raija (toim.): Yhteiskuntavastuu. Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere University Press, Tampere 2004, 17–60.

Aperam (2017): Made for life. Sustainability Report 2016. Saatavilla http://www.aperam.com/uploads/sustainability-report-2016/2016_MadeforLife_2017.04.21.pdf, luettu 4.4.2018.

A year in numbers – 2016 in BP. BP: n www-sivusto. <<https://www.bp.com/en/global/corporate/bp-magazine/observations/annual-report-bp-2016-in-numbers.html>>, luettu 5.4.2018.

Bartle, Ian & Vass, Peter (2007): Self-regulation within the regulatory state: towards a new regulatory paradigm. *Public Administration*. Vol. 85 (4), 885–905.

BASF (2017): BASF Report 2016. Economic, environmental and social performance. Saatavilla <http://report.basf.com/2016/en/servicepages/downloads/files/BASF_Report_2016.pdf>, luettu 4.4.2018.

Beck, Ulrich (1997): The reinvention of politics: rethinking modernity in the global social order. Cambridge, Mass. Polity Press.

Belloc, Filippo (2014): Innovation in state-owned enterprises: reconsidering the conventional wisdom. *Journal of Economic Issues*. Vol. XLVIII, (3), 821–847.

- BP (2017a): BP p.l.c. Group results. Fourth quarter and full year 2016. Saatavilla <<https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/investors/bp-fourth-quarter-2016-results.pdf>>, luettu 5.4.2018.
- BP at a glance. BP: n www-sivusto. <<https://www.bp.com/en/global/corporate/what-we-do/bp-at-a-glance.html>>, luettu 4.4.2018.
- Brown, Noel & Deegan, Craig (1998): The public disclosure of environmental performance information – a dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory. *Accounting and Business Research*. Vol. 29 (1), 21–41.
- Business and human rights. OHCHR (The Office of the UN High Commissioner for Human Rights) www-sivusto. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/BusinessIndex.aspx>, luettu 8.5.2018.
- Carroll, Archie B. (1991): The Pyramid of corporate social responsibility: towards the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*. Vol. 34 (4), 39–48.
- Carroll, Archie B. (1999): Corporate social responsibility: evolution of definitional construct. *Business & Society*. Vol. 38 (3), 268–95.
- Carroll, Archie B. (2008): A history of corporate social responsibility: concepts and practices. Teoksessa Crane, Andrew, Dirk Matten, Abigail McWilliams, Jeremy Moon & Donald Siegel (toim.): *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Oxford University Press, 19–46.
- Company. History. Outotecin www-sivusto. <<https://www.outotec.com/company/about-outotec/history/>>, luettu 28.3.2018.
- Company Portrait. Lufthansan www-sivusto. <https://www.lufthansagroup.com/en/company/company-portrait.html>, luettu 29.3.2018.
- Córdoba-Pachón, José-Rodrigo, Garde-Sánchez, Raquel & Rodríguez-Bolívar, Manuel-Pedro (2014): A systemic view of corporate social responsibility (CSR) in state-owned enterprises (SOEs). *Knowledge and Process Management*. Vol. 21 (3), 206–219.
- Costa, Roberta & Menichini, Tamara (2013): A multidimensional approach for CSR assessment: the importance of the stakeholder perception. *Expert Systems with Applications*. Vol. 40 (1), 150–161.
- Cunningham, Peggy H. (2011): State-owned enterprises: pursuing responsibility in corporate social responsibility. *Management Communication Quarterly*. Vol. 25 (4), 718–724.
- Dam, Lammertjan & Scholtens, Bert (2012): Does ownership type matter for corporate social responsibility? *Corporate Governance: An International Review*. Vol. 20 (3), 233–252.
- Deegan, Craig & Gordon, Ben (1996): A study of the environmental disclosure practices of Australian corporations. *Accounting and Business Research*. Vol. 26 (3), 187–199.
- Deegan, Craig & Rankin, Michaela (1996): Do Australian companies report environmental news objectively? An analysis of environmental disclosures by firms prosecuted successfully by the Environmental Protection Authority. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Vol. 9 (2), 50–67.

Deegan, Craig, Rankin, Michaela and Tobin, John (2002): An examination of the corporate social and environmental disclosures of BHP from 1983–1997. *Accounting, Auditing & Accountability*. Vol. 15 (3), 312–343.

EK (2017): Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä. Saatavilla <https://ek.fi/mita-temme/energia-liikenne-ja-ymparisto/vastuullisuus/>, luettu 3.12.17

Elkington, John (1998): *Cannibals with forks: The triple bottom line of the 21st century*. New Society Publishers, Stoney Creek.

Eng, Li Li & Mak, Yuen Teen (2003): Corporate governance and voluntary disclosure. *Journal of Accounting and Public Policy*. Vol. 22 (4), 325–345.

Esmark, Anders (2009): The functional differentiation of governance: public governance beyond hierarchy, market and networks. *Public Administration*. Vol. 87 (2), 351–370.

Euroopan komissio (2001): Vihreäkirja. Yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä. Komission esittämä. KOM (2001) 366 lopullinen. Bryssel 18.7.2001

Euroopan komissio (2002) Yritysten sosiaalinen vastuu: Elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen. Komission tiedonanto. KOM (2002) 347 lopullinen. Bryssel 2.7.2002.

Finnish Business & Society (2008): RG. Yhteiskuntavastuun raportointiohjeisto. Saatavilla <<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Finnish-G3-Reporting-Guidelines.pdf>>, luettu 12.4.2018.

Finnair lyhyesti. Finnairin www-sivusto. <<https://company.finnair.com/fi/finnair-yrityksena/finnair-lyhyesti>>, luettu 27.3.2018.

Finnair (2017): Vuosikertomus 2016. Saatavilla https://investors.finnair.com/~/_media/Files/F/Finnair-IR/documents/fi/reports-and-presentation/2017/finnair-vuosikertomus-2016-fi-v2.pdf, luettu 27.3.2018.

Fortum (2017a): Taloudelliset tiedot 2016. Saatavilla <<http://annualreport2016.fortum.com/fi/>>, luettu 27.3.2018.

Fortum (2017b): Kestävä kehitys 2016. Saatavilla <https://www.fortum.fi/sites/g/files/rkxjap156/files/documents/fortum_kestava_kehitys_2016_1.pdf>, luettu 27.3.2018.

Freeman, R. Edward (1984): *Strategic Management. A Stakeholder Approach*. Boston Pitman Publishing.

Freeman, R. Edward (2010): *Stakeholder Theory: The state of the art*. Cambridge. Cambridge University Press.

Friedman, Milton (with assistance of Rose Friedman) (2002): *Capitalism and Freedom*. 40th Anniversary Edition. Chicago: University of Chicago Press.

Fox, Tom, Ward, Halina & Howard, Bruce (2002): *Public Sector Roles in Strengthening Corporate Social Responsibility: A Baseline Study*. The World Bank. Corporate Social Responsibility Practise. Saatavilla <<http://pubs.iied.org/pdfs/16017IIED.pdf>>, luettu 10.3.2018.

Garde-Sánchez, Raquel, Rodríguez-Bolívar, Manuel Pedro & López-Hernández, Antonio (2017): Corporate and managerial characteristics as drivers of social responsibility

disclosure by state-owned enterprises. *Review of Managerial Science*. Vol. 11 (3), 633–659.

Gjøølberg, Maria (2010): Varieties of corporate social responsibility (CSR): CSR meets the “Nordic model”. *Regulation & Governance*, Vol. 4, 203–229.

Global Compact Finland Network – Global Compact Suomessa. Global Compact:n www-sivusto. Saatavilla <https://gcnordic.net/about-the-nordic-network/countries/finland/>, luettu 9.6.2018.

Global Reporting Initiative (2013): G4 sustainability reporting guidelines. Reporting principles and standard disclosures.

Saatavilla <<https://www.globalreporting.org/resource/library/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>>, luettu 22.3.2018.

Gray, Rob, Kouhy, Reza & Lavers, Simon (1995): Corporate social and environmental reporting. A review of the literature and a longitudinal study of UK disclosure. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Vol. 8 (2), 47–77.

Hahn, Rüdiger & Kühnen, Michael (2013): Determinants of sustainability reporting: a review of results, trends, theory, and opportunities in an expanding field of research. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 59, 5–21.

Heath, Robert (2011): State-owned enterprises: CSR solution or just another bump in the road. *Management Communication Quarterly*. Vol. 25 (4), 725–731.

Herkama, Sanna & Laajalahti, Anne (2015): Laadullisen aineiston analyysiohjelmat: ATLAS.TI. PowerPoint-esitys. Metodifestivaalit 19.–20.8.2015. Tampere.

History of FLSmidth. FLSmidthin www-sivusto. <<http://www.flsmidth.com/en-US/About+FLSmidth/Our+History/History+of+FLSmidth>>, luettu 3.4.2018.

Huang, Cheng-Li & Kung, Fan-Hua (2010): Drivers of environmental disclosure and stakeholder expectation: evidence from Taiwan. *Journal of Business Ethics*. Vol. 96, 435–451.

Investors & shareholders. Aperamin www-sivusto. <<http://www.aperam.com/about-2/investors-shareholders>>, luettu 4.4.2018.

ISO. 2010. Discovering ISO 26000. ISO. Genève. Saatavilla: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/discovering_iso_26000.pdf>

Juholin, Elisa (2003): “Born again”. A Finnish approach to corporate social responsibility. *Jyväskylä studies in communication* 26. University of Jyväskylä.

Juholin, Elisa (2004): For business or the good of all? A Finnish approach to corporate social responsibility. *Corporate Governance*. Vol. 4 (3), 20–31.

Junnila, Asta (2004): Yritysten yhteiskuntavastuuta kannatetaan- ja se kannattaa. Saatavilla https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_10_04_yhteiskuntavastuu.html, luettu 8.5.2018.

Juuremme. Nesteen www-sivusto. <https://www.neste.com/fi/fi/konserni/tietoa-meist%C3%A4/juuremme>, luettu 28.3.2018.

Juutinen, Sirpa & Steiner, Maj-Lis (2010): Strateginen yritysvastuu. WSOYpro Oy. Helsinki.

- Kaikki palkitut raportoitijat. FIBS:n www-sivusto. Saatavilla <<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/kilpailut/vastuullisuusraportointikilpailu/kaikki-voittajat>>, luettu 27.3.2018.
- Kalpala, Asmo (2004): Johdantopuheenvuoro. Teoksessa Järvinen, Raija (toim.): Yhteiskuntavastuu. Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere University Press, Tampere 2004, 13–17.
- Kehittyneiden materiaalien markkinajohtaja. Outokummun www-sivusto. Saatavilla <<http://www.outokumpu.com/fi/yritys/Sivut/default.aspx>>, luettu 27.3.2018.
- Kemira (2017a): Tilinpäätöstiedote 2016. Saatavilla <<https://kemiracom.blob.core.windows.net/kemiradata/2018/01/kemira-q4-2016-osavuosikatsaus.pdf>>, luettu 28.3.2018.
- Knudsen, Jette & Brown, Dana (2015): Why governments intervene: exploring mixed motives for public policies on corporate social responsibility. Public Policy and Administration. Vol. 30 (1), 51–72.
- Kotonen, Ulla (2009): Formal corporate social responsibility reporting in Finnish listed companies. Journal of Applied Accounting Research. Vol. 10 (3), 176–207.
- Kreng, Victor & Huang, May-Yao (2011): Corporate social responsibility: consumer behaviour, corporate strategy and public policy. Social Behaviour and Personality. Vol. 39 (4), 529–541.
- Kuisma, Mika & Lovio, Marjut (2006): EMAS- ja GRI- raportointi osana yhteiskuntavastuullisuutta. – Jatkuvan parantamisen toteaminen yritysten raportoinnin avulla. Helsingin Kauppakorkeakoulu. Helsinki. Saatavilla <<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/12314/isbn9789524880756.pdf?sequence=1>>, luettu 2.5.2018.
- Liiketoiminta-alueet. Nesteen www-sivusto. Saatavilla <https://www.neste.com/fi/fi/konserni/tietoa-meist%C3%A4/liiketoiminta-alueet>, luettu 28.3.2018.
- Locations. BASF:n www-sivusto. <<https://www.basf.com/en/company/about-us/locations.html>>, luettu 4.4.2018.
- Lufthansa (2017): Balance 2017. Saatavilla <<https://www.lufthansagroup.com/fileadmin/downloads/en/responsibility/balance-2017-epaper/#4>>, luettu 3.4.2018.
- Löyttyniemi, Timo (2011): Valtio-omistus 2030 -mitä ja miksi? Raportti Pörssisäätiölle 2011. Saatavilla http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2012/05/Loyttniemi_nettipdf.pdf, luettu 11.12.2017.
- Matten, Dirk & Moon, Jeremy (2008): "Implicit" and "explicit" CSR: conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility. Academy of Management Review. Vol. 33 (2), 404–424.
- Melé, Doménec (2008): Corporate social responsibility theories. Teoksessa Crane, Andrew, Abigail McWilliams, Dirk Matten, Jeremy Moon & Donald Siegel (toim.) The Oxford handbook of corporate social responsibility. Oxford University Press, 2008, 47–76.

- Metso (2017): Tilinpäätöstiedote 2016. Saatavilla <<https://www.metso.com/siteassets/documents/2016/finnish/osavuositiedote-q4-2016>>, luettu 28.3.2018.
- Metso lyhyesti. Tämä on Metso. Metson www-sivusto. <https://www.metso.com/fi/yritys/metso-yrityksena/metso-lyhyesti/>, luettu 28.3.2018.
- Metso yrityksenä. Historia. Metson www-sivusto. <<https://www.metso.com/fi/yritys/metso-yrityksena/historia/>>, luettu 28.3.2018.
- Mitchell, Ronald, Agle, Bradley & Wood, Donna (1997): Towards a theory of stakeholder identification and salience. Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*. Vol. 22 (4), 853–886.
- Moilanen, Liisa & Haapanen, Ari (2006): Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus. Hyvät käytännöt yrityksen arjessa. Työpoliittinen tutkimus 299. Työministeriö, Helsinki 2006.
- Moon, Jeremy (2007): The contribution of corporate social responsibility to sustainable development. *Sustainable Development*. Vol. 15 (5), 296–306.
- Moon, Jeremy & Vogel, David (2008): Corporate social responsibility, government, and civil society. Teoksessa Crane Andrew, Dirk Matten, Abigail McWilliams, Jeremy Moon, & Donald Siegel (toim.): *The Oxford handbook of corporate social responsibility*. Oxford University Press, 2008, 304–324.
- Morsing, Mette (2011): State-owned enterprises: a corporatization of governments? *Management Communication Quarterly*. Vol. 25 (4), 710–717.
- Mousa, Gehan & Hassan, Naser (2015): Legitimacy theory and environmental practices: short notes. *International Journal of Business and Statistical Analysis*. Vol. 2 (1), 41–53.
- Musacchio, Aldo, Lazzarini, Sergio, Aguilera, Ruth (2015): New varieties of state capitalism: strategic and governance implications. *The Academy of Management Perspectives*. Vol. 29 (1), 115–131.
- Neste (2017a): Tilinpäätös tiedote 2016. Saatavilla <<https://www.neste.com/sites/default/files/780833.pdf>>, luettu 28.3.2018.
- Neste (2017b): Kasvun seuraava vaihe. Vuosikertomus 2016. Saatavilla <https://www.neste.com/fi/fi/konserni/uutiset-media/materiaalit/vuosikertomukset>>, luettu 28.3.2018.
- OECD (2001): Corporate responsibility: private initiatives and public goals. Paris: OECD.
- OECD (2015): OECD guidelines on corporate governance of state-owned enterprises, 2015 Edition. OECD Publishing, Paris. Saatavilla http://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en;jsessionid=m7md3q7i3k00.x-oecd-live-03, luettu 18.12.2017.
- Our company. Who we are. FLSmidthin www-sivusto. <<http://www.flsmidth.com/en-US/About+FLSmidth/Our+Company/Who+We+Are>>, luettu 3.4.2018.
- Outotec (2017a): Tilinpäätös ja hallituksen toimintakertomus 2016. Saatavilla <http://www.outotec.fi/globalassets/company/investors/2016/reports-and-presentations/outotec_tp_fi_2016_final.pdf>, luettu 28.3.2018.

Panapanaan, Virgilio, Linnanen, Lassi, Karvonen, Minna-Maari & Phan, Vinh Tho (2003): Road mapping corporate social responsibility in Finnish companies. *Journal of Business Ethics*. Vol. 44 (2), 133–148.

Parsons, Talcott (1960): *Structure and Process in Modern Societies*. Free Press, New York.

Periaatepäätökset. Valtioneuvoston kanslian www -sivu. Saatavilla <<http://valtioneuvosto.fi/paatokset/periaatepaatokset>>, luettu 19.3.2018.

Phillips, Robert (2003): *Stakeholder Theory and Organizational Ethics*. Berrett-Koehler Publishers, Inc. San Francisco.

Polanyi, Karl (2001): *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston, Beacon Press; 1st pub. 1944.

Quazi, Ali (2003): Identifying the determinants of corporate managers` perceived social obligations. *Management Decision*. Vol. 41 (9), 822–831.

Roper, Juliet & Barker, James (2011): Forum introduction: State-owned enterprises, corporate social responsibility, and organizational communication. *Management Communication Quarterly*. Vol. 25 (4), 690–692.

Roper, Juliet & Schoenberger-Orgad, Michèle (2011): State-owned enterprises: issues of accountability and legitimacy. *Management Communication Quarterly*. Vol.25 (4), 693–709.

Ruostumattoman teräksen käyttökohteet. Outokummun www-sivusto. Saatavilla <<http://www.outokumpu.com/fi/toimialat-ja-referenssit/toimialat/Sivut/default.aspx>>, luettu 27.3.2018.

RWE (2017a): Annual Report 2016. Powering. Reliable. Future. Saatavilla <<http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3688522/data/2957158/7/rwe/investor-relations/reports/2016/RWE-annual-report-2016.pdf>>, luettu 5.4.2018.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006): KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. 7.3.3 Kvantifointi. Saatavilla <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_3.html>, luettu 24.4.2018.

Schadewitz, Hannu & Blevins, Dallas (1998): Major determinants of interim disclosures in an emerging market. *American Business Review*. Vol.16 (1), 41–55.

Schneider, Anselm & Scherer, Andreas (2015): Corporate governance in a risk society. *Journal of Business Ethics*. Vol. 126 (2), 309–323.

Short facts about RWE. RWE: n www-sivusto. <<http://www.rwe.com/web/cms/en/10122/rwe/about-rwe/>>, luettu 5.4.2018.

Sijoittajille. Outotecin www-sivusto. <<http://www.outotec.fi/yhtio/sijoittajille/>>, luettu 28.3.2018.

Solidium (2016): Vuosikertomus 2017. Saatavilla <http://www.e-julkaisu.fi/solidium/vuosikertomus-2016/mobile.html#pid=31>, luettu 28.3.2018.

Sorsa, Ville-Pekka: Yritysvastuu ja politiikka. Teoksessa Joutsenvirta Maria, Minna Halme, Mikko Jalas & Jukka Mäkinen (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Gaudeamus, Helsinki University Press 2011, 150–174.

Steurer, Reinhard (2010): The role of governments in corporate social responsibility: characterizing public policies on CSR in Europe. *Policy Sciences*. Vol. 43 (1), 49–72.

Steurer, Reinhard (2011): Soft instruments, few networks: how ‘new governance’ materializes in public policies on corporate social responsibility across Europe. *Environmental Policy and Governance*. Vol. 21, 270–290.

Tagesson, Torbjörn, Blank, Veronica, Broberg, Pernilla, & Collin, Sven-Olof (2009): What explains the extent and content of social and environmental disclosures on corporate websites: a study of social and environmental reporting in Swedish listed corporations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Vol. 16, 352–364.

Takala, Tuomo (1999): Ownership, responsibility and leadership - a historical perspective. *International Journal of Social Economics* Vol. 26 (6), 742–751.

Takala, Tuomo: Yritysten yhteiskuntavastuu globalisoituvassa maailmassa. Teoksessa Kauppinen, Ilkka (toim.): Moraalitalous. Vastapaino, Tampere 2004, 212–232.

Toimimme puhtaamman maailman puolesta. Fortumin www-sivusto. Saatavilla <<https://www.fortum.fi/tietoa-meista/yhtiomme/toimimme-puhtaamman-maailman-puolesta>>, luettu 27.3.2018.

Türk, Danilo: Foreword. Social Responsibility. Teoksessa Mulej, Matjaž & Robert Dyck (toim.): Social responsibility sustainability, education and management. Vol. 2. Bentham Science Publishers Ltd.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Yhteiskuntavastuun ohjeet ja periaatteet. Saatavilla <http://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>, luettu 8.5.2018.

Uimonen, Maija-Leena (2006): Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu. Sidosryhmäviitekehys yritysten ja ulkoisten sidosryhmien edustajien näkemyksissä. Työpölyttinen tutkimus 322. Työministeriö, Helsinki.

Valtioneuvosto (2016): Valtion omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös. Saatavilla <http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallituslinjasi-valtion-omistajaohjauspolitiikkaa-yhteiskuntavastuuperusarvoksi?_101_INSTANCE_3wyslLolZ0ni_groupId=10616>, luettu 21.9.2017

Valtion omistajaohjaus vuosikertomus 2016. Saatavilla <http://vnk.fi/documents/10616/358621/VOO_2016_fi_low_.pdf/a1ffc45c-9af0-47a9-a8bc-0017e54a3987>, luettu 8.12.2017.

Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös (2016). Saatavilla http://vnk.fi/documents/10616/356365/Periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_2016_korjattu.pdf/c24f66ca-ffbe-4fe9-a0da-b7b6a1205b9f, luettu 11.12.2017.

Valtion omistuksen arvo ja avainluvut. Valtioneuvoston kanslian www-sivu. Saatavilla <<http://vnk.fi/omistajaohjaus/omistuksen-arvo>>, luettu 7.12.2017.

Valtioneuvoston periaatepäätös sukupuolten tasapuolisen edustuksen toteutumisesta pörssiyritysten hallituksissa (2015). Saatavilla <<http://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5002649/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+-+p%C3%B6rssiyritysten+hallitukset.pdf/6250f033-f0d6-4a33-8f98-6da45d458101>>, luettu 19.3.2018.

Vastuullisuusraportointi. Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivusto.
<http://tem.fi/vastuullisuusraportointi>, luettu 8.5.2018.

Vuontisjärvi, Taru (2004): Modernisation of the European social model and corporate social responsibility: a critical analysis of Finnish companies. PhD thesis, University of Sunderland. Saatavilla < <http://www.taruvuontis.com/wp-content/uploads/2011/MODERNISATION%20OF%20THE%20EUROPEAN%20SOCIAL%20MODEL%20AND%20CORPORATE%20SOCIAL%20RESPONSIBILITY.pdf>, >luettu 19.6.2018.

Vuontisjärvi, Taru (2006): Corporate social reporting in the European context and human resource disclosures: an analysis of Finnish companies. Journal of Business Ethics. Vol. 69 (4), 331–354.

We create chemistry for a sustainable future. BASF:n www-sivusto.
<<https://www.basf.com/en/company/about-us.html>>, luettu 4.4.2018.

Weir (2017): Resilient performance in the toughest conditions. Annual report and financial statements 2016. Saatavilla
<<https://www.global.weir/assets/files/investors/reports/The%20Weir%20Group%20Annual%20Report%202016.pdf>>, luettu 4.4.2018.

Welcome to investor relations. RWE:n www-sivusto.
<<http://www.rwe.com/web/cms/en/105818/rwe/investor-relations/>>, luettu 5.4.2018.

Whitley, Richard (1999): Divergent capitalisms. The Social Structuring and Change of Business Systems.

White, Gwendolen (2005): How to report a company's sustainability activities. Management Accounting Quarterly. Vol. 7 (1), 36–43.

World Bank (2014): Corporate Governance of State-Owned Enterprises: A Toolkit. Washington, DC: World Bank.

Yamak, Sibel & Ömür, Süer (2005): State as a stakeholder. Corporate Governance: The International Journal of Business in Society. Vol. 5 (2), 111–120.

Yhtiöt. Valtioneuvoston kanslia www-sivu. Saatavilla
<<http://vnk.fi/omistajaohjaus/yhtiot>>, luettu 7.12.2017

Zhu, Qinghua, Liu, Junjun & Lai, Kee-hung (2016): Corporate social responsibility practices and performance improvement among Chinese national state-owned enterprises. International Journal of Production Economics. Vol. 171 (3), 417–426.

Lait:

Laki valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta 2007/1368. Annettu Helsingissä 21.12.2007. Saatavilla sähköisesti <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071368>>, luettu 7.12.2017

LIITE: AINEISTO

Aperam (2017): Made for life. Sustainability Report 2016. Saatavilla

http://www.aperam.com/uploads/sustainability-report-2016/2016_MadeforLife_2017.04.21.pdf, luettu 4.4.2018.

BASF (2017): BASF Report 2016. Economic, environmental and social performance. Saatavilla

<http://report.basf.com/2016/en/servicepages/downloads/files/BASF_Report_2016.pdf>, luettu 4.4.2018.

BP (2016): Sustainability Report 2016. Saatavilla <

<https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/sustainability-report/group-reports/bp-sustainability-report-2016.pdf> >, luettu 4.4.2018.

Finnair (2017): Vuosikertomus 2016. Saatavilla <

<https://investors.finnair.com/~media/Files/F/Finnair-IR/documents/fi/reports-and-presentation/2017/finnair-vuosikertomus-2016-fi-v2.pdf> >, luettu 27.3.2018.

FLSmidth (2017): Sustainability Report 2016. Saatavilla <

http://www.flsmidth.com/~media/PDF%20Files/CorpCom/AGM2015/FLSmidth_Sustainability_2016.ashx >, luettu 27.3.2018.

Fortum (2017b): Kestävä kehitys 2016. Saatavilla

<https://www.fortum.fi/sites/g/files/rkxjap156/files/documents/fortum_kestava_kehitys_2016_1.pdf>, luettu 27.3.2018.

Kemira (2017): GRI Disclosures 2016. Saatavilla <

<https://kemiracom.blob.core.windows.net/kemiradata/2017/12/kemira-gri-disclosures-2016.pdf> >, luettu 27.3.2018.

Lufthansa Group (2017): Balance. Key data on sustainability within the Lufthansa Group. Saatavilla <

<https://www.lufthansagroup.com/fileadmin/downloads/en/responsibility/LH-sustainability-report-2017.pdf> >, luettu 27.3.2018.

Metso (2017): Sustainability Supplement 2016. Saatavilla <

https://www.metso.com/siteassets/annual-report/new-files/metso2016_gri.pdf?preset=showroom-small-thumb >, luettu 27.3.2018.

Neste (2017): Vuosikertomus 2016. Kasvun seuraava vaihe. Saatavilla <

<https://www.neste.com/fi/konserni/uutiset-media/materiaalit/vuosikertomukset> >, luettu 27.3.2018.

Outokumpu (2017): Sustainability Review 2016. Saatavilla <

<https://www.outokumpu.com/investors/materials/2016> >, luettu 27.3.2018.

Outotec (2017): Outotec Sustainability Review 2016. Saatavilla <

https://www.outotec.com/globalassets/sustainability-report/2016/pdfs/outotec_sr_2016_pdf_2803_v03.pdf >, luettu 28.3.2018.

RWE (2017): Our Sustainability 2016. Powering. Reliable.Future. Saatavilla <

<http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3692006/data/316928/5/rwe/responsibility/reporting/current-cr-reports/archive-cr-reports/RWE-Our-Responsibility-Report-2016.pdf> >, luettu 28.3.2018.

Weir (2017): We are Weir. Resilient performance in the toughest conditions. Saatavilla <
<https://www.global.weir/assets/files/investors/reports/The%20Weir%20Group%20Annual%20Report%202016.pdf>>, luettu 28.3.2018.